

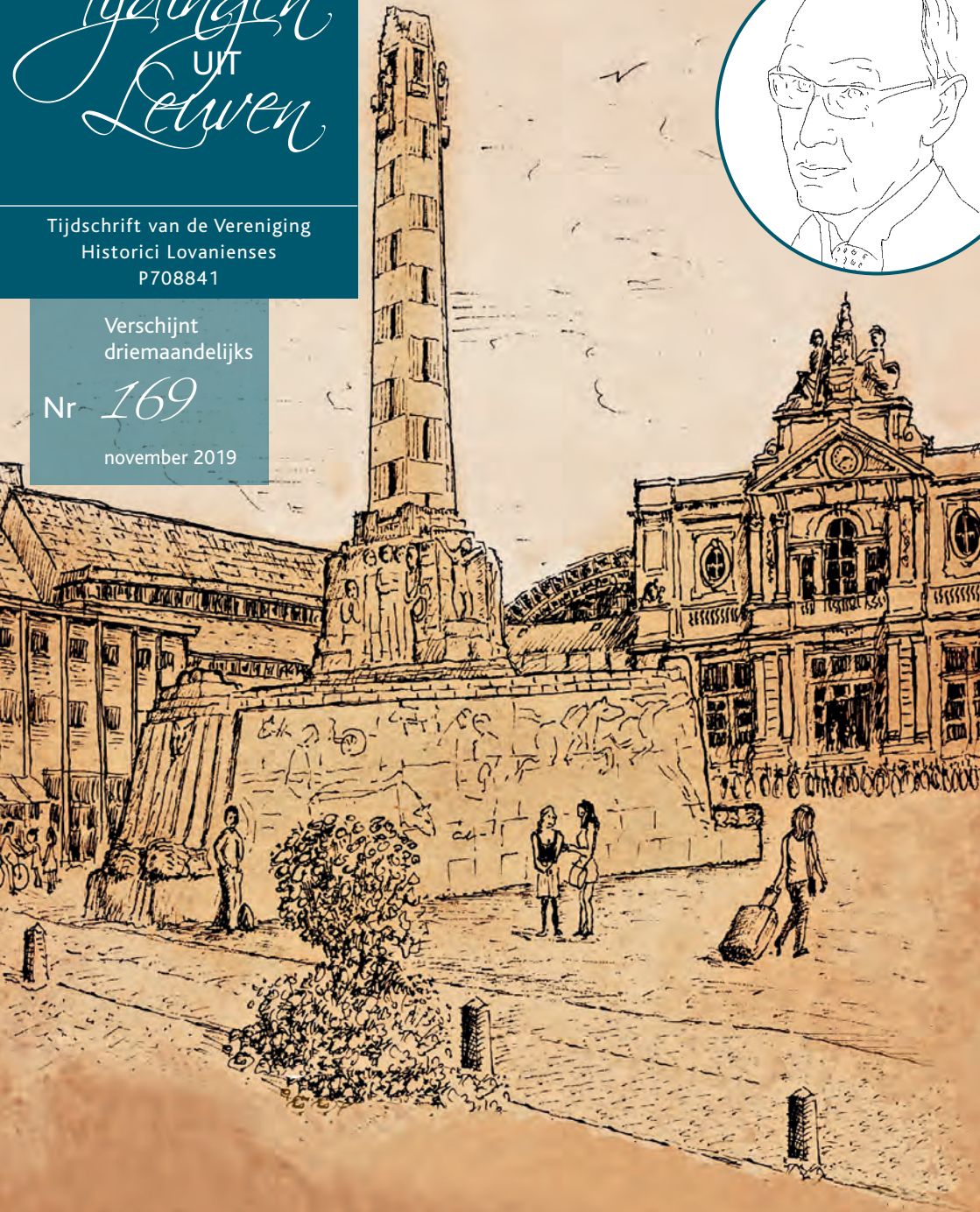
Tijdingen UIT Leven

Tijdschrift van de Vereniging
Historici Lovanienses
P708841

Versijnt
driemaandelijks

Nr 169

november 2019

Inhoud

Woord vooraf	4
Hulde aan Lode Wils 90 jaar	5
Reünie	25
De Canon van Vlaanderen	27
Gesprek met Paul Vanden Bavière	30
Roman over Leuven	41
Film & Televisie	44
Recensies van historische publicaties	45
Het eeuwige Rome (recensie)	56
Vlaanderen in het dagelijks leven (recensie)	60
Leuven in het derde millennium	62
Camino Historici: Athene	72
In memoriam	75
Historische weetjes	26/40/55

Tijdingen uit Leuven is het periodiek van de Vereniging Historici Lovanienses, die alle Leuvense afgestudeerden in de Geschiedenis van de Oudheid, de Middeleeuwen, de Nieuwe Tijd en de Nieuwste Tijd groepeert. Lid worden van de Vereniging kan door overschrijving van € 15,00 (jaarlijks te betalen lidgeld) op rek.nr. BE26 7330 0301 6629 (KREDBEBB).

Redactie: Edward De Maesschalck (eindredacteur), Elke Close (voorzitter), Freija Bornauw, Karen De Windt, Annette Hoeymans, Goedele Mafrans, Sam Van Clemen, Jolien Gijbels en Caro Van der Paal (redacteurs). Werkten ook mee aan dit nummer: Jef Abbeel, Herman Bartier, Ruben Donvil, Emmanuel Gerard, Lieve Gevers, Helma Houtman-De Smedt, Lea Kempenaers, Frederik Maertens, Jos Martens, Tarek Peeters, Nico Van Campenhout, Gonda Van Dijck, Kris Van Esbroeck, François Van Gehuchten en Louis Vos.

Woord vooraf

Beste lezers,

Zij die de cover alvast aandachtig bekeken hebben, hadden misschien al gespot dat er iets veranderd is sinds de laatste uitgave. Na enkele jaren als toegewijd voorzitter van VHL heeft Karen De Windt het vaandel aan mij overgedragen. Eerst en vooral zou ik daarom Karen van harte willen bedanken voor het harde werk dat zij de afgelopen jaren in de vereniging heeft gestoken. Er komt namelijk heel wat bij kijken om een vereniging zoals VHL draaiende te houden, iets waar Karen – samen met de rest van het bestuur – al geruime tijd zeer goed in slaagt.

Het is vast en zeker de bedoeling om dit werk in de toekomst verder te zetten met tal van nieuwe activiteiten die tijdens het 85ste bestaansjaar van de historische kring voornamelijk in teken zullen staan van dit jubileum. Zo is er op 14 december 2019 een uitstap naar Keulen, organiseren we op 28 februari 2020 een lustrumcantus en kan je op 2 april 2020 weer deelnemen aan de lustrumquiz. Meer informatie over deze activiteiten volgt nog, maar zo zijn er alvast wat data om in de agenda aan te duiden.

Tot slot moet ik mezelf misschien toch even kort voorstellen. Wees gerust, het zal zeer kort zijn: ik ben er namelijk zeker van dat u, mijn beste lezer, staat te popelen om de verdere inhoud van deze uitgave te verkennen. Maar goed, ik ben exact tien jaar geleden vanuit het verre Hamont-Achel naar Leuven gekomen om mijn studie geschiedenis (van de Oudheid) te beginnen. Sindsdien is er natuurlijk al het één en ander veranderd: ik kan niet meer fris en monter om 9 uur in de les zitten na een nachtrust van slechts twee uur, ik heb Leuven een tijdje achtergelaten om mijn doctoraat te behalen aan de University of Edinburgh en ik heb het leven als 'werkende' mens ervaren. Hetgeen echter nog altijd hetzelfde is, is mijn liefde voor geschiedenis en het leren kennen van mensen die deze passie delen. Vandaar dat ik enorm blij ben dat ik me vanaf nu kan inzetten voor VHL en hopelijk zeer veel nieuwe gelijkgezinden kan tegenkomen. En dat we met zeer veel zijn, kan ik met 100 procent zekerheid zeggen, want voor het eerst in lange tijd zijn we met meer dan 1000 leden!

Hopelijk tot snel op één van de activiteiten en veel leesplezier,

*Elke Close
Voorzitter*

Hulde aan Lode Wils 90

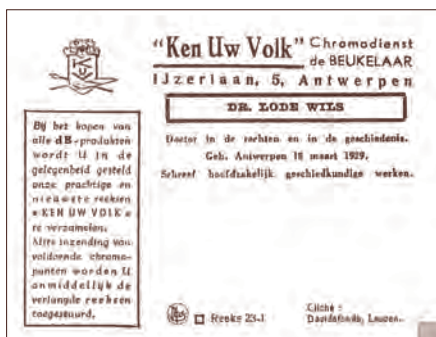
(bij de viering van zijn 90ste verjaardag op 21 september 2019)

© Pentekening Anne van Herrewegehen 2019

Lode Wils 90

Lode Wils is 90 jaar geworden en dat was een goede reden voor al zijn vrienden en oud-leerlingen om hem te huldigen. De lezer krijgt eerst een kort verslag van de plechtigheid op zaterdag 21 september, daarna een huldewoord door Lieve Gevers, verder een overzicht van zijn historische activiteiten tot aan zijn emeritaat in 1994 (Lode Wils: gegrepen door de geschiedenis, door Louis vos en Lieve Gevers), en ten slotte een overzicht van Wils' historische activiteiten na zijn emeritaat (Frans Van Cauwe-laert in het werk van Lode Wils, door Emmanuel Gerard).

Uit de geschiedenis van Lode Wils op een chromo van De Beukelaar, ca. 1960

In maart van dit jaar werd em. prof. dr. Lode Wils 90, een prima gelegenheid om hem letterlijk en figuurlijk in de bloemen te zetten. Op zaterdag 21 september 2019, onder een stralende zon, kwamen velen van zijn oud-doctorandi/ae, naaste collega's, familie en vrienden samen in de salons van het kasteel van Arenberg voor een kleine viering. Een perfecte gelegenheid om het woord te herhalen dat hijzelf zo vaak gebruikte om zijn studenten aan te moedigen: *Proficiat!*

Romain Van Eenoo (Ugent) en Lode Wils

De viering begon met een terugblik op 'Lode Wils 1929-2019' in drie bedrijven: de leermeester, de onderzoeker en Wils-kraacht. Daarna kreeg de gevierde een portret aangeboden, getekend door Anne van Herreweghen die zelf ook historica is. Het werd voor alle aanwezigen

Het luisterend publiek (© Marie Hendrix)

Groepsfoto (© Marie Hendrix)

gen, en voor Lode in de eerste plaats, een deugdloze namiddag en een prettig weerzien. We laten de vele honderden 'historici lovanienses' die bij hem les volgden graag even meekijken.

Huldewoord door Lieve Gevers

Lode Wils trok een lichtend spoor als historicus, hoogleraar en leermeester. Hij krijgt daarvoor ook een brede publieke erkenning. Onlangs nog, op 11 juli 2019, werd hij door de Vlaamse regering gelauwerd met een Vlaams ereteken voor de bijzondere verdiensten van zijn werk voor de Vlaamse Gemeenschap. Des te meer wordt hij voor die kwaliteiten gerespecteerd en gewaardeerd in de kleinere kring van zijn studenten, collega's en vrienden.

Lieve Gevers (21 september 2019)

Das blijkt nog ten overvloede uit de reacties die wij onlangs binnenkregen als antwoord op ons initiatief. 'Een inspirerend voorbeeld voor elke historicus' zo leeft haar 'leermeester' voort in de herinnering van Lieve Beullens, oud-assistent en verslaggever van het Vlaams Parlement. Norbert D'hulst, de oud-voorzitter van het Davidsfonds, spreekt van een terecht eerbetoon voor Lode Wils 'die zoveel betekend heeft' voor het Davidsfonds, 'voor de geschiedschrijving, en voor de KU Leuven'. De Gentse hoogleraar Herman Balthazar geeft er eveneens een mooi getuigenis van: 'Hij betekende veel voor mij en ik denk dat het waar is voor onze ganse gilde van historici van welke universiteit ze ook mogen zijn ... Ook Gent eert hem'.

Wij vonden daarom, Lode, dat wij jouw 90ste verjaardag niet zomaar konden laten voorbijgaan en dat wij die gelegenheid moesten aangrijpen om je nog eens extra in de bloemetjes te zetten. Wij, dat wil zeggen Nico van Campenhout, Manu Gerard, Leen van Molle, Louis Vos en ikzelf. Sinds januari van dit jaar zijn we met ons groepje, de 'vrienden van Lode Wils' zoals wij ons noemden, een aantal keren samengekomen om ons te beraden over wat ons te doen stond. We wilden deze dag graag opvatten als een gemoedelijk samenzijn, een meer intiem vriendenfeest, waar enkel mensen zouden komen die je goed gekend hebt. Daarbij horen natuurlijk je kinderen, en verder ook je promoti, je naaste collega's en mensen waarmee je op een of andere manier veel hebt samengewerkt. Heel veel dank, beste aanwezigen en vrienden, voor jullie positieve, dikwijls enthousiaste reacties op onze uitnodiging, voor jullie opkomst en steun. Er waren helaas ook mensen die zich tot hun grote hun spijt moesten verontschuldigen. Velen van hen betuigden niettemin hun grote sympathie voor dit wat ze noemden dit 'zeer lovenswaardige initiatief' door toch een bijdrage te leveren aan het cadeau.

Een cadeau, dat hoort nu eenmaal bij een feest. Het zal voor jou, Lode, wel geen complete verrassing zijn. Want je weet nu wel van ons bezoek enkele maanden geleden. Terwijl Louis

en ik je ijverig aan de praat probeerden te houden moest je tegelijk zo onbeweeglijk en natuurlijk mogelijk poseren terwijl Anne van Herreweghen je zat te fotograferen en alvast een schets van je op papier vastlegde. We wilden je als cadeau immers graag een portret-tekening aanbieden.

Dat we daarvoor een beroep deden op de Leuvense kunstenares Anne van Herreweghen lag enigszins voor de hand. Anne is zelf historica en bewaart nog een levendige en aangename herinnering aan de lessen die ze bij Lode volgde. Maar er is veel meer dan dat. Anne heeft sinds vele jaren een indrukwekkende reputatie uitgebouwd als tekenaar, schilder en illustrator. Zij bekleedt, zoals een kunstcriticus het uitdrukte, 'op haar bescheiden wijze een unieke niche in de ontwikkeling van de kunst in Vlaanderen'. Haar oeuvre wordt gewaardeerd om zijn grote technische vaardigheid, zijn 'streven naar tijdloosheid' en zijn 'zoektocht naar de essentie'. Zij maakte grote indruk met onder meer de reeks schrijversportretten die zij tekende naar aanleiding van 135 jaar Dietsche Warande en Belfort en met haar pentekeningen ter illustratie van de gedichten van haar vader Hubert van Herreweghen. Bekend zijn ook haar reeks portretten van professoren die zij in 2013 in de Universiteitsbibliotheek van de KU Leuven tentoonstelde. Die portretten ontlokten aan de toenmalige rector Rik Torfs de waarderende maar tegelijk badinerende commentaar 'zij [de professoren] zien er plotseling allemaal verstandig uit, een niet geringe verdienste van de kunstenares'. Een reden te meer dus om bij Anne aan te kloppen. We danken haar ten zeerste voor de grote bereidwilligheid, de kundigheid en de efficiëntie waarmee ze zich van haar opdracht gekweten heeft.

Beste Lode, we zijn blij en fier dat we je vandaag dit cadeau mogen aanbieden en we willen met een kleine attentie ook Magda bij deze hulde betrekken. Wij wensen jou tot slot nog heel wat mooie, productieve en gezonde jaren toe. Het ga je goed.

Lieve Gevers

Lode Wils: gegrepen door de geschiedenis

In zijn dankwoord op de hulde die hem op 21 september 2019 te beurt viel vertelde Lode Wils dat hij van in de lagere school al gefascineerd was door de geschiedenis, via de platen die getoond werden van de Romeinen en de Eburonen. Later, in de humaniora, koos hij bij een spreekbeurt voor onderwerpen als Farnese en de val van Antwerpen, terwijl zijn medeleerlingen het liever hadden over hun hobby's of hun huisdieren. Via zijn historisch werk, zo getuigde hij nog, had hij zijn leven lang nieuwe mensen ontmoet, leerlingen gevormd, en vrienden gemaakt, die hem ook op zijn 90ste verjaardag nog nabij waren. Dat alles maakte hem ontroerd en dankbaar. Deze verjaardag biedt ons ook de gelegenheid om nogmaals terug te kijken op zijn rijke loopbaan als historicus en hoogleraar. Nogmaals, want we schetsen hiervan eerder al een beeld in de bundel die verscheen naar aanleiding van het emeritaat

van Lode Wils in 1994.¹ In de volgende bladzijden vatten we daarvan de hoofdlijnen samen. Een momentopname, zoals we hem 25 jaar geleden, bij zijn afscheid van zijn actieve professorenbestaan zagen.²

Historicus in spe

Lode Wils is een geboren en getogen Antwerpenaar. Hij zag het levenslicht op 18 maart 1929, toen de Scheldestad nog nazinderde van de Bormsverkiezing vier maand eerder. Toen hij amper vijf jaar oud was, nam zijn vader hem mee naar het eerste leerjaar in de rijksmiddelbare school te Antwerpen, waar vader zelf les gaf. Met Kerstmis mocht Lode bovendien verder naar het tweede leerjaar omdat hij de stof van het eerste al helemaal onder de knie had. Hij kwam bijgevolg terecht bij klasmakkers die twee jaar ouder waren dan hijzelf en zo zou het blijven gedurende al zijn verdere leerjaren. Zijn humaniora doorliep hij hoofdzakelijk aan het Koninklijk Atheneum te Antwerpen. Het waren de oorlogsjaren en dat liet zich gevoelen in het schoolleven. Toen bij de bevrijding de tonen van het Belgisch volkslied weerklonken was dat voor de retoriceerling een ontroerend ogenblik. Het was wellicht de laatste generatie jongeren die op deze wijze bewogen werd door het bestaan van een Belgisch vaderland.

Het 'gegrepen zijn door de historie' zat er dus al in toen Lode zich in 1945 als zestienjarige inschreef aan de Leuvense universiteit voor de studie van de geschiedenis. De komst van de prille eerstejaarsstudent bleef niet onopgemerkt. Al in de eerste zitting van het historisch seminarie van professor Albert De Meyer waarin ouderejaars hun verhandelingen voorstelden waagde hij het, in het bijzijn van alle studenten geschiedenis, om aan de spreker van de dag een vraag te stellen. Het was ongezien en haalde toen de kroniek van Tijdingen uit Leuven, het zopas opgerichte blaadje voor studenten en oud-studenten van de Historische kring. Het werd in die beginjaren vooral gestuwd door van Frans van Molle, de latere hoogleraar kunstgeschiedenis, en Jos van den Nieuwenhuizen, de latere stadsarchivaris van Antwerpen, met wie Lode een levenslange vriendenband aanknoopte.

Omdat er zo weinig toekomstmogelijkheden waren in het leraarsambt, combineerde hij zoals heel wat van zijn studiegenoten de historische opleiding met studies in de rechten. Op nauwelijks zes jaar tijd, van 1945 tot 1951, behaalde hij zowel het diploma van doctor in rechten als dat van licentiaat in de geschiedenis en deed hij bovendien zijn legerdienst. Maar hij voelde hij zich voor alles historicus. De geschiedenisstudenten vormden een kleine vriendengroep waar iedereen mekaar kende. In het kader van de Historische kring werden dikwijls vormende

(1) Lieve Gevers en Louis Vos, 'Lode Wils, historicus en hoogleraar', in Lode Wils, *Vlaanderen, België, Groot-Nederland. Mythe en geschiedenis. Historische opstellen, gebundeld en aangeboden aan de schrijver bij het bereiken van zijn emeritaat als hoogleraar aan de K.U. Leuven*. Leuven (Davidsfonds) 1994, p. 11-39. Zie ook daar voor precieze bronverwijzingen.

(2) Deze tekst is een licht aangepaste versie van de toespraak gehouden door Lieve Gevers op de bewuste emeritaatsviering van 15 oktober 1994. Het kan daarom grotendeels worden gezien als een momentopname.

activiteiten zoals voordrachten, informatie- en discussieavonden en uitstappen georganiseerd. Erevoorzitter Professor Leo Van der Essen kwam er bijvoorbeeld vertellen over zijn geliefkoosd thema, de Spaanse Nederlanden. Ook de jonge professor Jan A. Van Houtte nam geregeld aan de activiteiten deel en de Brugse priester Jozef M. Desmet, die sinds 1946 assistent van De Meyer was geworden en hem later zou opvolgen, werd door de kringleden gewaardeerd om zijn inzet voor het groepsleven.

Er werd opnieuw contact gezocht met Gentse en Nederlandse historici. Al in het eerste semester van zijn eerste jaar beluisterde Wils de Utrechtse hoogleraar Pieter Geyl, die er kwam spreken over Nederland en België, en in de paasvakantie van dat jaar nam hij deel aan het Nederlands Filologencongres in Amsterdam. Het contact met Nederland werd gecontinueerd. In de tweede kandidatuur kwamen Nijmeegse studenten geschiedenis op bezoek, waarbij Lode logies verleende aan de later bekende archivaris dr. L.P.L. Pirenne. In november 1950, in zijn tweede licentie, organiseerde de Historische Kring een debatavond over 'De rol van analyse en synthese in het historisch onderzoek'. "Lode Wils – zo lezen we in het verslag – bracht de probleemstelling naar voren en leidde een geanimeerde discussie in." Hij werd toen blijkbaar al door zijn medestudenten erkend als een deskundig 'historicus in spe'.

Voor zijn licentieverhandeling koos Wils professor Emile Lousse als promotor, al kende hij die veeleer van horen zeggen en had hij toen diens oratorisch talent nog niet leren kennen. Wel had hij vernomen dat je bij Lousse als 'thesisist' een stevige leiding kreeg. Wat ook gebeurde: iedere week kreeg hij een nieuwe opdracht mee, uit te voeren tegen de volgende week, en telkens kreeg hij zijn teksten, naar inhoud en vorm grondig verbeterd, mee terug naar huis. Zo leerde hij schrijven. Later zou hij als promotor diezelfde werkwijze volgen zoals zijn leerlingen het op hun beurt van hem zouden overnemen. Zo gaven ze gestalte aan dat bijzondere model van leermeester en leerling die de universiteit haar eigenheid geeft. In 1951 behaalde Lode Wils met grote onderscheiding zijn licentiaatsdiploma met een verhandeling over Het stadspensionarisschap te Leuven van 1659 tot het einde van het Ancien Régime. De onderzoeksresultaten vonden nadien hun weg naar verscheidene publicaties vooral ook door de aanmoedigende stimulans van Lousse. "Zijn grootste verdienste als hoogleraar" zo getuigde Wils over zijn promotor, was "dat hij tientallen en tientallen studenten heeft leren publiceren. Hij dwong ons, om zo te zeggen, om onze verhandeling persklaar te maken, stak daar zelf veel tijd in en zorgde voor de uitgave. Allemaal in de hoop dat wij de smaak te pakken zouden krijgen ... Zijn oud-studenten zou hij nooit in de steek laten." Ook in dat opzicht inspireerde de leerling zich, eenmaal dat hijzelf professor was geworden, aan het model van zijn leermeester.

Gedreven onderzoeker

Maar zover was het nog niet. Wils' loopbaan kende, ondanks zijn twee diploma's, een moeilijke start. Gedurende acht jaar, van 1951 tot 1957, was hij studiemeester aan het athe-neum in Deurne. Hier beleefde hij als katholiek de schoolstrijd aan den lijve. Zijn streven

om een leraarschap in de wacht te slepen werd gedurende verscheidene jaren tegengewerkt, al kon hij sinds 1954 twee doctorstitels voorleggen. In het atheneum werd de spanning tussen vrijzinnige en katholieke personeelsleden zo sterk dat elke groep een eigen leraarskamer opzocht. In 1956 trad Lode Wils in het huwelijk met Magda Verhaegen die hij als medestudente in de rechten had leren kennen en eveneens uit Antwerpen afkomstig was. In 1958, na het schoolpact, kreeg hij uiteindelijk dan toch de leraarsbenoeming waar hij recht op had, eerst aan het atheneum te Antwerpen, dan aan het atheneum te Hoboken.

Lode Wils in 1957

Maar Lode Wils mikte hoger. In zijn vrije tijd legde de studiemeester en leraar zich met passie toe op wetenschappelijk onderzoek. Zijn interesse had zich intussen verlegd naar de Vlaamse beweging in de 19de eeuw. In mei 1954 behaalde hij de titel van doctor in de moderne geschiedenis met een proefschrift over Kanunnik Jan David en de Vlaamse beweging van zijn tijd. Het werk werd bekroond door de Koninklijke Vlaamse Academie en in 1957 uitgegeven bij het Davidsfonds. Twee jaar voordien had hij bovendien al zijn eerste boek laten verschijnen met een bondige synthese over De ontwikkeling van de gedachteninhoud der Vlaamse beweging tot 1914. De meest in het oog springende conclusies van deze werken waren dat de Vlaamse

beweging ontstaan was uit het enthousiasme van de Belgische omwenteling en pas na enkele decennia een zelfstandig Vlaams bewustzijn begon te ontwikkelen en ook dat ten gevolge van de denationalisering van de liberale opinie tijdens de Franse overheersing de Vlaamse beweging in de loop van de 19de eeuw meer en meer in katholiek vaarwater was terechtgekomen. Die conclusies wekten verbazing en ook ergernis in een tijd dat precies het antibelgisme opnieuw aan invloed won in de Vlaamse beweging.

Op het einde van de jaren 1950 verschoof de aandacht van Wils zich naar de periode waarin de democratische bezieling in de Vlaamse beweging doorbrak en ze verstrengeld raakte met de arbeidersbeweging. Op 29 mei 1963

behaalde hij de titel van geaggregeerde van het hoger onderwijs met een proefschrift over Het ontstaan van de Meetingpartij te Antwerpen en haar invloed op de Belgische politiek. Het werk werd bekroond met de Burggraaf Charles Terlinden-Prijs evenals met een prijs van de Provincie Antwerpen. Promotor was ditmaal professor Roger Aubert geweest, vanwege diens vertrouwde met de 19de eeuw. Het boek toonde aan dat de in 1862 opgerichte en tot dan toe slecht gekende Meetingpartij een zeer belangrijke invloed had uitgeoefend op de Belgische politiek. Ze betekende, zoals hij schreef, de "doorbraak van de middenstand in het politieke leven" en was de uitdrukking van een algemene vernieuwingswil. De katholieke partij transformeerde zo van een conservatieve tot een centrumpartij. De Vlaamse beweging had in dit proces een doorslaggevende rol gespeeld en zou daardoor nog rond 1890 een belangrijk aandeel hebben in de opkomst van de christen-democratie. Die laatste stelling werkte Wils verder uit in een nieuw boek die hij nog datzelfde jaar, 1963, publiceerde onder de titel *De oorsprong van de kristen-democratie*. Zijn onderzoek verschoof zo weer wat verder in de tijd, naar het einde van de 19de eeuw.

Kortrijk en Leuven

In 1965, toen in het vooruitzicht van de start van de Kortrijkse kandidaturen er vacatures kwamen voor academisch personeel, waagde Wils zijn kans. Met succes. Zijn diploma's en zijn bibliografie die toen al meer dan 50 titels telde maakten hem tot een kandidaat waaraan men niet voorbij kon gaan. In 1965 verhuisde de pas benoemde docent met zijn gezin naar Kortrijk. Hij werd titularis van de colleges Nieuwe en Nieuwste Tijd in Kortrijk en in Leuven. Vanaf 1966 kwam daar in Kortrijk nog de Heuristiek Nieuwste Tijd bij. Hij kreeg ook heel wat bestuurswerk als voorzitter van de 'Voorlopige Stichting Kortrijk'. Na de splitsing van de universiteit in twee naar taalgroep zelfstandige afdelingen kon hij bovendien vanaf 1967 in Leuven de Franstalige professor Joseph Ruwet opvolgen als titularis van het licentiaatscollege Hedendaagse Instellingen met bijhorend seminarie. Hij was nu dé hoogleraar voor Geschiedenis van de Nieuwste Tijd, zoals Van Houtte dat was voor Nieuwe Tijd en Desmet voor Middeleeuwen. Zijn bevordering tot gewoon hoogleraar volgde in 1968. Na de herstructurering van de autonome KU Leuven in 1971 in departementen en afdelingen werkte hij, samen met zijn collega's Reginald de Schrijver en weldra ook Emiel Lamberts, stelselmatig aan de consolidering van de toen opgerichte Afdeling Geschiedenis van de 19de en 20ste eeuw. Dat kon hij des beter toen hij vanaf 1975 met zijn gezin, dat toen vijf kinderen telde, van Kortrijk naar Leuven verhuisde.

Hoogleraar met een roeping

Lode Wils zag zichzelf als een hoogleraar met een opdracht. De studenten lagen hem nauw aan het hart. Hij beschouwde ze als jongelieden die hem waren toevertrouwd om ze te vormen op wetenschappelijk, maar ook op menselijk vlak. Vooral 'zijn' studenten, dit wil zeggen wie bij hem werkte aan een licentiaatsverhandeling – en dat werden er alles tezamen 231 –

volgde hij op de voet, spoorde hij aan of riep hij tot de orde. Hij probeerde ook het werk binnen de perken te houden, de student op het hart te drukken dat kwaliteit niet afhing van een paar voetnoten meer, maar van het inzicht en de ideeën. En ook dat een echt goede verhandeling leesbaar en haast onmiddellijk publiceerbaar moest zijn. Zoals hij het zelf bij Lousse had ervaren, liet hij zijn studenten ook later niet los, maar bleef hij hun doen en laten met belangstelling volgen en stimuleren om te publiceren.

In de eerste helft van de jaren zeventig, de tijd van het 'rode Leuven' kwam hij herhaaldelijk in botsing met de studenten. Studentenstakingen wekten de strijd lust op van de plichtsbewuste hoogleraar die stevast in discussie ging met de actievoerders en toch college gaf. Zijn weerstand tegen de ideologisering en het linkse dogmatisme was vooral ingegeven door zijn overtuiging dat ze een negatie inhielden van een academische en dus kritische houding. Hij zag het als zijn plicht om de studenten voor dat (dwaal)spoor te behoeden. Met het weggebben van het revolutionaire getij in de jaren tachtig, werd dat alles geschiedenis. Voor de studenten uit dat decennium was Lode Wils, behalve een gedreven promotor en lesgever, ook de toegewijde voorzitter van de Permanente Onderwijscommissie. In die functie droeg hij er zorg voor dat het studieprogramma aantrekkelijker, veelzijdiger en beter werd, terwijl hij anderzijds de lastige taak wist te klaren om het Departement Geschiedenis door het door de rector opgezette rationalisatieproces te loodsen. Het aanbod aan colleges moest toen sterk worden ingeperkt door de afschaffing, samenvoeging of het tweejaarlijks maken van bepaalde vakken.

Lode Wils in 1992

Maar de belangrijkste betekenis van Wils' professoraat ligt ongetwijfeld in het aanmoedigen en begeleiden van fundamenteel onderzoek. Voor velen werd hij een inspirerende mentor en promotor in de ware zin van die woorden. Lode Wils nam het initiatief tot oprichting van het postgraduate-seminarie van de Afdeling Nieuwste Tijd en was er gedurende vele jaren de bezielende voorzitter van. Doctorandi, ook van buiten de universiteit, kwamen er op een maandelijks vrije zaterdag samen om hun onderzoeksresultaten te presenteren en te bespreken. De investering loonde. Lode Wils kan met voldoening terugkijken op eenentwintig promoti die hun proefschrift onder zijn leiding afwerkten.³ Hij werd actief in diverse wetenschappelijke instellingen op nationaal niveau en was ook initiatiefnemer voor grotere onderzoeksprojecten als dat van de geschiedenis van de Boerenbond en van de christelijke arbeidersbeweging. Zo kon hij aan heel wat Leuvense vorsers een beurs of mandaat bezorgen. Hij droeg er ook zorg voor dat het onderzoek van

(3) Op het ogenblik van Wils' emeritaat in 1994 telde de lijst achttien promoti, zie Wils, *Vlaanderen, België, Groot-Nederland*, p. 49-51. Daarna volgden nog Jan Hunin (in 1998), Patrick Nefors en Denise Keymolen (in 1999).

zijn studenten kon worden gepubliceerd. Om die reden werd hij lid van verscheidene redactieraden en was hij – sinds 1980 – de onvermoeibare motor achter het tijdschrift Wetenschappelijke Tijdingen op het gebied van de Geschiedenis van de Vlaamse beweging.⁴ De wil tot publiceren heeft bij Lode Wils overigens ook te maken met zijn overtuiging dat historisch onderzoek niet enkel moet bedreven worden om zichzelf, maar ook om het maatschappelijk nut ervan, dat de historicus de plicht heeft om de gemeenschap te confronteren met nieuwe inzichten over haar verleden en ontwikkeling. Zo nam hij ook verscheidene functies op in de maatschappij, zoals onder meer in de Raad van Beheer van de BRT (nu VRT) en in de commissie van professoren die de televisie-uitzendingen van Maurice de Wilde begeleidde.

Nieuwe onderzoeksvelden

Op wetenschappelijk vlak bleef Lode Wils in de eerste jaren van zijn academische loopbaan nog bezig met de 19de eeuw. In 1969 verscheen zijn boek over Het Daensisme en acht jaar later het eerste deel van zijn geschiedenis van het Davidsfonds dat hij tegelijk opvatte als een synthese van de Vlaamse beweging tot 1914.⁵ Zijn inzichten over die beweging verwerkte en kaderde hij nu overigens ook in meer algemene benaderingen van de 19de-eeuwse Belgische politieke geschiedenis, zoals onder meer in de knappe synthese die hij schreef voor de nieuwe uitgave van de Algemene Geschiedenis der Nederlanden. Vanaf 1973 had Lode Wils evenwel de grenzen van zijn onderzoek in verband met de geschiedenis van de Vlaamse Beweging verlegd naar de periode van de Eerste Wereldoorlog en van het interbellum. Tegenover de voor het politieke Vlaams-nationalisme eerder vriendelijke teneur van enkele werken die daarover kort voordien waren verschenen, plaatste hij op basis van nieuw bronnenonderzoek een meer kritische interpretatie. Dat begon al in 1973 met zijn artikel over 'Bormsverkiezing en Compromis des Belges', waarin hij het aandeel van de regerings- en oppositiepartijen onderzocht in het tot stand komen van de taalwetgeving tijdens het interbellum. Hij onderstreepte onder meer dat de grootste verdienste daarvoor niet toekwam aan de Vlaams-nationalisten maar aan de katholieke Vlaamse kamergroep van Frans van Cauwelaert.⁶

Veel stof deed Wils daarna opwaaien met zijn in 1974 verschenen boek *Flamenpolitik en aktivisme*, dat tot vandaag de beste behandeling blijft van de Vlaamse beweging tijdens de Eerste Wereldoorlog.⁷ Voor het eerst werd aangetoond hoe de activisten weinig meer waren dan pionnen op het Duitse schaakbord, hoe bepaalde Nederlandse Vlamingenvrienden als vertrouwensmannen voor Duitsland optraden, hoe Vlaamsgezinden niet enkel door idealisme

(4) Nu: *WT Tijdschrift over de geschiedenis van de Vlaamse beweging*, waarvan hij nog altijd redactielid is.

(5) Een tweede deel, over de periode van 1914 tot 1936 verscheen in 1985, een derde deel 'In en rond WO II' in 1989.

(6) Over Van Cauwelaert en het onderzoekswerk van Lode Wils na zijn emeritaat zie de bijdrage van Emmanuel Gerard in dit nummer.

(7) Later aangevuld en grondig herwerkt heruitgegeven tot *Onverfranst, onverduits? Flamenpolitik, activisme, frontbeweging*. Kalmthout (Pelckmans), 2014.

maar ook door materiële belangen werden gedreven en hoe Van Cauwelaert en andere loyale politici helemaal geen 'passieven' waren gebleven tijdens de oorlog. Die kritische benadering leverde hem aanvankelijk het ongenoegen van Vlaams-nationalistische kringen op, en negatieve reacties van historici maar zijn thesen werden en worden door verder onderzoek bevestigd en zijn volgens de woorden van de Nederlandse historicus Pieter van Hees in 1992 "inmiddels grotendeels aanvaard".

Hij ging trouwens door met publiceren over de rol van de Grootnederlanders, die hij voorstelde als Nederlandse nationalististen die niet zozeer het Vlaamse maar – op de eerste plaats – het Nederlandse belang op het oog hadden. Een tweede thema dat in Wils' recente publicaties sterk naar voren komt, en dat intussen een kernconcept is geworden voor een goed begrip van de evolutie van het Vlaams-nationalisme, is het anti-

belgicisme. Dat antibelgicisme werd volgens Wils door de Flamenpolitik geïnitieerd en daarna vanuit het buitenland verder gepropageerd. Het spleet de Vlaamse beweging uiteen in twee – elkaar soms bestrijdende – facties: een loyale die de meerderheid van de Vlaamsgezinden groepeerde en langs parlementaire weg verder bleef werken aan de ver-nederlandsing van Vlaanderen en een anti-Belgische die de omverwerping van België en zijn liberaal-democratische instellingen nastreefde en weldra in rechts-radicaal en fascistisch vaarwater terechtkwam. Behalve in verscheidene kleinere publicaties zette Wils dat samenhangend uiteen in zijn tweede en derde deel van de geschiedenis van het Davidsfonds en nog indringender in zijn nieuwste boek *Van Clovis tot Happart. De lange weg van de naties in de Lage Landen*.⁸

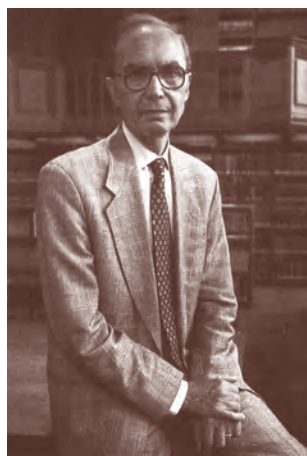
In de laatste jaren voor zijn hoogleraarschap verruimde Lode Wils zijn historische benadering ook door nieuwe vraagstellingen te ontlenen aan het internationaal historisch en sociologisch onderzoek, wat meteen een comparatieve benadering van het Vlaams-nationalisme mogelijk maakte. Het liet ook toe de geschiedenis van de Vlaamse beweging aan het buiten-

(8) Verschenen in 1992. In het Frans verschenen onder de titel *Histoire des nations Belges. Belgique, Flandre, Wallonie; quinze siècles de passé commun*, Ottignies, 1996. In 2005 verscheen een herziene tweede uitgave van de Nederlandse versie onder de titel *Van Clovis tot di Rupo*.

land te presenteren, zoals hij deed in enkele Engelstalige publicaties. Die internationale erkenning vormde een mooie bekroning in het licht van zijn emeritaat. Maar ze betekende zeker geen afsluiting van Wils' onderzoek. Het emeritaat bood integendeel nieuwe kansen.⁹

Tot slot (zo schreven we in 1994 en herhalen we vandaag)

Professor Wils was en blijft een gedreven man. De oude felheid is wat verstild, de mildheid des te meer zichtbaar geworden. De waardering die hij voor zijn leermeester opbracht, voelen nu velen voor hem. Hij werd voor hen een leermeester op het pad van de historie, omwille van zijn werkzaamheid, scherpzinnigheid, visie, moed en kritische zin, maar ook een leermeester voor het leven om zijn bescheidenheid, trouw, verantwoordelijkheidszin, dienstbaarheid en authenticiteit. Zijn studenten, zijn collega's en zijn medewerkers, en ook de universiteit en de historische wereld zijn hem daarvoor bijzonder erkentelijk en dankbaar.

Lode Wils in 1994

Lieve Gevers en Louis Vos

Frans Van Cauwelaert in het werk van Lode Wils Toespraak bij de voorstelling van de biografie van Frans Van Cauwelaert in het stadhuis van Antwerpen (op 28 mei 2017)

Wanneer Lode Wils in 1994 als professor aan de KU Leuven op emeritaat ging, werd hem een prachtig boek aangeboden. Het droeg de toepasselijke titel: *Vlaanderen, België, Groot-Nederland. Mythe en geschiedenis*. In hun biografische schets namen Lieve Gevers en Louis Vos een bibliografie van de emeritus met niet minder dan 142 titels op. We mochten er toen redelijkerwijze van uit gaan dat we daarmee een min of meer afgerond zicht op het werk van de gevierde hadden. Niets is minder waar gebleken, want sindsdien is hij onvermoeibaar blijven schrijven, heeft hij tientallen wetenschappelijke artikelen gepubliceerd, en heeft hij vooral een monumentale

Emmanuel Gerard (21 september 2019)

(9) Zoals overtuigend blijkt uit bijdrage van Emmanuel Gerard.

biografie van Frans Van Cauwelaert afgeleverd. De vijf delen die tussen 1998 en 2009 zijn verschenen, worden vandaag gebundeld voorgesteld.

Lode vertrouwde me ooit eens toe dat hij met bewondering opkeek naar Jean Stengers, historicus van de ULB, die na zijn emeritaat nog zoveel publiceerde. Ik denk niet dat Lode in publicatie-ijver moet onderdoen. "Wie vandaag aan studenten vraagt naar Frans Van Cauwelaert loopt veel kans van een koude kermis terug te keren. Nooit van gehoord! Op een ogenblik dat Vlaanderen stilaan de contouren van een zelfstandige staat krijgt, is die gebrekkige historische kennis meer dan betreurenswaardig", zo begon ik in 1999 mijn recensie over het eerste deel van de Van Cauwelaert-biografie. We zijn intussen bijna 20 jaar verder en de kennis van ons eigen verleden is er, zeker in het bredere publiek, niet op verbeterd. Precies daarom is de heruitgave van deze biografie, in licht herwerkte vorm, een zeer goede zaak, en wil ik de uitgever graag feliciteren met dit initiatief. En het is met veel plezier dat ik deze zitting in dit prachtige stadhuis met enkele woorden zal inleiden en de figuur van Frans Van Cauwelaert in het werk van Lode zal toelichten.

Eerste kennismaking

De grote twisten onder de historici van de Vlaamse beweging zijn intussen al wat geluwd, maar we weten dat Lode een reputatie heeft en dat doet mij spontaan denken aan mijn eerste ontmoeting met de professor, die later mijn promotor en leermeester zou worden. Ik herinner mij levendig de eerste zitting van het college Heuristiek van de Nieuwste Tijd in de – toen – tweede kandidatuur moderne geschiedenis, oktober 1973. De fysieke verschijning van de professor was anders dan ik me spontaan had voorgesteld. Lode Wils was mager en hoekig en – zoals oud-studente en schrijfster Brigitte Raskin elders ooit getuigde – "zijn stem klonk gedreven en ook wat boos, alsof hij tegenspraak bij voorbaat wilde bezweren."¹⁰ In die eerste sessie bracht hij meteen het werk van Hendrik Elias, Vijfentwintig jaar Vlaamse beweging 1914/1939 ter sprake. Of wij, studenten, dan wel wisten wie de auteur was? Onze onwetendheid irriteerde de professor zichtbaar: Elias was een historicus, jawel, maar ook en vooral oorlogsburgemeester van Gent, leider van het collaborerende VNV; hij kreeg de doodstraf na de Bevrijding en verbleef tot 1959 in de Belgische gevangenis (het adjectief 'Belgisch' kreeg een subtiel accent). Of wij dus wel beseften welke waarde wij aan dat boek moesten toekennen? Dat was niet bepaald een *captatio benevolentiae*, maar zo hebben we Lode leren kennen. Het typeerde hem ten voeten uit. Hij leek er behagen in te scheppen te provoceren. Zijn lessen openbaarden zich als allesbehalve saai. Hier kwam een professor met een overtuiging aan het woord, die de historische kritiek uit de beslotenheid van middeleeuwse perkamenten haalde en tot een hoogst actuele aangelegenheid wist om te toveren. Zoals de burgemeester zojuist heeft gezegd: zijn lessen zorgden altijd voor een "choc des idées".

(10) Verschillende getuigenissen van oud-studenten werden gebundeld in een themanummer van *Tijdingen uit Leuven. Tijdschrift van de Vereniging Historici Lovanienses*, nummer 109, Leuven, 1994. In dit eerste onderdeel herneem ik enkele stukken uit mijn artikel in *Ons Erfdeel* uit 1995.

Het is kort na deze eerste kennismaking dat zijn boek *Flamenpolitiek en aktivisme. Vlaanderen tegenover België in de Eerste Wereldoorlog* (Davidsfonds, 1974) verscheen. Dat werk is enkele jaren geleden in herwerkte vorm heruitgegeven onder de titel *Onverfranst, onverduits?* Als motto voor dit boek koos Lode Wils, bijna cynisch, een citaat van Pieter Geyl, van wie hij de Groot-Nederlandse geschiedschrijving later als politieke propaganda zou afkraken: "Als ik rond mij zie, is het eerste wat ik opmerk dat het denken van de wereld vol zit van verminkte of vervalste geschiedenis, van historische myten die, omdat ze zo weinig verband houden met de verleden werkelijkheid, daarom niet minder krachtig op de nationale en internationale politiek van het heden inwerken." De mythe? Dat was het traditionele, hagiografische beeld van de activisten als Vlaamse idealisten. Daartegenover plaatste Lode Wils het ontluisterende beeld van het activisme als Duitse marionettenbeweging. Zijn boek deed veel stof opwaaien en zorgde in Vlaams-nationale milieus voor regelrechte verontwaardiging, die tot uiting kwam op een incidentrijk colloquium in november 1974 te Leuven – velen hier aanwezig zullen zich dat nog herinneren –, waar we als student geamuseerd tegenaan keken. Vanaf dat ogenblik was de reputatie van Lode als mythejager gevestigd. Nu werd ook voor ons, oningewijde studenten, het verband tussen zijn kritiek op de geschiedschrijving van Elias en dit boek duidelijk: voor Elias immers was "het activisme van stonden aan en is ook tot het eind toe niets anders gebleven als een onderdeel van de traditionele Vlaamse beweging (...) Dit was geen beweging die door de Duitsers in het leven werd geroepen. Het was (...) de logische uitgroei van het nationalisme dat steeds in de beweging verscholen lag en juist op de vooravond van de oorlog zijn doorbraak zocht van het culturele naar het politieke" (p. 252).

Het boek *Flamenpolitiek en aktivisme* is voor de ontluikende visie van Lode op de figuur van Van Cauwelaert bijzonder belangrijk. Niet voor niets kon men op de achterflap ook het oordeel van Van Cauwelaert zelf lezen: "Het aktivisme is een vreemd gewas, zorgvuldig voorbereid en kunstmatig door de Duitse veroveringspolitiek op de Vlaamse beweging geënt". Ik kom daar zo dadelijk op terug. Laat me eerst kort iets zeggen over het wetenschappelijk oeuvre dat Lode Wils op dat ogenblik al achter de rug had, want in 1974 stond hij al bekend als een eminente specialist van de Vlaamse beweging. In zijn vroege werken had Lode zich uitsluitend toegespitst op de negentiende eeuw. Hij beklemtoonde de Belgische oorsprong van de Vlaamse beweging, haar verbondenheid met de democratische stroming binnen de katholieke partij, die zou uitlopen op de symbiose van Vlaamse beweging en christendemocratie, waarvan het Daensisme op het einde van de 19de eeuw een van de uitingen was. Essentiële schakel in die evolutie was de Antwerpse Meetingpartij. Die stellingen ontwikkelde hij in verschillende publicaties, maar ik vermeld er hier enkel drie: zijn proefschrift over de

Vlaamse letterkundige kanunnik Jan David (1954, publicatie 1957), zijn aggregatieproefschrift *De Meetingpartij te Antwerpen en haar invloed op de nationale politiek (de burge-meester heeft zojuist op haar betekenis voor de stad Antwerpen gewezen)* (1963) en *Het Daensisme. De opstand van het Zuidvlaamse platteland* (1969). Een geactualiseerde synthese van die vroege werken bracht Lode later in het eerste deel van *Honderd jaar Vlaamse beweging* (1977), waarin hij de periode tot 1914 behandelde.

Van Cauwelaert in het vizier

Toen Lode in 1969 zijn boek over het Daensisme publiceerde, was de Antwerpse politicus Frans Van Cauwelaert nog altijd niet in zijn vizier gekomen. Zijn onderzoek en publicaties richtten zich, zoals vermeld, op diverse aspecten van het politieke en meer bepaald Vlaamse leven in de negentiende eeuw. Lode vertelde me onlangs nog dat hij niet voorbestemd was om de historicus van de Vlaamse beweging, laat staan van Van Cauwelaert te worden en dat toevallige omstandigheden zijn geschiedkundige interesse hebben bepaald. Dat was zo voor de Meetingpartij en voor het Daensisme. In 1965 werd Lode Wils benoemd tot hoogleraar aan de KU Leuven met als standplaats de nieuwe campus Kortrijk, enigszins afgelegen en weg van het centrum, en ogenschijnlijk zonder indrukwekkende bibliotheek of archief over de Nieuwste Tijd. Toch wachtte hem daar een interessante ontdekking. In het gerechtsgebouw van Kortrijk – zo wist Michiel Vanderkerckhove hem te vertellen – bevond zich de bibliotheek van de voormalige Brusselse advocaat Henri Jaspar, eerste minister van 1926 tot 1931. Jaspar is voor de meeste aanwezigen hier waarschijnlijk een onbekende. Nochtans is hij de Belgische regeringsleider die in 1929 – na de beruchte Bormsverkiezing – beloofde dat hij het taalvraagstuk “definitief zou oplossen”. Ik breng die boude bewering graag in herinnering aan mijn studenten, voor het geval ze de illusie zouden koesteren dat er zoets als een laatste staatshervorming zou bestaan. Van Jaspar hebben ze overigens nog nooit gehoord, evenmin als van Borms, die voor hen even onbekend is als Van Cauwelaert en Elias. In de bibliotheek van Jaspar, daar gaat het over, zaten verrassend ook de ingebonden notulen van de ministerraad uit de periode van Jaspars eerste ministerschap, notulen die nog lange tijd ontoegankelijk zouden blijven in het Algemeen Rijksarchief. Het was, in dat verre Kortrijk, een bevoorrechte bron die Lode meteen binnenleidde in een nieuwe, maar voor Vlaanderen cruciale periode: die van de taalwetgeving van einde jaren '20, begin jaren '30.

Dat onderzoek resulteerde in zijn “grundlegende” artikel over de taalwetgeving in het interbellum, gepubliceerd in 1973 onder de titel *Bormsverkiezing en Compromis des Belges*. Het aandeel van regerings- en oppositiepartijen in de taalwetgeving tussen beide wereldoorlogen.

Henri Jaspar 1921

In die publicatie richtte Lode zich voor de eerste keer op Van Cauwelaert, maar nog op een zeer afstandelijke en zelfs onrechtstreekse wijze. Hij moest, horresco referens, zelfs gebruik maken van het werk van Elias om de rol van Van Cauwelaert te kunnen schetsen. Op basis van zijn eigen bronnenonderzoek kwam hij echter tot een bevinding die hem niet meer zou loslaten. Hij zette zich af tegen de interpretatie van A.W. Willemsen die, in zijn kort tevoren gepubliceerde studie over het Vlaams-nationalisme, de zwakheid van Van Cauwelaert en zijn Vlaamse Kamergroep in de taalwetgeving had onderstreept. "Er steekt, zo betoogde Lode, een overdrijving in van 'de onmacht van de flaminganten', een gebrekkige kennis van het mechanisme van regering en partijen, een ernstige vertekening van de houding van die partijen tegenover het Vlaamse vraagstuk, met als resultaat van dit alles een verkeerde beoordeling van Van Cauwelaert" (p. 309). Wij weten vandaag dat Willemsen in hoge mate werd geïnspireerd, niet alleen door zijn promotor Pieter Geyl, maar ook door de visie van Van Cauwelaerts Vlaams-nationale tegenspeler Hendrik Borginon, die een jaar na het overlijden van de Antwerpse politicus in 1962 al schreef: "Er had een andere Van Cauwelaert kunnen zijn."

Dat artikel luidde een nieuwe fase in van Lodes historisch werk en werd gevolgd door het boek *Flamenpolitiek en aktivisme*, dat ik in het begin heb vermeld. Het controversiële boek handelde over veel meer dan het activisme. Het analyseerde ook de rol van de regering in Le Havre, van koning Albert en van de Belgisch-loyale flaminganten onder leiding van Frans Van Cauwelaert. Beide publicaties (Bormsverkiezing en Flamenpolitiek) waren een reactie op het werk van Willemsen, en nog meer van Elias. Ze leverden de kern van het tweede deel van zijn Honderd jaar Vlaamse beweging (1985), waarin de strijd voor de realisatie van het Vlaamse minimumprogramma, d.w.z. de vernederlandsing van onderwijs, gerecht, leger en bestuur in Vlaanderen, volledig werd ontwikkeld. De strijd tussen koning Albert en Frans Van Cauwelaert kreeg hier een verdere, bijna gedramatiseerde uitwerking. Van Cauwelaert verschijnt als de held: niet de slappeling, die de flamingantische geschiedschrijving van hem had gemaakt, maar een grote figuur met politieke visie. De antiheld is koning Albert, die niet zoals in de flamingantische mythe, begrip zou hebben opgebracht voor de Vlaamse verzuchtingen, maar ze stelselmatig zou hebben tegengewerkt. De tegenwerking van Albert was de oorzaak van de trage realisatie van het Vlaamse minimumprogramma. Daardoor zorgde de koning voor de versterking van het anti-Belgicisme in de Vlaamse beweging en voor haar antidemocratische deviatie.

Ik ga nu even voorbij aan het derde deel van Honderd jaar Vlaamse beweging (1989) en aan de vele studies van Lode over de oorsprong van de nationalistische en Groot-Nederlandse geschiedschrijving om te komen tot mijn derde en laatste punt.

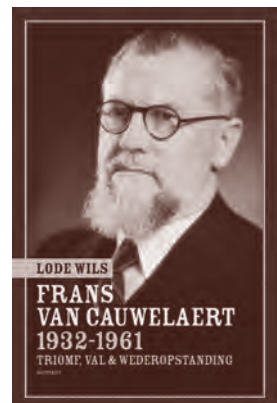
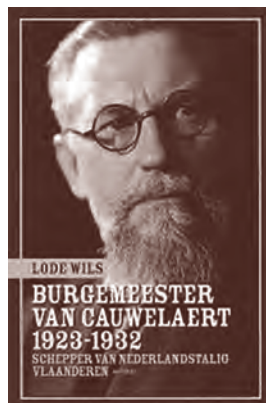
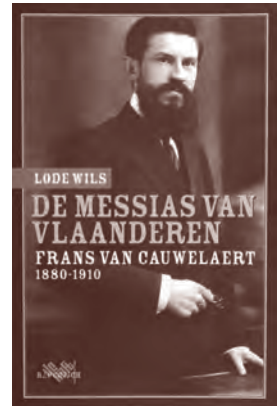
Biografie van Van Cauwelaert

Niemand was dus beter voorbereid, door zijn eerder werk en door zijn brede kennis van de Vlaamse beweging en de Belgische politiek, voor het schrijven van een biografie over Frans Van Cauwelaert dan Lode Wils, een opdracht die hem in 1987 door de familie werd toever-

trouwd en waarvoor hij de nodige faciliteiten kreeg. Van Cauwelaert is een figuur die overigens – los van deze opdracht – vanwege zijn soortelijk gewicht een biografische studie verdient. Het werk verscheen tussen 1998 en 2009 in vijf boekdelen, die elk een chronologisch onderscheiden periode behandelen met telkens een sprekende titel:

- De Messias van Vlaanderen, behandelt de periode tot aan zijn verkiezing in 1910
- De barst in België, de periode net voor en tijdens de eerste wereldoorlog
- Van Cauwelaert afgewezen door koning Albert. Een tijdbom onder België, over de cruciale naoorlogse jaren (zopas hoorden we dat Herman Van Goethem die barst al in 1893 legt met het meervoudig algemeen stemrecht)
- Burgemeester Van Cauwelaert, schepper van Nederlandstalig Vlaanderen, over de periode 1921-1932
- En tenslotte: Triomf, val en wederopstanding, na 1932.

Die structuur werd bewaard in de nieuwe gebundelde uitgave. Lode heeft de oorspronkelijke tekst bijgewerkt aan de hand van recent verschenen literatuur, en hem hier en daar ook redactioneel bijgeschaafd. In de ondertitel lezen we: politieke biografie, maar dat begrip krijgt verder geen echte verantwoording. Aan theorie heeft Lode, denk ik, een broertje dood. De lezer bevindt zich vanaf de eerste bladzijde in Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek, de geboorteplaats van Frans Van Cauwelaert in het Pajottenland, en pas gaandeweg krijgt men hoogte van

Lodes interpretatiekader. Des te belangrijker is daarom het uitvoerig besluit waarin de auteur ingaat op de verschillende visies op de figuur van Van Cauwelaert – Messias of Judas van de Vlaamse beweging? – en de historiografische uitdagingen die eraan gekoppeld zijn. Als Lode een theoretische invalshoek in zijn werk betreft, dan is het die van de Tsjechische historicus Miroslav Hroch, van wie hij het werk in de jaren negentig heeft leren kennen en die ook in een bredere kring van Vlaamse historici, en voor zover ik begrijp ook van de Antwerpse burgemeester, ingang heeft gevonden¹¹. Recent verscheen nog een interview met Hroch in Wetenschappelijke Tijdingen. Voor de Tsjechische geleerde zijn nationale bewegingen succesvol als zij erin slagen de sociale en economische aspiraties mee op te nemen in hun emancipatorisch streven.

Laat me in een notendop de inhoud van de monumentale Van Cauwelaert-biografie schetsen. We leren hoe de populaire voorman van de katholieke Vlaamse studentenbeweging, onder het motto AVV/VVK, al voor 1914 de rijzende ster werd van de Vlaamse beweging, de Ierse O'Connell of de Messias;

- hoe hij in de bijzondere omstandigheden van de Eerste Wereldoorlog wist uit te groeien tot de leider van deze beweging, maar tegelijk geconfronteerd werd met de frontbeweging die met het activisme zou uitgroeien tot het Vlaams-nationalisme;
- hoe hij democratischer uit de oorlog kwam en de handschoen opnam tegen het establishment van de katholieke partij en met zijn Vlaams minimumprogramma het leiderschap van de katholieke Vlamingen kon veroveren nadat hij een bondgenootschap had kunnen smeden met arbeiders, boeren en middenstanders;
- hoe hij burgemeester van Antwerpen werd ondanks felle tegenkanting, en eindelijk met zijn Vlaamse Kamergroep de dynamische kracht werd bij de taalwetgeving die van Vlaanderen een eentalig gebied maakten, in een perspectief van Vlaamse volkskracht;
- maar ook hoe hij in de jaren dertig bijna ten onder ging omdat hij als een exponent van het opkomende Vlaamse kapitalisme in financiële zaken te weinig kieskeurig was geweest, en met moeite de vernedering te boven kwam, om als Kamervoorzitter gerehabiliteerd te worden en als een éminence grise tot aan zijn overlijden de Belgische politiek te blijven volgen.

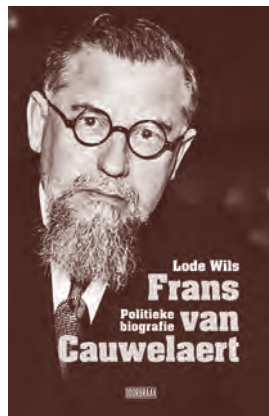
De biografie van Frans Van Cauwelaert behandelt meer dan de Vlaamse beweging. Door de prominente positie van de hoofdfiguur als burgemeester van Antwerpen, als minister en als voorzitter van de Kamer, raakt dit werk aan vele facetten van de Belgische politiek. Maar het hoofdaccent, en toch ook de helft van de tekst, valt op de cruciale periode van de Eerste Wereldoorlog en de vijftien jaar erna, toen er twee elkaar bestrijdende Vlaamse bewegingen

(11) Over Hroch verklaarde Bart De Wever in De Standaard Weekblad (27/8/2011): "Wat een inzicht! Nationalisme dat succesvol wil zijn, schreef Hroch, mag de natie niet als doel zien. Het moet de natie als middel zien om thema's aan te pakken waar grote groepen van wakker liggen: minder belastingen, strengere migratie, enzovoort. Als je die boodschap als politicus onderbouwd kunt brengen, is het bingo. Daar heb ik met de N-VA altijd naar gestreefd: Vlaanderen als middel, niet als doel."

<http://www.dewereldmorgen.be/blogs/janwillems/2012/08/19/de-rode-pet-van-bart-de-wever>

ontstonden en in die korte tijdspanne, ondanks alle lamentaties, de vernederlandsing van Vlaanderen werd gerealiseerd, met Van Cauwelaert en zijn Vlaamse Kamergroep als duwers en trekkers.

Tot de meest boeiende en aansprekende bladzijden behoort de strijd van de jaren twintig, met Van Cauwelaert en koning Albert als antagonisten. "Hoe meer ik nadenk over de kwestie, schrijft koning Albert op 30 september 1921 vanuit Algiers aan eerste minister Henry Carton de Wiart, hoe meer ik van mening ben dat de benoeming van meneer Van Cauwelaert een daad zou zijn die we ons zouden beklagen. Hij groepeerd op verre na niet alle katholieken; hij vertegenwoordigt een meerderheid waarvan we alles te vrezen hebben; wij zouden dat deel van de bevolking waarop wij integendeel moeten proberen te steunen van ons vervreemden."¹² De meerderheid waarvan we alles te vrezen hebben, dat was de coalitie van flaminganten en socialisten die na de gemeenteraadsverkiezingen van april 1921 op het stadhuis van Antwerpen gestalte had gekregen, en vier jaar later ook een realiteit zou worden op nationaal vlak, in de beruchte regering Pouillet-Vandervelde. Misschien denken we nu onwillekeurig aan de huidige burgemeester van Antwerpen, waarvan de latere biograaf eveneens zal kunnen schrijven: hij werd afgewezen door koning Albert II.

Hier in dit stadhuis mag ik toch ook verwijzen naar de cover van het weekblad Knack van 23 juni 2010 met die prachtige persiflage van het Mystiek Huwelijk van Van Cauwelaert en Huysmans in de prent van tekenaar Gal, maar nu met Bart De Wever en Elio Di Rupo op een achtergrond van Latijnse slogans. De geschiedenis heeft zich anders ontvouwd, zowel federaal als in de stad Antwerpen, want terwijl Van Cauwelaert de socialisten in het stadhuis heeft gehaald, heeft de huidige burgemeester ze na 88 jaar terug buitengezet. In beide gevallen, in een andere context, ging het om een kleine revolutie.

Mystiek Huwelijk Van Cauwelaert en Huysmans (1921)

Geweldig boeiend zijn ook die jaren dertig, met de alles vernietigende strijd tussen Van Cauwelaert en Gustaaf Sap, bankier en eigenaar van het dagblad De Standaard (de enige Vlaamse politicus die Cauwelaert naar de kroon kon steken, en waarvan het gesloten archief voorsnog een betere kennis van zijn denken en doen belet); de schandalen die aanleiding gaven tot het "populisme" van Léon Degrelle, de crisis van het leiderschap in de katholieke partij en de politieke chaos van de late jaren dertig. De realiteit overtreft de fictie en we

(12) Emmanuel Gerard, 'Sauver la Belgique de la ruine', Koning Albert en de binnenlandse politiek, *Museum Dynasticon* 21 (2009) p. 99.

wachten op een cineast die hier een prachtige film wil van maken. Ook al heeft Lode een duidelijke bewondering voor de politieke visie van Van Cauwelaert, het belet hem niet om de zwakke kanten van zijn hoofdfiguur te belichten, zoals de ontluisterende affaire van zijn professoraat, en hier de aantrekkingskracht van het geld en de affaires van de jaren dertig. Lode zal trouwens in antwoord op verwijten van te veel empathie tot zijn verdediging zeggen dat hij één meeneed en twee lijken heeft gevonden.

De publicaties van Lode Wils waren telkens eye openers, en dat geldt ook voor deze biografie, al moeten we natuurlijk toegeven dat veel van zijn stellingen al in zijn eerder werk aan bod waren gekomen. Maar ook dit werk is origineel, omdat het – en dat is Lodes keurmerk – steunt op grondig bronnenonderzoek en de bronnen willen weleens wat anders willen blootleggen dat wat we in onze zogenaamde collectieve herinnering als voorstelling van het verleden meeslepen. Dat is in dit boek niet anders. Lode kon hier steunen op het buitengewoon omvangrijke archief dat Frans Van Cauwelaert heeft nagelaten en dat vandaag berust in het Letterenhuis, het voormalige AMVC. In dat archief vindt men een indrukwekkende briefwisseling, duizenden stukken, zowel inkomende brieven als de uitgaande stukken, die zorgvuldig op carbon werden getypt. Men kan zich niet van de indruk ontdoen dat Van Cauwelaert, onder meer ook door het schrijven van zijn dagboek, uitdrukkelijk gedacht heeft aan de toekomstige geschiedschrijver. Het is een uitnodiging aan de huidige burgemeester om zijn papieren te koesteren en wie weet misschien nauwgezet een dagboek bij te houden.

Dames en Heren, ik kom aan het einde van mijn toespraak.

Lode dwingt onze bewondering af door zijn hele oeuvre, waarvan deze biografie – dit magnum opus in twee betekenissen – de bekroning is. Lode was baanbrekend in veel van zijn werken en dat is hij ook in deze biografie, omdat hij ons dwingt als non-conformist, ook al zijn we het niet eens, anders te denken over de gang van zaken. Hulde aan Lode Wils, schreef terecht in een uitvoerige recensie mijn collega Bruno De Wever, hulde voor de inspiratie, de visie, ja ook de controversie, de food for thought zoals men dat vandaag is het Engels zegt.

Laat me besluiten met het volgende citaat uit het boek, want het geeft te denken, niet alleen voor gisteren, maar ook voor vandaag. Om Van Cauwelaert te typeren verwijst Lode naar de Franse historicus Fernand Braudel, die zijn meesterwerk over de Middellandse Zee besloot met volgende beschouwing: "De echte man van de daad, zo luidt paradoxaal genoeg mijn conclusie, is de man die in staat is om de beperkingen van zijn mogelijkheden in te schatten, de man die verkiest om binnen deze beperkingen te blijven en juist zijn doel tracht te bereiken door gebruik te maken van de zwaartekracht van wat onvermijdelijk is. Elke inspanning die tegen het heersende tij van de geschiedenis ingaat – en dat is niet altijd even gemakkelijk waar te nemen –, is bij voorbaat gedoemd te mislukken."

Dames en Heren, ik dank u voor uw aandacht.

Emmanuel Gerard

Reünie

Afstudeerjaar 1971: Averbode, 7 september 2019

Om een mooie traditie verder te zetten, kwam de lichter 1971 ook dit jaar samen. De locatie was de Norbertijnenabdij van Averbode. Ondanks de sombere weersvoorspelling waren de weergoden ons gunstig gezind: de zon brak door en zorgde voor aangename warmte. Het werd een zonnige, mooie en gezellige dag. De samenkomst was voorzien vanaf 10 u. aan "Het Moment", het belevingscentrum binnen de muren van de abdij. Het was leuk vast te stellen dat zij die het verst moesten komen eerst op de plaats van afspraak toekwamen ... 25 jaargenoten en aanhang tekenden in voor dit blij weerzien.

Rond 10.40 u. was het gezelschap voltallig en begon E.P. Herman Janssens, norbertijn, historicus en archivaris van de abdij zijn rondleiding. Historisch correct, boeiend en gekruid met een vleugje humor, schetste hij de geschiedenis van de norbertijnen en de abdij. Met een korte wandeling leidde hij ons via voormalige dienstgebouwen naar de spiegelvijver aan de

Groepsfoto (vlnr): Jacqueline Lannoje (echtg. Leon Vanhees), Michel Nuyttens, Hilde Meerseman (weduwe Richard Boijen), Geo Vande Winkel, Bert Mersch, Johan Gerits, Rozemie Steyaert, Dirk Cardoen (echtg. Lena Pype), Martha Peeters (echtg. Bert Mersch), Lena Pype, Mieke Grypdonck (echtg. Staf Janssens), Els Neuville (echtg. Michel Nuyttens), Miek Decampagne (echtg. Jos Van Pelt), Paul Soetaert, Jos Van Pelt, Riet Van Cleuwenbergen, Griet Wymants, Nes Henrotte, Riekens Vanvoorden, Harry Klinkers (echtg. Marleen Theunissen), Lea Kempnaers, Staf Janssens, Marleen Theunissen, Leon Vanhees.

ene gevel van de prelatur en naar het ereplein aan de andere kant van dit classicistische gebouw. Van hieruit kregen we onder meer zicht op de vroegere drukkerij, de wasserij en de boerderij. Onze gids loodste ons vervolgens door het 18de-eeuwse conventsgebouw, een oaseplek van stilte, bezinning en gebed. We namen een kijkje in de eetzaal, wandelden door de sfeervolle koorgang met schilderijen van voormalige abten, bewonderden de kunstwerken in de kapittelzaal en de sacristie en uiteindelijk belandden we in de abdijkerk.

Deze abdijkerk heeft een karakteristiek grondplan: een centraalbouw die samengaat met een onderscheiden langbouw, het koorgedeelte. We waren onder de indruk van de uitgestrektheid van dit koorgedeelte en de decoratieve pracht van het koorgestoelte, een opmerkelijke creatie van zeventiende-eeuwse kerkmeubelkunst. Deze ruimte is voor de norbertijnen al vele eeuwen de plaats bij uitstek van gebed, meditatie, aanbidding, dank- en lofzang. De kerk is een merkwaardige synthese van barok en gotiek. De rijzige, in de hoogte gerichte constructie, typisch voor de gotiek, gaat harmonisch samen met een weelderige barokke versiering. Kenmerkend voor de barok is dat er geen gekleurde glasramen zijn. Daardoor krijg je een overvloedige lichtinval. Met heel veel waardering en een terecht applaus namen we afscheid van E.P. Herman Janssens.

Te voet ging het dan naar "Afspanning Den Eik", waar we op het terras konden aperitieven. We genoten van de hoofdschotel en het dessert, vergezeld van een lekker glaasje wijn of bier. Tijd om de benen te strekken. Het bezoek aan het "Klompemuseum" naast "De Afspanning" was een boeiende en leerrijke ervaring. Een gedreven medewerkster van het museum gaf ons tekst en uitleg over de geschiedenis en de fabricage van houten klompen. Echt een meevaller, dit "Klompemuseum". Al keuvelend gingen we terug richting "Het Moment". Het was nog te vroeg om afscheid te nemen, nog niet alles was verteld. Dus nog even genieten van het terras met zicht op de mooie abdijkerk. Ik kijk al uit naar onze 49ste jaarbijeenkomst volgend jaar in Gent o.l.v. Michiel Nuyttens!

Lea Kempnaers

Historische weetjes: wist je dat ...

Je in Peru de tempel van de zon en de tempel van de maan kan gaan bewonderen. Dit zijn overblijfselen van de Moche- of Mochicha-cultuur, die bestond van ongeveer 0 tot 750 n.Chr. in de dalen van de rivieren Moche en Chicarna aan de Peruaanse kust. De Moche-cultuur wordt vaak de eerste of een van de eerste staten in Zuid-Amerika genoemd. Huidig onderzoek wijst deze theorie echter af: het zou niet om een unitaire staat gaan met één aardewerkcultuur.

De Canon van Vlaanderen

Wat is dat toch met die Vlaamse canon, waar alle bladen vol van staan? Waarom staat iedereen daar zo huiverig tegenover, alsof een Vlaamse canon gelijk staat met een Catalaanse afscheiding? In Nederland heeft men sinds 2006 een lijst van vijftig thema's die chronologisch een samenvatting geven van de geschiedenis van Nederland. Het gaat om gebeurtenissen, personages, plaatsen of kunstwerken die elke Nederlander hoort te kennen als hij erbij wil horen. Ik geef enkele voorbeelden: de Beeldenstorm, Willem van Oranje, de Republiek, maar ook de Grachtengordel, Hugo de Groot en de Statenbijbel. Wie het bij zo'n thema in Keulen hoort donderen, kan geen echte Nederlander zijn. Daarop valt weinig af te dingen. Ik geef Frits Van Oostrom, die de commissie leidde, overschot van gelijk, temeer daar hij een uitmuntend historicus is, die onlangs nog een pareltje afleverde (*Nobel streven. Het onwaarschijnlijke maar waargebeurde verhaal van ridder Jan van Brederode*, 2017).

Boudewijn I en Judith in de Gravenkapel te Kortrijk

Waarom kan dat niet in Vlaanderen? Misschien omdat Vlaanderen zich koppig wil onderscheiden van België, waaruit het nochtans is voortgekomen. Het gevaar is immers niet denkbeeldig dat de Vlaamse canon een instrument van propaganda wordt waarin de geschiedenis wordt ingezet om het eigen gelijk (de Vlaamse natie) te bevestigen. Maar is dat niet precies wat de grote Belgische historicus Henri Pirenne (die ik erg bewonder) heeft gedaan? Hij ging uit van een teleologische visie alsof België in de sterren geschreven stond en de ingewikkelde voorgeschiedenis wel moest uitmonden in de creatie van een Belgische natie. Hij had ongelijk! België is een toevallig stadium in de geschiedenis van deze regio en wie zijn geschiedenis een beetje kent, weet dat het heel anders had kunnen lopen.

Vlaanderen (ik bedoel het graafschap Vlaanderen) bestaat al sinds de 9de eeuw en daarrond is in de Bourgondische tijd een grote statenbond gegroeid, die in 1548 door Keizer Karel V werd geconsacreerd tot de XVII Provinciën. Precies 100 jaar later – bij de Vrede van Munster in 1648 – is deze staat in twee delen uit elkaar gevallen; de Spaanse Nederlanden en de Republiek der Verenigde Provinciën (Nederland). De Spaanse Nederlanden werden de Oostenrijkse Nederlanden en vanaf de Franse tijd (door toevoeging van het Prinsbisdom Luik) het land dat België heet. Het huidige Vlaanderen is ontstaan door een toenemende verdeling tussen de Nederlandsprekende en de Franstalige regio's in België. In feite is Vlaanderen dus een restgebied van België, dat op zijn beurt een restgebied was van de

XVII Provinciën. Mensen die laatdunkend beweren dat België een “constructie” is, moeten beseffen dat het huidige Vlaanderen evenzeer een constructie is, net zoals het oude graafschap Vlaanderen en de XVII Provinciën. Er bestaan geen godgegeven staten in deze wereld, al denken de joden en de nederlanders daar soms anders over.

Het moet dus wel duidelijk zijn dat een Vlaamse canon – als hij een beetje serieus wil zijn – niet anders kan dan aandacht verlenen aan de geschiedenis van de Nederlanden en België. Maar een mens moet ook niet overdrijven. Als we voor een Vlaamse canon een aanknopingspunt moeten zoeken voor het thema “De Vlaamse primitieven”, kiezen we liever voor “Het Lam Gods” van Jan van Eyck dan voor “Het Laatste oordeel” van Rogier Van der Weyden. Om te beginnen was Van der Weyden als Rogier de la Pasture afkomstig uit Doornik en bovendien hangt zijn doek in de Hospice de Beaune. Terwijl Jan van Eyck afkomstig was uit Maaseik (vandaag in “Vlaanderen”) en het doek hangt in de Sint-Baafskathedraal in Gent. Niemand zal ontkennen dat een echte Vlaming hoort te weten wat bedoeld wordt met “Het Lam Gods”. Als hij daarbij niet aan een schilderij denkt, maar aan bijvoorbeeld het offerfeest, heeft hij een foute school doorlopen. En vanuit het thema “Het Lam Gods” kan dan een venster opengaan naar de kunst van onze Vlaamse primitieven, van wie er overigens heel wat stamden van buiten Vlaanderen. Een ander thema zou kunnen zijn: “de Kruisafneming” van Pieter Paul Rubens, niet enkel omdat het doek hangt in de Onze Lieve Vrouwekathedraal in Antwerpen of omdat het een van de meest imposante doeken is van de wereldberoemde schilder, maar bovendien omdat het inspiratie leverde voor het boek van Marie-Louise de la Ramée “De Hond van Vlaanderen”. Wie de context van dat boek een beetje kent, weet dat elke rechtgeaarde japper voor de Kruisafneming in tranen uitbarst, want daar zijn de kleine Nello en zijn trouwe hond Patrasche doodgevroren.

Voor iemand die de geschiedenis van de Zuidelijke Nederlanden heeft beschreven in onder-tussen alweer vier boekwerken (De graven van Vlaanderen, De Bourgondische vorsten, Oranje tegen Spanje en Het strijdtoneel van Europa) is het best wel doenbaar om een canon van Vlaanderen samen te stellen. Het heeft volgens mij weinig zin om te vertrekken in de vroegste geschiedenis (zoals Nederland wel doet met de Hunebedden, de Romeinse Limes en Willibrord), maar met het echte begin van de geschiedenis van Vlaanderen, namelijk het omstreden huwelijk in 861 van Boudewijn I met de Karolingische Judith. Het is niet alleen een spannend verhaal, maar het is bovendien een van de best gedocumenteerde uit die vroege jaren. Een mens hoeft maar eens naar de Donaulanden te reizen (Oostenrijk, Hongarije, Bulgarije, Servië, Roemenië of Kroatië) om er kennis te maken met tal van standbeelden van landenstichters, die eerder tot de mythologie dan tot de geschiedenis behoren. Met het huwelijk van Boudewijn en Judith openen we meteen een venster op het ontstaan van Brugge, de Karolingische dynastie en de rol van de Vikingen in die periode.

Voor wie vindt dat een huwelijk uit 861 nogal abstract is als ankerpunt van een canon, willen we wel op zoek gaan naar een concreter substituuut. Waarom niet de Gravenkapel in Kortrijk? Daar werden in de 14de eeuw in opdracht van Lodewijk van Male fresco’s geschilderd over

de oorsprong van Vlaanderen, met uiteraard ook Boudewijn en Judith als beginpunt. Die fresco's zijn in de loop der eeuwen geregeld gerestaureerd en wellicht nauwelijks authentiek, maar ze vormen nog steeds een unieke uitstalling van vorsten, zoals je ze op weinig plaatsen in de wereld ziet. Met de Gravenkapel als ankerpunt kom je automatisch uit bij de oorsprong van het graafschap van Vlaanderen en het huwelijk uit 861. Dergelijke shift van een historische gebeurtenis naar materieel erfgoed is wellicht een handige werkwijze om een Canon van Vlaanderen wat concreter te maken. Laten we even in deze richting verder denken ...

De 50 thema's in Nederland zijn telkens een ankerpunt en willen vooral een venster opengooien op een tijdvak. Persoonlijk vind ik die thema's in de Nederlandse canon soms erg academisch. In plaats van het thema "Republiek" zou ik kiezen voor Oldenbarneveldt, die niet enkel de ware stichter was van de Republiek, maar bovendien onthoofd werd. Dat levert een mooi plaatje op, wat in het geschiedonderwijs – zeker voor de jongste leerlingen – een grote meerwaarde heeft. Daarom koos ik zelf voor "Het Lam Gods" en niet voor "Jan van Eyck", laat staan voor de "Vlaamse primitieven".

Mogelijke thema's in deze zin zijn bijvoorbeeld het Gravensteen (Gent, Filips van de Elzas, Kruistochten), Groot Begijnhof van Leuven (vrouwen, religieuze ontplooiing in de 13de eeuw), Reinaert de Vos (middeleeuwse literatuur), de Groeningekouter in Kortrijk (Guldensporenslag), de Orde van het Gulden Vlies (De Bourgondische dynastie), het graf van Maria van Bourgondië in Brugge (de oermoeder van alle latere Habsburgers), de Brug van Farnese (Tachtigjarige oorlog), de basiliek van Scherpenheuvel (Contrareformatie), de Grote Markt van Brussel (heropgebouwd na het bombardement in 1695 met verwijzing naar de oorlogen van Lodewijk XIV), de Ferrariskaart (Oostenrijkse wegennet), het Bonapartedok in Antwerpen (Napoleon) enz.

In een ver verleden kreeg ik op school nog Gewijde Geschiedenis. Veel daarvan ben ik vergeten, maar de plaatjes van Daniel in de Leeuwenkuil of de Doorgang van de Rode Zee zijn voor de eeuwigheid in mijn geheugen gebrand. Hetzelfde gebeurde met het onvolprezen 's Lands glorie met kleurige plaatsjes van Jean-Leon Huens. De kracht van het beeld is iets wat ik geleerd heb in de jaren die ik heb doorgebracht op de VRT. De canon van Vlaanderen mag je nooit meer vergeten. Zelfs als je ongeletterd bent.

Edward De Maesschalck

Gesprek met Paul Vanden Bavière, historicus en journalist

In de reeks gesprekken met historici houdt Nico Van Campenhout deze keer Paul Vanden Bavière voor het voetlicht: afgestudeerd in 1968 in Leuven, later redacteur bij *De Standaard*, specialist van het Midden-Oosten en vandaag actief medewerker aan de gewaardeerde website *Uitpers*.

Paul Vanden Bavière werd in 1944 geboren te Lokeren, waar zijn uit Roeselare afkomstige en aan de Leuvense universiteit opgeleide vader zich in 1939 had gevestigd als geneesheer¹. De familie was oorspronkelijk afkomstig uit het Frans-Vlaamse Hondshoote, het textielstadje waar in 1566 de Beeldenstorm uitbrak. In 1968 studeerde Paul in Leuven af als licentiaat geschiedenis met een eindverhandeling over *Demografie en doopnaamgeving te Lokeren (1586-1685)*. Het was de eerste van een hele reeks doorwrochte en oerdegelijke studies over de geschiedenis van zijn geboortestad en het omliggende Land van Waas, die tot op vandaag blijft aangroei². Van begin 1969 tot eind 1998 was Vanden Bavière redacteur buitenland bij de krant *De Standaard*. Hij publiceerde en/of redigeerde ook boeken over het islamfundamentalisme en de Koerdische problematiek. Sinds zijn studententijd woont Paul Vanden Bavière onafgebroken in het Leuvense stadscentrum.

Paul Vanden Bavière vandaag

- (1) Dat de stamvader van de familie afkomstig zou zijn uit Beieren, zoals verre Franse verwanten graag geloven, is best mogelijk, maar niet bewezen. Vanden Bavière zou ook kunnen verwijzen naar een vakman die onderdelen van harnassen vervaardigde. Nog prozaïscher zou deze familienaam een bijnaam voor een fabrikant kunnen zijn of een verbastering van een andere naam. Het is kortom onduidelijk waar Vanden Bavière, een naam die in de loop der tijden aan tal van variaties onderhevig was, vandaan komt.
- (2) Voor de *Annalen van de Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas* (dl. 87, 1984, blz. 57-76) schreef hij op basis daarvan het artikel *Doopnaamgeving te Lokeren 1586-1665*. Een aangevulde bewerking, met integratie van de recente historische literatuur en nieuwe (methodologische) inzichten, verscheen in *De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren* (jg. 17, nr. 1, maart 1986, blz. 24-31) onder de titel *De bevolking van Lokeren, in het bijzonder van 1585 tot 1665*. In 1969 was Paul Vanden Bavière een van de medeoprichters van de Lokerse heemkundige kring *De Souvereinen*. In beide bovengenoemde historische periodieken en in een aantal boeken die werden uitgegeven door het Lokerse stadsbestuur, publiceerde hij sindsdien en tot op vandaag regelmatig over diverse lokaalhistorische onderwerpen (zie ook voetnoot 13).

Leuven in de Sixties

“Leuven was tot vóór enkele decennia de gebruikelijke keuze van burgerlijke katholieke families voor universitaire studies. Van in de lagere school had ik een grote belangstelling voor geschiedenis, en die is nooit overgewaaid”, zo getuigt Vanden Bavière. “Toen ik in de herfst van 1962 – terwijl in Rome het Tweede Vaticaans Concilie van start ging – in Leuven arriveerde, was de universiteit nog een ouderwetse en klerikale instelling. Leuven liep over van geestelijken in soutane. Uiteraard heel wat professoren, maar ook tal van seminaristen, zowel van Belgische als van buitenlandse origine. Om het katholieke karakter van de Leuvense universiteit te affirmeren en te continueren, ging de voorkeur bij hoogleraarsbenoemingen voor ‘vakken die gevoelig lagen voor de kerkelijke leerstellingen’ vaak uit naar clerici.”

Paul Vanden Bavière als student in Leuven

“Filosofie werd nog beschouwd als de ancilla theologiae en niet als een wetenschappelijke discipline. Metafysica was eigenlijk een bewijsvoering voor het bestaan van God. Filosofie ‘zonder God’ werd doodgezwegen of veroordeeld. Naast de neo-thomistische versie van de middeleeuwse denkbeelden van Thomas van Aquino (ca. 1225-1274) werd vooral de Duitser Immanuel Kant (1724-1804) fel gepromoot. In alle wijsgerige cursussen in de opleiding geschiedenis werden vele bladzijden aan hem gewijd, wat met zich meebracht dat ik aan filosofie een indigestie overhield. Waarom Kant toen zo prominent aanwezig was in Leuven, heb ik nooit echt begrepen. Misschien omdat hij, hoewel protestant en iemand die het geloof kritisch benaderde, uiteindelijk het bestaan van God en het christendom niet fundamenteel in vraag stelde. Dit in tegenstelling tot de verlichte rationalisten, uit zijn tijd en later, die het geloof aanvielen en bestreden”.

“Voor het overige waren er – zoals altijd en overal – in Leuven destijds goede en minder goede professoren, enthousiasmerende en saaie. Ik heb altijd veel waardering gehad voor academici die echt iets presteren of realiseren. Aan het eind van mijn studietijd heb ik college gevolgd bij Herman Van der Wee, een productief historicus die school maakte en tegelijk een schitterende lesgever. Je mocht hem ook altijd onderbreken als je vragen had”.

Thesis

“Voor mijn thesis koos ik voor Jan Arthur Van Houtte (1913-2002) als promotor, die bekend stond als degelijk, efficiënt en praktisch. Door sommige studenten werd hij gevreesd omdat hij veeleisend was bij examens. Hij volgde mijn onderzoek nauwgezet op, en hij was altijd

vriendelijk en correct. Toen ik mijn werkstuk bij hem inleverde, lag het de dag nadien al in mijn brievenbus, voorzien van commentaar. De Lokerse parochieregisters, mijn belangrijkste bron, werden toen bewaard in een vochtige en onverwarmde kelder van het Lokerse stadhuis, vlakbij de politiecellen, op een paar stappen van mijn ouderlijke woning³. Tijdrovend pendelwerk naar allerhande archieven bleef mij op die manier bespaard. De rest van de Lokerse archiefcollectie uit het Ancien Régime werd bewaard op de uit de 18de eeuw daterende zolder van het stadhuis. Gelukkig beschikt mijn geboortestad sinds 1988 over een archiefbewaarplaats die beantwoordt aan alle ter zake geldende (materiële) veiligheids- en kwaliteitsnormen inzake bewaring, beheer en toegankelijkheid”.

Studentenleven

“Een medestudent met wie ik veel omging, was Edward De Maesschalck, sinds vele jaren hoofdredacteur van dit tijdschrift. Hij schreef als historicus een oeuvre bij elkaar waarmee hij menige hoogleraar in de schaduw stelt. Bij hem thuis in Leuven hebben wij meer dan één keer ‘misbruik’ gemaakt van de familiale wijnkelder ... Ook Roger Coenen (1945-2012), die de eerste directeur van het Antwerpse Fotomuseum zou worden, was een van mijn kompanen. Net zoals Emile Heynen, die uitweek naar Ierland en daar nog altijd woont”.

“Ondertussen vond ik het Leuvense studentenleven best aangenaam”, zo gaat de voormalige journalist verder. Zo ontmoette hij een tante, die in Leuven woonde, ooit omstreeks 4u30 a.m.: hij ging naar zijn kot en zij naar de vroegmarkt ... “Op aansporen van enkele vrienden werd ik lid van het Katholiek Vlaams Hoogstudentenverbond (KVHV), in die tijd zonder meer de belangrijkste studentenvereniging”, zo vervolgt de Lokerse Leuenaar. “Tijdens het academiejaar 1967-1968, toen de latere advocaat en christendemocratische politicus Jef Dauwe, voorzitter was, maakte ik zelfs deel uit van het bestuur.”

Paul Vanden Bavière, voor de grap als geestelijke verkleed, samen met Roger Coenen.

(3) Die uit de late 18de eeuw daterende herenwoning in rococostijl is geklasseerd als monument. Tijdens de eerste decennia van de 20ste eeuw werd het huis bewoond door het gezin van textielhandelaar Louis Herbert (1872-1929), die tijdens de Eerste Wereldoorlog van 1914 tot 1917 waarnemend burgemeester van Lokeren was en van 1925 tot zijn overlijden lid van de Kamer van Volksvertegenwoordigers namens de katholieke partij. Eén van zijn kinderen was ingenieur Tony Herbert (1902-1959), die in Kortrijk aan het hoofd stond van een textielbedrijf en daarnaast bekendheid verwierf als kunstverzamelaar (vooral van Vlaamse expressionistische schilders). In 1933 was Herbert een van de stichters van de Vlaams-nationalistische partij VNV, vervolgens sympathiseerde hij met het Verdinaso en na de Tweede Wereldoorlog maakte hij de overstap te naar de Christelijke Volkspartij (CVP). In 1944 stond hij bovendien aan die wieg van de christendemocratische middenstandskrant *De Nieuwe Gids*.

“Ondertussen was er geleidelijk beweging gekomen in de vermolmde en autoritaire maatschappelijke structuren. 1964 was onder meer het jaar van de publicatie van *Het Rode Boekje* van de Chinese communistische leider Mao Zedong (1893-1976), de zogeheten 'grote roer-ganger'⁴. Het sprak nogal wat geëngageerde Leuvense studenten aan, maar mij niet. Rotsvast geloven in één leer zit er bij mij niet in, waardoor ik *Het Rode Boekje* van meet af aan bekeek met een sceptische blik. Des te meer omdat een zekere anarchistische inslag mij niet vreemd is en het doctrinaire 'reële socialisme' mij nooit heeft kunnen bekoren. Ik vertoonde meer affiniteit met de Vlaamse Anarchistische Studenten, een groepje dat in 1968 even opdook, maar dat – geheel in de historische traditie van het anarchisme – nooit echt heeft bestaan. De sloganeske verwoording van *Het Rode Boekje* strookte ook niet met mijn kritische zin”.

Leuven Vlaams

“Met het zogeheten 'mandement' van de Belgische bisschoppen over de principiële en 'eeuwigdurende' eenheid van de Leuvense universiteit in mei 1966, begon de crisis rond *Leuven Vlaams*. Die leidde tot een soort van revolte in Leuven en de rest van Vlaanderen en mondde uit in de val van de regering en de capitulatie van de bisschoppen. Tegen heug en meug stemde het Belgische episcopaat in met de taalkundige en territoriale splitsing van de unitaire katholieke universiteit. Intussen was in Parijs *Mei '68* uitgebroken, waardoor 'het revolutionaire vuur' ook in Leuven werd aangewakkerd. Het tot dan toe dominante KVHV kreeg af te rekenen met interne dissidentie van linkse signatuur, waaruit zich – onder meer via de Studentenvakbond (SVB) onder leiding van Paul Goossens – uiteindelijk Alle Macht aan de Arbeiders (Amada, nu PVDA) zou ontwikkelen. Ik volgde een en ander van op de zijlijn, maar kende wel een aantal protagonisten uit 'beide kampen' persoonlijk: Jef Dauwe enerzijds en Kris Merckx, die gedurende één academiejaar op dezelfde peda(gogie) als ikzelf woonde en Walter De Bock (1946-2007) anderzijds. Mijn contacten met Paul Goossens bleven toen beperkt. Ik zou hem pas beter leren kennen, nadat hij in 1973 opdook in de redactielokalen van *De Standaard*”.

“Zelf woonde ik ten tijde van *Leuven Vlaams* zelden massabijeenkomsten of grote manifestaties bij. Ik ergerde mij dood aan het tot in den treure toe in koor hernemen van *We shall overcome* van de Amerikaanse folkzanger en -muzikant Pete Seeger (1919-2014). De Vlamingen in het algemeen en de Vlaamse studenten in het bijzonder waren geen sukkelaars die moesten worden geëmancipeerd. Vlaanderen werd integendeel verraden door Vlaamse

(4) Vanden Bavières Franstalige generatiegenote Chantal Mouffe, die van 1960 tot 1964 filosofie studeerde in Leuven en die achtereenvolgens doceerde in Bogota, Parijs en Londen, verklaarde over het politiek-maatschappelijke klimaat in Leuven aan het begin van de jaren 1960 onlangs het volgende: “*Het was een andere tijd, nog voor er eind jaren zestig een Nederlandstalige en een Franstalige universiteit kwam. In die dagen echode de wereldpolitiek tot in Leuven, vooral de Cubaanse revolutie en de Algerijnse oorlog. Voor iemand die daar gevoelig voor was zoals ik, was het wel een inspirerende periode*” (Ludo MEYVIS, “*Wuif het populisme niet zomaar weg*”. Chantal Mouffe, tegendraads politiek denker, in *Campuskrant*, 30 januari 2019, blz. 8-9; citaat blz. 9).

politici die zichzelf uitriepen tot staatsman omdat zij zogenaamd 'de heilige eenheid van het land' hadden weten te bewaren, maar ondertussen de Vlaamse meerderheidspositie in België verkwanselden en de Franstaligen een veto- en blokkeringsrecht toekenden binnen de Belgische staat die zij in federalistische richting begonnen te hervormen."

"'Walen buiten' was een te gemakkelijke slogan, die ook de belangen diende van tal van gegoede Vlaamse prominenten. Zo is achteraf gebleken dat heel wat insiders, zowel Franstaligen als Vlamingen, volop gronden aankochten in de streek waar Louvain-la-Neuve werd gebouwd en daar later mooie winsten aan overhielden. Voor mij moesten de Franstalige studenten niet weg uit Leuven. Zij zouden zich hebben kunnen inschrijven in een te creëren exclusief Nederlandstalige Leuvense universiteit. Daarmee hadden zij kunnen bewijzen dat zij echt de 'goede Belgen' waren voor wie zij zich uitgaven. Hoe dan ook had men de Leuvense universiteit wel moeten splitsen omwille van de explosie van de studentenaantallen. Net zoals Leuven nu opnieuw onleefbaar dreigt te worden met teveel mensen op een te kleine oppervlakte. Over de splitsing van de Leuvense universiteit bleken destijds binnenskamers al jaren plannen te zijn gemaakt. De revolte tegen de Franstalige uitzonderingsstatus in Leuven na de vastlegging van de taalgrens in 1962-1963 kwam het Franstalige academische establishment goed uit om de Belgische staat het grootste deel van de bouw van de nieuwe universiteit in Waals-Brabant te laten betalen".

Folkgroep Rum

"Inmiddels had ik ook in het Leuvense cultuurmilieu een kennissenkring opgebouwd. De toenmalige Alma 1 in de Bondgenotenlaan was een verzamelpunt voor studenten tussen de lessen door. Daar heb ik Dirk Lambrechts (1944-2006), die kunstgeschiedenis studeerde, voor het eerst ontmoet. Via hem kwam ik in contact met Paul Rans, net als hij een Leuenaar. Op zondagnamiddag praatten en beluisterden wij vaak samen muziek bij Dirk thuis, onder het genot van meer dan één fles wijn. Dirk Lambrechts was goed thuis in klassieke en traditionele muziek, maar evenzeer in literatuur. Daarnaast hield hij een tijdlang een restaurant open. Wij deelden heel wat interesses en hebben urenlang gediscussieerd. Wiet Van de Leest, een getalenteerde muzikant die kunstgeschiedenis studeerde, vervoegde ons groepje. Vervolgens begonnen Dirk, Paul en Wiet samen volksmuziek te spelen. Op die manier heb ik het ontstaan van de befaamde folkgroep Rum meegemaakt vanop de eerste rij. Omdat wij in die tijd ook nogal eens een goede rum dronken, lag de naam van het trio voor de hand. In dat muzikantenmilieu dook

Dirk Lambrechts

kort daarna Dirk Van Esbroeck (1946-2007) op, die met zijn ouders vanuit Argentinië was teruggekeerd naar België. Kort na mijn afstuderen was ik in 1969 voor één dag 'roadmanager' van Rum ter gelegenheid van een optreden in Willebroek⁵. Nadat Dirk Lambrechts terugkeerde naar zijn oude liefde, de flamenco, werd hij bij Rum vervangen door gitarist Dirk Van Esbroeck”.

“De muzikanten van Rum waren goede vrienden. Via hen kwam ik in contact met Dree Peremans, een enthousiaste fan van het eerste uur van Rum die zijn studie Germaanse filologie had gestaakt. Hij was pas voor de toenmalige BRT beginnen werken en zou later producer worden bij Radio 1. Peremans was nauw betrokken bij de muziekcène in Vlaanderen en in het bijzonder bij de folk- en de volksmuziek. Hij was een goede vriend van Dirk Van Esbroeck, over wie hij na diens overlijden een biografie publiceerde⁶. Peremans en Van Esbroeck maakten in de jaren 1980 en 1990 samen *Het einde van de wereld*, een zondagavondprogramma op Radio 1, waarin de fantasie rond Patagonië de rode draad vormde.”

“Op een zomerse dag in 1989 besloten zij op een Brussels terras om aan hun radio-programma een verlengstuk te breien. Dat werd de *Fundacion Patagonista*, die het 'patagonisme' – zeg maar de verbeelding, de ongebreidelde fantasie – wilde propageren. 'Een groepje dromers die hun hart hebben verpand aan het verre en verwaarloosde Patagonië', zo werden zij ooit omschreven. Beeldende kunstenaars en muzikanten werden aangesproken. “Ik werd aangesteld tot woordvoerder en archivaris”, zo gaat het verhaal van Paul Vanden Vanden Bavière verder. In de loop der jaren werd een hele reeks tentoonstellingen georganiseerd van fantaisistische, surrealistische en absurde kunst. Een hoogtepunt was het 20-jarig bestaan in 2009, toen de opening van een tentoonstelling in het Centre Cultural Borgès in Buenos Aires werd bijgewoond door een goed deel van het in de Argentijnse hoofdstad aanwezige diplomatieke korps. Naast jaarlijkse diners verzorgde de *Fundacion* de opvoering van twee 'patagonistische' opera's, de laatste in de Leuvense stadsschouwburg naar aanleiding van het 25-jarig bestaan. Op 1 september jongstleden werd gevierd dat 'de Fundacion' 30 jaar geleden werd opgericht”.

Viering 30ste verjaardag van de Fundación Patagonista (Hummelgem, 1 september 2019). Op de eerste rij v.l.n.r.: Marc Hauman, voorzitter Dree Peremans, Luc Tegenbos en Jan De Smet.

(5) Lambrechts omschreef Vanden Bavière in een interview ooit sympathiserend als “onze gemeenschappelijke cafévriend”.

(6) *Dirk Van Esbroeck, reiziger* (2010). Over de absolute coryfee van de heropleving van de Vlaamse volksmuziek in de jaren 1960, de Antwerpenaar Wannes Van de Velde (1937-2008), publiceerde hij eveneens een biografie: *Wannes, hier is hem terug* (2016).

Journalist bij De Standaard

"Beroepsmatig was ik inmiddels sinds vele jaren journalist bij de krant *De Standaard*, toen nog met als logo AVVV-VVVK (*Alles voor Vlaanderen-Vlaanderen voor Kristus*) en als ondertitel *Dagblad voor Staatkundige, Maatschappelijke en Economische Belangen*. Aangezien ik in het geheel geen pedagoog ben, was het onderwijs niets voor mij. Via een bekende had ik vernomen dat deze krant universitair gediplomeerden aanwierf. Ik solliciteerde en drie maanden later, op 1 februari 1969, kon ik beginnen⁷. Luc Vandeweghe (1914-1985), alias E. Troch, was toen directeur van de redactie en chef buitenland. Hij was zelf in Leuven afgestudeerd als historicus en oordeelde dat ik met mijn historische achtergrond op de redactie buitenland thuishoorde. Ik zou er mijn hele beroepsloopbaan blijven en er 'de gouden jaren van de journalistiek' meemaken."

Paul Vanden Bavière in China (1986)

"E. Troch hanteerde het principe dat je kon schrijven wat je wilde, op voorwaarde dat de feiten klopten en dat je stuk logisch opgebouwd en gestructureerd was⁸. Pas na het faillissement van *De Standaard* in 1976 hoorde ik van hem dat hij over mij al veel klachten had gekregen. Ook van collega's zoals editorialist en politiek hoofdredacteur Manu Ruys (1924-2017), met name over mijn publicaties omtrent de Apartheid in Zuid-Afrika en 'de Palestijnse kwestie'. 'Ik heb je daar vroeger nooit iets over gezegd', zo vertelde Vandeweghe, 'omdat je anders misschien voorzichtiger zou zijn gaan schrijven'. Mocht hij mij beter had gekend, dan zou hij geweten hebben dat hij een en ander ook vroeger had kunnen zeggen ... Vandeweghe kwam ook voor mij op toen bepaalde journalistieke verantwoordelijken kwamen zeuren omdat ik andere, met feiten ondersteunde opinies was toegedaan dan de hunne".

"Het aantal medewerkers van de krant expandeerde voortdurend. Hans Muys, de opvolger van Luc Vandeweghe als chef van de buitenlandredactie, verdedigde net als zijn voorganger 'zijn mensen'. Behalve als ze lui waren en onder de paraplu van de directie bescherming probeerden te vinden. Toen het systeem van evaluaties op niet-objectieve basis werd ingevoerd,

(7) "De redactie buitenland werd eveneens versterkt met een aantal jonge mensen, waaronder Mia Doornaert, Paul Vanden Bavière en Freddy De Pauw" (Karel VAN NIEUWENHUYSE, *De klauw van een papieren leeuw. Een politiek geschiedenis van de krant 'De Standaard' (1947-1976)*, Leuven, 2005, blz. 260).

(8) In het voetspoor van zijn voorganger als hoofd van de redactie buitenland van *De Standaard*, de Vlaamsgezinde en vrijzinnige historicus Leo Picard (1888-1981), vormde machtspolitiek – veel meer dan welke vorm van ideologie – voor Vandeweghe de basis (voor het analyseren) van internationale verhoudingen en buitenlands beleid, een thema waarover hij – behalve journalistieke bijdragen in 'zijn' krant en in diverse tijdschriften – ook een aantal monografieën publiceerde: "Vandeweghe betoogde dat de buitenlandse politiek van een land niet op de eerste plaats door zijn binnenlandse regime wordt bepaald, maar door zijn geografische ligging, zijn macht of zijn zwakheid en zijn zorg voor de veiligheid, zijn economische bronnen, de houding van zijn burens enzovoort" (Gaston DURNEZ, *De Standaard. Het levensverhaal van een Vlaamse krant van 1948 tot de VUM*, Tielt, 1993, blz. 465).

was hij zowat de enige journalistieke chef die weigerde om daaraan mee te werken. Hij was van mening dat iedereen die de krant las, wat bij de leden van de directie niet altijd het geval was, wel wist wat iemand waard was. Een van de meest beslagen en behulpzame leden van de buitenlandredactie was Freddy De Pauw, die ook vakbondsafgevaardigde was. Gedurende een aantal jaren heeft hij aan een collega zelfs bijdragen over Frankrijk gedicteerd, tot wij oordeelden dat hij dat voortaan zelf diende te doen, of ermee zou ophouden ... Francis Vanden Berghe, die zich specialiseerde in Latijns-Amerika, kende ik van in Leuven. Hij studeerde er filosofie, maar een aantal klerikale professoren wezen zijn eindverhandeling af. Dezelfde scriptie legde hij via de centrale examencommissie voor aan de VUB, waar hij met grote onderscheiding zijn diploma behaalde”.

“Later manifesteerden zich op de buitenlandredactie een aantal ambitieuze en deloyale carrièrejagers, die elke journalistieke deontologie overboord gooiden en schreven wat door de bedrijfsleiding werd gevraagd. Zij sprongen op de kar van de mainstream-journalistiek, die men van hogerhand wilde doordrukken. In een open discussie over wat ik schreef vielen zij steevast door de mand en zwegen zij snel. Maar zij probeerden vervolgens wel wraak te nemen door gekonkel bij de directie, het verbreken van beloften en afspraken, de vervalsing van evaluaties en dergelijke”.

“De 'gouden tijd'”, zo vervolgt Vanden Bavière, “liep ten einde omstreeks 1990, toen de nieuwe eigenaars van de Vlaamse Uitgeversmaatschappij (VUM) onder de leiding van André Leysen (1927-2015) hadden begrepen dat *De Standaard* een zeer rendabel bedrijf was geworden, waarvan zij de winst nog wilden verhogen om er zelf financieel beter van te worden. Er mochten bijgevolg zo weinig mogelijk mensen voor het hoofd worden gestoten. Om die reden moest zowel het Vlaamse als het katholieke karakter van de krant eraan geloven, zodat alleen de derde pijler overbleef, de vrije markteconomie, en dan wel de neoliberale variant ervan. Dat leidde zelfs tot regelrechte demoniseringscampagnes tegen onder meer de Servische politicus Slobodan Milosevic (1941-2006) en de toenmalige staatshoofden van Syrië, Irak, Libië en andere Arabische en/of islamitische landen. Iets waar ik, en velen met mij, het absoluut niet mee eens waren en waaraan wij niet wensten mee te doen”. Ter illustratie van een en ander citeren wij graag het onomwonden oordeel van Paul Vanden Bavière over de zogeheten Eerste Golfoorlog: “Het lijdt geen twiifel dat de Verenigde Staten een klassieke koloniale oorlog voeren tegen Irak, met behulp van min of meer willige of opportunistische bondgenoten. Een oorlog waarmee de VS hun

Paul vanden Bavière bij de Groot Moefti in Syrië (2015)

... een oorlog waarmee de VS hun

hegemonie over het Nabije Oosten en de controle over zijn bodemrijksdommen, de aardolie, willen handhaven”⁹.

Uitpers

“Tegen het einde van de 20ste eeuw was het ‘bon ton’ om mensen boven de 50 als versleten en vastgeroest weg te zetten. Ook kritische zin werd (en wordt) niet meer geapprecieerd. Aan hoofdredacteur Dirk Achten werd gevraagd om redacteurs te zoeken die bereid zouden zijn om ‘op te hoepelen’¹⁰. Als vrijgezel zonder lasten of schulden kwam mij dat goed uit. Mede omdat ik altijd van plan was geweest om op 58-jarige leeftijd met brugpensioen te gaan, onder andere om meer tijd te kunnen besteden aan reizen, geschiedschrijving en onbemlemmerde journalistiek. De aangeboden opzegvergoeding was meer dan behoorlijk, zodat ik eind 1998 *De Standaard* verliet. Ik was overigens de enige die vrijwillig was ingegaan op het voorstel van de directie om op te stappen, een beslissing die ik mij nog geen seconde heb betreurd. Later werd zowat de hele groep journalisten die aan het eind van de jaren 1960 of het begin van de jaren 1970 was aangeworven collectief ontslagen. Op die manier werd heel bewust ‘de generatie van Mei ‘68’ uitgerangeerd. Dat betekende niet dat zij voortaan zwegen, wel integendeel. Zij richtten samen het internetmagazine *Uitpers* op, dat sinds 1999 ongebonden en objectiverend bericht over internationale politiek”¹¹. Dat alles in het voetspoor van wat de Poolse radicale socialiste van Joodse origine Rosa Luxemburg (1871-1919) ooit schreef: “Het meest revolutionaire wat je kunt doen is luidkeels verkondigen wat er op dit moment aan het gebeuren is”¹² ...

“Al vroeger was op de redactie buitenland van *De Standaard* het idee gerijpt om een tijdschrift over internationale politiek uit te geven, vooral onder impuls van Freddy De Pauw. Een periodieke publicatie in de markt zetten, vraagt echter veel organisatie, brengt administratieve rompslomp mee en vergt een behoorlijke financiële investering. Toen ik aan het eind van de vorige eeuw bij de krant de deur achter mij dicht trok, begon de doorbraak van internet nieuwe perspectieven te bieden. Artikels konden zonder al te veel kosten of inspanningen op ‘het net’ worden gezet. De bedoeling was om kritische journalistiek over internationale politiek te brengen, tegen de mainstream-berichtgeving in, die toen met volle

(9) *Oorlog tot eindzege?*, in *De Standaard*, 21 februari 1991.

(10) Achten zou later via de Vlaamse liberalen, en in het bijzonder dankzij voormalig minister en eurocommissaris Karel De Gucht, carrière maken op het ministerie van Buitenlandse Zaken. In 2018 werd hij, na een wetswijziging op maat en zonder de diplomatieke loopbaan te hebben doorlopen, aangesteld tot Belgisch ambassadeur in Den Haag.

(11) *Uitpers* werd, in de woorden van de stichters, opgericht “uit onvrede met de berichtgeving in de mainstream-ampers, die zich laat meeslepen door desinformatie en propaganda”. Paul Vanden Bavière is hoofdredacteur en verantwoordelijke uitgever van dit digitale tijdschrift. In de editie van 3 december 2018 publiceerde hij onder de titel *DS: van open medium tot verstarde krant* naar aanleiding van de 100ste verjaardag van *De Standaard* zijn persoonlijke visie over de geschiedenis van dit dagblad, met name tijdens de jongste decennia.

(12) Geciteerd in: Joke J. HERMSEN, *Het tij keren met Rosa Luxemburg en Hannah Arendt*, Amsterdam, 2019, blz. 30.

kracht in opmars was in de geschreven pers en de audiovisuele media. Omdat ik – in tegenstelling tot de andere initiatiefnemers, Freddy De Pauw en Francis Vanden Berghe – niet meer professioneel actief was en de handen vrij had, kon ik mij volop engageren voor het project *Uitpers*. In oktober 1999 stond het eerste nummer online. Enkele jaren geleden zijn wij afgestapt van de maandbladformule. Sindsdien worden door de redactieleden zonder vaste regelmaat nieuwe stukken op de website gezet”.

Ontmoetingen

“Internationale politiek is mijn beroep geworden. Het heeft mij de gelegenheid gegeven om een groot stuk van de wereld van nabij te leren kennen. In het holst van de nacht, in volle Libanese burgeroorlog, ontmoette ik in Beiroet de Palestijnse leider Yasser Arafat (1929-2004). De Libische president Muammar Kadhafi (ca. 1942-2011) sprak ik een paar keer in zijn ‘mythische tent’, eigenlijk een ontvangstruimte in

Paul vanden Bavière in Persepolis (2015)

open lucht. In de hoofdstad Riad had ik een ontmoeting met de Saoedische sjeik en minister van oliezaken Ahmed Zaki Yamani toen hij ten tijde van ‘de oliecrisis’ in de eerste helft van de jaren 1970 één van de machtigste mannen ter wereld was. In 1975 werd hij tijdens een bijeenkomst van de Organisatie van Olie-Exporterende Landen (OPEC) in Wenen samen met een aantal andere olieministers enkele dagen gegijzeld door de beruchte terrorist Carlos, pseudoniem van Ilich Ramirez Sanchez. Bagdad, Cairo, Damascus, Istanboel en Ankara zijn plaatsen waar ik geregeld kwam. Dat was meestal erg aangenaam. Tegelijk moest ik heel wat inspanningen leveren, met name ‘een hele bibliotheek’ lezen, vooral over de (geschiedenis van) de Arabische en de moslimwereld”.

Geschiedenis van Lokeren

Sinds het midden van de jaren 1980 publiceerde Paul Vanden Bavière daarnaast heel wat over de geschiedenis van zijn geboorteplaats Lokeren. “Echt historisch onderzoekswerk over het Midden-Oosten zat er voor mij niet in, omdat ik daarvoor de lokale talen grondig zou hebben moeten aanleren”, zo vertelt hij. “Ondertussen bleef mijn belangstelling voor de in eigen land beschikbare historische bronnen levend. Dat was des te meer het geval naarmate in de tweede helft van de jaren 1990 ‘het post-journalistieke tijdperk’ dichterbij kwam.”

“Via de Leuvense universiteitsbibliotheek had ik mij altijd op de hoogte gehouden van de recente historische productie. Een historicus die ik graag aanbeveel aan iedereen die – zoals ik – geïnteresseerd is in de Opstand in de Nederlanden tijdens de 16de en de 17de eeuw, is Geoffrey Parker, een Britse leeftijdgenoot die doceerde in de Verenigde Staten van Amerika.

The Dutch Revolt, The Grand Strategy of Philip II, An imprudent King. A new life of Philip II, Global Crisis. War, Climate Change and Catastrophe in the Seventeenth Century en Emperor. A new Life of Charles V zijn stuk voor stuk historiografische topers”¹³.

Historisch onderzoek, vooral betreffende de Zuidelijke Nederlanden tijdens de 17de en de 18de eeuw, blijft Paul Van den Bavière actief bezighouden. Zo publiceerde hij onlangs in het jubileumboek Kijk op een rijk

verleden, dat werd gepubliceerd ter gelegenheid van het halve eeuwfeest van de Lokerse heemkundige kring De Souvereinen, een bijdrage over een niet gerealiseerd kanaalproject uit de 17de eeuw en bereidt hij op dit moment een biografische studie voor over een Lokeraar die het tijdens het Ancien Régime bracht tot abt van de cisterciënzerabdij van Hemiksem.

Paul Vanden Bavière in Peru samen met vriendin Mieke Vanbilsen.

Nico Van Campenhout

Historische weetjes: wist je dat ...

Deadwood, de goudzoekersplaats in het Wilde Westen die te zien is in de serie *Deadwood*, zo genoemd is door de eerste kolonisten. Toen ze ter plaatse kwamen vonden ze er namelijk een kloof vol dode bomen. De eerste nederzettingen van het dorp in South-Dakota waren illegaal. Het land was immers aan de Lakota-indianen gegeven met het verdrag van Fort Laramie (1868). In 1874 trof George Armstrong Custer er echter goud aan ...

(13) Zelf publiceerde Paul Vanden Bavière onder meer een prosopografie van alle uit Lokeren en zijn deelgemeenten Eksaarde en Daknam afkomstige universiteitsstudenten, een studie over de oudste vermeldingen van de plaatsnamen Lokeren, Eksaarde en Daknam, geannoteerde tekstedities van de statuten van Lokerse confrerieën of broederschappen, biografieën van de in Lokeren geboren bisschop van achtereenvolgens leper en Gent Joannes Baptista De Smet (1674-1741), de uit Oudenaarde afkomstige Lokerse vrederechter en stadsarchivaris Henry Raepsaet (1816-1871) en de Lokerse hoogleraar economie aan de KU Leuven Paul Van Moeseke (1933-2014), een historisch overzicht van de kerkelijke geschiedenis van Lokeren evenals een monografische studie over het hoe en waarom van het verwerven van de titel stad door Lokeren en Sint-Niklaas in 1816.

Romans over Leuven

 ver romans wordt in dit blad weinig geschreven, maar als de romans over Leuven gaan en bovendien verband houden met geschiedenis, mag een recensie niet ontbreken. Daarvoor zorgde Jos Martens (afstudeerjaar 1967).

Jo Claes, *Een tragisch verhaal*, Antwerpen/ Amsterdam, Houtekiet, 2019, 384 blz. (ook als e-boek).

Voor Leuvense studenten of oud-Lovanienses is elk nieuw boek van Jo Claes puur plezier. Tenminste als je graag thrillers leest. De setting is altijd Leuven en heeft altijd ergens banden met de aloude Alma Mater. Ondertussen is dit reeds het dertiende boek met de Leuvense hoofdinspecteur. Je zou de indruk krijgen dat Leuven een ware 'moordstad' is⁽¹⁾. Zo passeerden al een aanslag op een rector de revue, een diefstal van gouden munten tijdens de opgravingen van Sagalassos (Turkije), gevolgd door moord; een reeks racistische haatmoorden: een seriemoordenaar die zich spiegelt aan de standbeelden in de stad; een moord in het Heilig Hart-instituut in Heverlee ...

Inhoud

Ditmaal is het verband met de universiteit zelfs meervoudig. Het verhaal start op 4 juni. Het is de heetste junimaand in eeuwen. Tenminste zo lijkt het voor hoofdinspecteur Thomas Berg. Hij zucht en zweet onder een loden zon. Tot zijn groot genoegen ziet hij dat *Koning Oidipous* van Sofocles (496-406 v. Chr.) als eerste op het programma staat van de Leuvense stadsschouwberg in de Bondgenotenlaan. Ooit speelde hij als zeventienjarige een bijrolletje in een schoolopvoering van het stuk. Het eeuwenoude *Oidipous*, 'de tragedie der tragedies' is gedoemd het leidmotief te worden in deze geschiedenis – vandaar ook de titel van het boek. De opvoering is al op 10 juni. Nog voor Berg een ticket kan boeken, krijgt hij bericht van een lichaam in een vijver van de nabijgelegen eeuwenoude Parkabdij te Heverlee (gesticht in 1129).

De dode is Marcel Heymans, professor muziekgeschiedenis aan de KU Leuven. Zelfmoord op het eerste gezicht. Of toch niet? Heymans heeft de avond tevoren ruzie gehad met zijn collega en leeftijdsgenoot Boudewijn Teniers. Zij verschilden van mening over een kostbaar

zeldzaam boekje, klaarblijkelijk een tweede exemplaar van *Het Leuven Chansonnier*, een piepklein en uniek liedboekje uit ca. 1475, 12 bij 8,5 cm groot, ongeveer de afmeting van een pakje sigaretten, het kleinste nu toe bekende meerstemmige chansonnier, dat toevallig in 2014 aan de oppervlakte kwam bij de veiling van een erfenis⁽²⁾. 'Twee identieke vijftiende-eeuwse handschriften van hetzelfde liedboek is simpelweg uniek. Tot nu toe is er geen enkel ander voorbeeld bekend'.

Een Mechelse antiekhandelaar vond de vondst te koop aan voor 210.000 euro. Berg denkt dat de dood van Heymans hiermee te maken heeft, omdat hij de transactie tegenhield. Hij twijfelde aan de echtheid en vreesde voor een vernuftige vervalsing, hoewel het boekje onderzocht is door Patrick Olieslaghers, 'zowat de best boek- en papierrestaurateur van het land' en authentiek bevonden qua uiterlijke kenmerken van perkament, inkt enz. Hij wilde de aankoop tegenhouden omdat Herman Lateur, professor aan de Leuvense faculteit letteren en specialist laatmiddeleeuwse Latijnse teksten een paar onregelmatigheden in de teksten had ontdekt.

Is de professor daarom vermoord? Of is de hoge levensverzekering het motief? Zijn de tweede vrouw, Mieke, musicologe aan het internationaal gerenommeerde Lemmensinstituut (ook in Leuven) is immers twintig jaar jonger, daarbij gaan er geruchten dat ze een verhouding heeft. Ze is lid van het toneelgezelschap dat de tragedie van Sophocles opvoert, ze speelt zelfs de hoofdrol, hoewel ze daarvoor eigenlijk te jong is.

Een andere erfgename is Esther, de dochter van de vermoorde. Dan is er nog haar echtgenoot Marc Teniers, vioolbouwer. Muziek blijft opduiken in het verhaal. Net als het beeld *La dame au cochon* op het terras van de Kaminsky aan de Tiensepoort, het café waar Thomas Berg herhaaldelijk verzeild raakt. De beeldengroep door Liliane Versluys (uit 2006) is duidelijk geïnspireerd op Pornokratès, het beruchte schilderij van Félicien Rops (zie de kaft).

Helaas voor de speurder is het aantal verdachten legio. Het lukt Berg maar niet om de moordenaar te vinden. Iedereen lijkt te liegen, zowel de hoofdrolspelers in de discussie over het liedjesboek als de mensen van het toneelgezelschap. Als hij dan eindelijk denkt de dader te kennen, komt hij tot de onthutsende vaststelling dat hij even blind is geweest als Oidipous. Pas dan slaagt hij erin om de maskers te doen vallen en krijgt de zaak een bijzonder tragische ontknopning.

Achtergronden

In zijn *Nawoord* openbaart Jo Claes wat waarheid en verdicthting is in het verhaal. De informatie over de (ondertussen wereldberoemde) Alamire Foundation het Huis van de Polyfonie

en het *Het Leuven Chansonnier* is waarheidsgetrouw. Hij koppelt zijn thriller aan twee steeds weerkerende motieven: *Het Leuven Chansonnier* en *Oidipous Rex*. Een ware vondst!

Het Leuven Chansonnier is een perkamenten manuscript van 12 op 8,5 centimeter. Ongewoon klein, wat er op wijst dat het niet bedoeld was om uit te musiceren, maar om thuis te lezen. De band is van karton, met brokaat bekleed. Er staan 50 polyfone composities in uit de periode 1450-1460. Elk neemt zowat 2 folio's in beslag, samen ruim 90 bladzijden.

Koorboeken waren doorgaans zeer grote en loodzware folianten, bestemd voor een groep er omheen geschaarde zangers. Het boekje bevat ook twaalf voorheen onbekende liederen in het Oudfrans en Latijn, waarvan de herkomst niet kon achterhaald worden. Ook tien van de twaalf liedteksten zijn volledig nieuw voor de onderzoekers. Uit deze periode zijn wereldwijd slechts zes vergelijkbare chansonniers bekend. Er is inderdaad een fascimile vervaardigd door de Alamire Foundation en Davidsfonds, zoals de roman van Claes vermeldt.

Ondertussen is een cd met de liederen opgenomen door het Sollazzo Ensemble, dat ermee op tournee ging tot in New York. Zeer kleine getijdenboeken (gebedenboeken voor leken) uit dezelfde tijd komen meer voor. Om er slechts twee te noemen: het gelijktijdige van Engelbert van Nassau, 14 x 10 cm en het Hennessy-getijdenboek, ca. 1535 door Simon Bening, de laatste grote Vlaamse miniaturist.

Jos Martens

Noten

Zie: *Leuven, moordstad? De misdaadromans van Jo Claes*, in: *Tijdingen uit Leuven*, nr. 163, november 2016, p. 34-36, met de bespreking van negen inspecteur Berg-verhalen. Daarover vind je meer dan voldoende op de website van de auteur, met een lang interview, recensies door verschillende auteurs uit diverse tijdschriften, met per boek de foto's plus toelichting van de huizen en monumenten die er een rol in spelen enz.

Website van de auteur: <http://www.jo-claes.be/index.html>

Meer over *Het Leuven Chansonnier*: https://nl.wikipedia.org/wiki/Leuven_Chansonnier.

Op de website van de Alamire Foundation kan men het handschrift online raadplegen:

<https://www.idemdatabase.org/items/show/166/> en

Late handschriften: <http://users.telenet.be/joosdr/eeuwhandschrift.htm>

Vlaamse Miniaturen: <https://histoforum.net/recensies/miniaturen.htm>

Film en televisie: Chernobyl

Begin mei 2019 lanceerde HBO Chernobyl, een nieuwe vijfdelige miniserie over de ontploffing van de kerncentrale van Chernobyl in de vroege uren van 26 mei 1986 – ondertussen 'al' 33 jaar geleden. Vanaf de eerste aflevering zit je in een beklijvende, grimmige sfeer. Heel de serie is eigenlijk een wanhopig gevecht van verschillende wetenschappers en de mensen op de site van het ongeval tegen het ongeloof en zelfs de onwil van het gigantische, bureaucratische apparaat van de Sovjetunie, die niet wil aanvaarden dat er überhaupt iets fout gelopen is. Laat staan dat er iets fout kán lopen. Die totale ontkenning vanuit regeringskringen is soms ronduit hallucinant. Iemand zegt op een bepaald moment bijvoorbeeld dat 'the official position of the state is that global nuclear catastrophe is not possible in the Soviet Union.' Dat terwijl er een ontplofte kernreactor open ligt, die onnoemelijk veel vergif in de lucht ligt te spuien.

De serie neemt ook geen blad voor de mond. Alles wordt tot in het detail getoond. Slachtoffers van stralingsziekte die op gruwelijke wijze aftakelen. Brandweerlui die zich van niets bewust zijn en tot vlakbij de kern van de ontploffing proberen te blussen – met alle gevolgen van dien. Mijnwerkers die opgeroepen worden om een tunnel onder de reactor te graven om te voorkomen dat het grondwater besmet zou worden en zo heel de Oekraïne en Wit-Rusland onleefbaar zou maken. De duizenden liquidators die maar 90 seconden op het dak van de centrale mogen rondlopen om de vervuilde brokstukken terug in de reactorruïne te krijgen. 90 seconden, want meer betekent een zekere dood door straling.

De cast is ook top: Jared Harris speelt Valery Legasov, een nucleair fysicus die opgeroepen wordt om de ramp onder controle te houden, maar waar niemand naar luistert. Stellan Skarsgård vertolkt Boris Shcherbina, de afgevaardigde van de regering. Legasov moet opboksen tegen een muur van bureacraten waar Skarsgård ook deel van uitmaakt, tot ook die laatste de omvang van de catastrofe beseft. De twee worden vervolledigd met Emily Watson, die Ulana Khomyuk speelt – een fictief personage dat alle wetenschappers voorstelt die meegeholpen helpen bij het onder controle houden van het ongeluk.

De reeks is een vrij accurate historische reconstructie van wat er die nacht en de dagen, weken en maanden erna gebeurd is. Zowel op menselijk vlak als op politiek vlak, waarbij verschillende mensen alle moeite van de wereld doen om er toch maar voor te zorgen dat de schuld niet bij hen komt te liggen, terwijl duizenden mensen er alles aan doen om een ontplofte reactor onder controle te krijgen. Een aanrader.

Tarek Peeters

<https://www.hbo.com/chernobyl>

Recensies van historische publicaties

*D*e alom geroemde Bart van Loo mocht met zijn *Bourgondiërs* in dit nummer niet ontbreken, maar we brengen ook recensies van boeken over het Laatste Avondmaal naar Leonardo da Vinci (in Tongerlo), over filosofen tijdens de Eerste Wereldoorlog, het verhaal van de Belgische socialist en een familiegeschiedenis in Congo.

Bart Van Loo, *De Bourgondiërs. Aartsvaders van de Lage Landen*, Amsterdam, Uitg. De Bezige Bij, 2018, 560 p.

Vraag: Hoe komt het dat niet-historici zoveel succes oogsten met historische boeken?

Antwoord: Zij hoeven zich niet te houden aan de dwangbuis van de historische kritiek!

In 1919 scoorde de Nederlandse hoogleraar geschiedenis Johan Huizinga (1872-1945) met zijn boek *Herfsttij der Middeleeuwen* een historische bestseller zonder weerga. De mentaliteitsgeschiedenis van de Bourgondische Middeleeuwen (14de-15de eeuw) in Frankrijk en de Nederlanden vormde zijn onderzoeksveld. Honderd jaar later bouwde de Vlaamse auteur Bart Van Loo verder op Huizinga en vele andere historici om opnieuw een dijk van een historisch publiekswerk af te leveren: Nu al staat vast dat de veel geprezen historische publicatie van deze romanist en publicist een absolute voltreffer is.

Wat is het recept van Van Loo? Hij neemt vrachten literatuur door en verzamelt de feiten tot in detail. Nadien zet hij zich aan het schrijven, vat hij zo bondig mogelijk samen, gooit ballast weg en beperkt zich tot functionele wetenswaardigheden. Hij sluit zich niet op in de historiografische of de historisch-methodologische dwangbuis, beperkt zich tot een zeer summier tekstkritisch apparaat, mijdt belangrijke historische feiten die hij niet ad rem vindt, pretendeert geen objectiverende of neutrale visie te presenteren, maar koketteert met zijn persoonlijke en dus subjectieve benadering. Hij en hij alleen bepaalt wat relevant is, richt zich rechtstreeks tot zijn publiek en plaatst zich als het ware boven de historische feiten.

Huizinga en Van Loo, twee briljante stilisten, verrichtten beiden nauwelijks archiefonderzoek en gingen op de schouders van andere historici staan. Hun kracht ligt in de vorm: ongebonden, fris, origineel en van hoogstaande literaire kwaliteit. Zij kregen, met een tussentijd van een eeuw, dezelfde kritiek vanuit de academische wereld: je kan misschien beter een roman schrijven.

Elk hoofdstuk start Bart Van Loo met een kort overzicht van wat hij zal betogen, zoals dat vroeger in historische werken gebruikelijk was. De slotparagraaf van een hoofdstuk is bijna telkens om in te kaderen. Het boek leest als een trein en laat de lezer niet met rust. Hij of zij wordt naar het einde toegezogen.

De Bourgondiërs bukt van prachtige, kernachtige volzinnen. De auteur verwoordt en formuleert trefzeker en aanstekelijk. Enkele voorbeelden: "De dood was in de late middeleeuwen een zaak van levensbelang: bidden, giften voor het zielenheil" (blz. 185); "het geloof gedijde op de wanhoop van het godsvolk en hun rijkdom" (blz. 34); "een frustratie die etterde in hart of portemonnee" (blz. 94); "uitpakken om in te pakken" (blz. 116); "de tafel waaraan bedisseld werd is een belangrijk meubelstuk in de geschiedenis van de Nederlanden" (blz. 122); "een land gewapenderhand en huwelijksgewijs uitbreiden" (blz. 203); "een ridder die over lijken en landen ging" (blz. 228); "oorlog zonder vuur is als worst zonder mosterd" (blz. 215); "hij dacht dat de zoutbelasting er als zoete koek zou ingaan" (blz. 330), enzovoort.

De zoektocht naar literaire stijlfiguren mag echter niet leiden tot anachronismen. In 1386 lag in Sluis een vloot klaar met "karvelen, galeien, galjoenen, galjoten, galjassen" (blz. 147): vier scheepstypes, elk beginnend met het voorvoegsel gal. Het klinkt mooi, maar het karveel kwam pas een eeuw later in gebruik en het galjoen en de galjas bevoeren nog een stuk later de zeeën. Het historisch correcte "Daar lagen koggen, galeien, hulken en barken, ..." ligt echter minder fraai in de mond ...

Van Loo staat ook stil bij weinig ter zake doende woordverwantschappen zoals knecht en 'knight', ridder en 'chevalier' of copain en 'broodgenoot'. Hij had ook de taalverwantschap tussen een Vlaamse kwene en het Engelse 'queen' kunnen vermelden. Eetgewoontes en feestgebruiken worden overdreven uitvoerig en barok beschreven (blz. 126). Lezers smullen ervan, maar wat is de historische relevantie? Soms neemt de auteur te snel een vermoedelijke stelling als vaste waarheid aan: Vlaanderen komt van 'flauma' of vloed (blz. 71) ...? Bovendien doet Van Loo al te vaak boude en niet op bronnen gebaseerde uitspraken over gevoelens en emoties van historische actoren.

Omschrijvingen zoals "het kruisvaartleger roofde zich een weg naar het oosten" (blz. 176), getuigen, zonder verdere historische contextualisering, te nadrukkelijk van een drang naar politieke correctheid. Elk leger deed dit tot de twintigste eeuw, en het gebeurt nog. Er was meestal geen of te weinig bevoorrading. Een oprukkend leger moest zich 'behelpen' ten koste van de burgerbevolking. Dat de kruisvaarders zich misdroegen tegenover moslims was een variant van wat de hele wereldgeschiedenis door overal en in alle oorlogen heeft plaatsgegrepen.

Een heel ander euvel is dat het belangrijke jaar 1477 door de mazen van het net glipt en slechts acht bladzijden krijgt toebedeeld. De kettingreactie van gebeurtenissen na de noodlottige dood van de Bourgondische hertog Karel de Stoute (1433-1477) tijdens de Slag bij Nancy, wordt onvoldoende geduid. Vooral blijft de lezer op zijn of haar honger omtrent de 'huwelijkscaroussel' die uitmondde in het cruciale huwelijk van Maximiliaan van Oostenrijk

(1459-1519) en Maria van Bourgondië (1457-1482) in 1477. De 'staatsgreep' van de Staten-Generaal die het Groot Privilegie afdwongen, de opstanden in Luik en Gelre, de woordbreuk van de Franse koning Lodewijk XI (1423-1483), de Vlamingen die diplomaat aan het Franse hof willen zijn, de terechtstelling in Gent op beschuldiging van corruptie van de Bourgondische kanselier Guillaume Hugonet (†1477), de Franse annexatie van Bourgondië en Picardië, de Franse aanval op Artesië, Vlaanderen en het 'keizerlijke' Henegouwen. Door een samenloop van omstandigheden kwamen de Nederlanden op die manier in het bezit van de Habsburgers, wat ertoe leidde dat 'onze gewesten' gedurende meer dan drie eeuwen een speelbal zouden vormen tussen de grote Europese mogendheden en het slagveld bij uitstek waarop zij hun conflicten uitvochten, met alle gevolgen van dien. Van enige autonomie van het door de Bourgondische hertogen, met militaire, dynastieke en andere machtsmiddelen samengebrachte gebied was geen sprake meer. "Het is beter een land te verwoesten dan te verliezen", zo luidde immers het adagium van vorsten en krijgsheren (blz. 483) ... Keizer Karel (1500-1555), geboren in Gent, werd een Spanjaard. Dat hij nog 'Vlaams' sprak tegen zijn paard, was minder dan een pleister op de wonde ... De 'Bourgondische constructie' was verleden tijd. Al stak de herinnering eraan tot vele eeuwen later af en toe de kop op in de vorm van een vage droom.

De Bourgondiërs vertoont een aantal voor de hand liggende gebreken inzake historische methodologie. Een historicus die de wetten van de historische kritiek naleeft, zal echter nooit een even vlot leesbare publicatie kunnen afleveren. Het is de verdienste van Bart Van Loo dat hij een stevige brok geschiedenis toegankelijk heeft gemaakt voor een zeer breed publiek, ook met de lezingenreeks, de interviews en de optredens in de media die volgden op zijn boek. De meer dan 50 000 verkochte exemplaren gingen in grote mate van de hand aan mensen die zelden of nooit een historisch werk ter hand nemen. Het succes van De Bourgondiërs kan historici enerzijds met jaloezie vervullen, maar hen anderzijds aansporen om er blijvend naar te streven om zo leesbaar en toegankelijk als mogelijk te schrijven over geschiedenis. Zoals Rik Van Cauwelaert het naar aanleiding van de polemische opstoot over een Vlaamse historische canon verwoordde in de krant *De Tijd* (17 augustus 2019): "Het zou hen (de historici) tot nadenken moeten stemmen dat de jongste geschiedenisbestsellers, over Napoleon en over de Bourgondiërs, niet door historici werden geschreven maar door bevlogen amateurs" ...

François Van Gehuchten

Piet Boncquet en Greet Verschatse, *Het Laatste Avondmaal naar Leonardo da Vinci. Een wonderlijke geschiedenis*, Gorredijk, Uitgeverij Sterck & De Vreese, 2019, 160 blz.

In nummer 167 (november 2018) van dit blad publiceerden wij een vraaggesprek met het Kortrijkse echtpaar Piet Boncquet en Greet Verschatse. In hun boek over *Het Laatste Avond-*

maal naar Leonardo da Vinci presenteerden zij onlangs in een toegankelijke stijl zonder franjes een wetenschappelijk gedocumenteerde en oordeelkundig geïllustreerde status quaestionis betreffende de ontstaansgeschiedenis en het opmerkelijke wedervaren van het kroonjuweel van de norbertijnenabdij van Tongerlo: een schitterende kopie van het Milanese fresco van Het Laatste Avondmaal.

Dat deze kopie één van de allerbeste is van de vele die van dit meesterwerk van de Italiaanse renaissancist werden gemaakt, wordt door nagenoeg niemand betwist. In tegenstelling tot de Amerikaanse kunsthistoricus Jean Pierre Isbouts, wiens these enkele maanden geleden breed werd uitgesmeerd in de media, oordelen Verschate en Boncquet echter dat da Vinci op geen enkele manier betrokken was bij de totstandkoming van de Tongerlose kopie, waarvan de afmetingen (8,02 bij 4,24 meter) die van het origineel heel dicht benaderen. Vermoedelijk is het officieel als Vlaams roerend erfgoed erkende schilderwerk, zo stellen deze twee Leuvense historici, het resultaat van de samenwerking tussen meerdere kunstenaars, onder wie heel waarschijnlijk zogeheten 'Leonardeschi', personen die het métier hadden geleerd van de meester zelf.

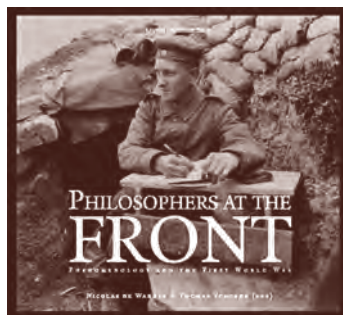
Een van de initiatiefnemers van uitgeverij Sterck & De Vreese, die deze publicatie op de markt bracht, is de Leuvense historica Katrien De Vreese, die eerder werkzaam was bij uitgeverij Davidsfonds en Amsterdam University Press.

Nico Van Campenhout

Nicolas de Warren en Thomas Vongehr (ed.), *Philosophers at the Front. Phenomenology and the First World War*, Leuven University Press, 2017, 284 p.

De herdenking van honderd jaar Eerste Wereldoorlog gaf aanleiding tot een bijna eindeloze stroom aan publicaties. Het boek *Philosophers at the Front* belicht een opmerkelijk aspect daarvan. Inderdaad werden heel wat jonge Duitse filosofen onder de wapens geroepen. Zij maakten de oorlogsjaren dan ook niet alleen mee als vooraanstaande intellectuelen, maar ook als patriotten en als gewone militairen aan het front. Hun vele brieven en andere egodocumenten getuigen van hun inzet voor de oorlogsinspanning van het vaderland en van hun wedervaren in de strijd. Het gaat als het ware om

rechtstreekse verslaggeving uit de loopgraven en de hospitalen aan en achter de front en van de achterblijvers op het thuisfront.

Dit boek "verzamelt een selectie van brieven, postkaarten, manuscripten en andere teksten geschreven tijdens de Eerste Wereldoorlog binnen de fenomenologische beweging." Samenstellers zijn hoogleraar filosofie Nicolas de Warren en doctor in de filosofie Thomas Vongehr, verbonden aan het Husserl Archief van de KU Leuven. Hun doel is "om primair materiaal te presenteren dat getuigt over de impact op en de reacties en ervaringen van leden die deel uitmaakten van deze beweging. Nadruk ligt op Edmund Husserl en zijn familie." (p. 8) Alle documenten zijn afkomstig uit het Husserl Archief te Leuven, de Bayerische Staatsbibliothek en het archief van de Universiteit Göttingen. Telkens is de tekst van het Duitse origineel opgenomen, naast een Engelse vertaling. Vele originelen staan als een facsimile afgedrukt.

Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog was de fenomenologie nog een relatieve nieuwe filosofische stroming in de Duitse academische wereld, die niettemin opgeld maakte. Filosoof Edmund Husserl (1859-1938) legde er vanaf 1900 de grondslag voor met tal van publicaties en lezingen. Hij kon bovendien rekenen op een schare van jonge en getalenteerde leerlingen.

Het boek bestaat uit drie grote delen. Het eerste deel gaat over Edmund Husserl en zijn familieleden. Uit de opgenomen brieven blijkt zijn aanvankelijk enthousiasme voor de oorlog. Maar dit verandert snel als blijkt dat de studenten uit Göttingen zware verliezen leden tijdens de gevechten aan het westelijke front. De zonen van Husserl waren trouwens ook onder de wapens. Wolfgang sneuvelde in 1916. Het boek bevat een selectie van de rouwbrieven die de vader kreeg. Ook enkele andere familieleden komen aan bod, zoals dochter Elisabeth Husserl.

Deel twee gaat over de andere filosofen die ten oorlog zijn getrokken en dat hebben overleefd. Er zijn trouwens een heel aantal biografische portretten van hen opgenomen. Ze waren voor 1914 allen lid van de 'Göttinger Philosophische Gesellschaft'. De meeste namen zullen niet meteen een belletje doen rinkelen, zoals Kurt Lewin of Hans Lipps. Sommigen deden tijdens hun militaire dienst wel degelijk publicaties verschijnen. Zo publiceerde Dietrich Mahnke in 1917 *Der Wille zur Ewigkeit*. Hierin reflecteerde "een Duitse soldaat over de zin van het geestesleven." Hij bezorgde zijn leermeester Husserl een exemplaar met opdracht. Na de oorlog zijn hij carrière maken als hoogleraar aan verschillende universiteiten. Arnold Metzger voorspelde in een uitvoerige brief aan Husserl: "Ik ben ervan overtuigd dat er na de oorlog in Duitsland een sterke antisemitische beweging zal ontstaan." Profetische woorden.

Een belangrijk exponent van deze groep was Martin Heidegger (1889-1976). Hij meldde zich bij het uitbreken van de oorlog als vrijwilliger. In zijn brieven komen zowel zijn ervaringen als soldaat aan bod als zijn werkzaamheden als filosoof. In 1916 begon hij aan een opleiding tot meteoroloog. Ondanks de oorlog wist hij zijn proefschrift te voltooien. Tot november 1918 was hij ingezet in een dienst die het weer in de frontstreek voorspelde. In 1927

verscheen zijn opus magnum *Sein und Zeit*. In de jaren dertig zou hij zich gaan engageren in de NSDAP. Daarvoor werd hij na 1945 gestraft met een verbod om nog te doceren.

Deel drie handelt over de filosofen die zijn gesneuveld. Rudolf Clemens was één van de studenten die in 1914 sneuvelde in Langemark. Zijn vader liet Husserl eerst weten dat hij vermist was. Later volgde zijn overlijdensbericht. Ook Fritz Frankfurter viel bij Langemark. Adolf Reinach sneuvelde in 1917 bij Diksmuide. Hij correspondeerde kort met zijn leermeester. Tijdens zijn inzet aan het front schreef hij trouwens enkele filosofische teksten. Eén ervan is integraal opgenomen. En Husserl verloor nog een aantal studenten.

Het mag duidelijk zijn, de oorlog had ook op de filosofen van de universiteit van Göttingen een grote impact. Ze leden zeker verliezen, maar de oorlog heeft de fenomenologische beweging toch niet echt afgeremd. Integendeel zelfs, velen zouden later nog heel wat publiceren en een academische carrière opbouwen. De samenstellers van dit werk wisten heel wat interessante informatie te verzamelen. Dit boek leest als een wie-is-wie van de fenomenologie in de periode van de Eerste Wereldoorlog. Een bibliografie en een register maken het boek tot een waardevol naslagwerk. Heel wat foto's zijn opgenomen als illustratie. Helaas geven de auteurs weinig duiding bij de opgenomen documenten. Een essay over de grote lijnen van de inhoud ervan was zeker een aanwinst geweest. Maar dit boek zal zeker aanzetten tot verdere studie van een erg boeiend onderwerp.

Sam Van Clemen

Harry Van Velthoven, *Bevriende vijanden. Hoe de Belgische socialisten uit elkaar groeiden*, Antwerpen, 2019, Uitg. Polis, 292 p.

De BWP en later BSP heeft bestaan van 1885 tot 1978. Toen ontstonden met de SP (nu de SP.a) en de PS twee aparte partijen. Ze evolueerden tot 'bevriende vijanden', zoals wijlen Guy Spitaels het in 1985 formuleerde. Dit was het resultaat van een lang proces. Over dit uiteen groeien en het uiteindelijk splitsen van de socialistische partij handelt het boek met de toepasselijke titel "Bevriende vijanden" van emeritus hoogleraar Harry van Velthoven.

Op basis van een veelheid van bronnen brengt de auteur een chronologisch opgebouwd relaas. "Dit boek beoogt de evolutie en de interactie van het Vlaamse, het Waalse en het Brusselse socialisme tussen 1885 en 1978 in een samenhangend geheel bij elkaar te brengen". (p. 10) De auteur brengt dus een gelaagd verhaal dat zowel handelt over de Belgische en socialistische geschiedenis als over de Vlaamse Beweging. Er is immers een duidelijk verband. "Vanaf het begin ging de

geschiedenis van het socialisme in België ook over identiteit en identificatie.” (p. 14) De tekst valt uiteen in vier delen.

Het eerste deel handelt over de periode 1885 tot 1914, vanaf de oprichting van de BWP tot aan de Eerste Wereldoorlog dus. De socialisten zaten doorlopend in de oppositie. Maar dankzij de invoering van het meervoudig stemrecht in 1894 kenden ze een eerste electorale doorbraak. Ze konden op die dertig jaar een stevige partijstructuur uitbouwen met ook een sterke buitenparlementaire macht.

De ongelijke economische ontwikkeling tussen Vlaanderen en Wallonië vertaalde zich politiek in een veel grotere aanhang voor de socialistische partij in het zuiden van het land. Dat is trouwens altijd zo gebleven, tot op vandaag. Dat was zeker een factor die de socialisten zou verdelen.

Er was binnen het socialisme steeds aandacht voor de taalstrijd. Maar 'de Vlaamse kwestie is geen hoofdzaak' (p. 31). De Gentse voorman Edward Anseele vernederlandste de Gentse federatie en toonde zich ook in het parlement Vlaamsgezind. Camille Huysmans was een belangrijke voorvechter van de vernederlandsing van de Gentse universiteit, en heel wat federaties in Vlaanderen steunden deze eis. In de Kamer ontstond echter onenigheid binnen de socialistische fractie bij de behandeling en stemming van de taalwetten. De auteur heeft het dan ook over een 'spreidstand' binnen de partij inzake de Vlaamse kwestie.

Jules Destrée was een belangrijke vertegenwoordiger van het georganiseerde wallingantisme. Waalse socialisten speelden inderdaad een prominente rol binnen de Waalse Beweging. Beroemd is zijn brandbrief uit 1912: 'Sire il n'y a pas de Belges'. De kern van zijn betoog was een frontale aanval op de 'âme belge'. Volgend Destrée verschilden de regio's zowel economisch, religieus en politiek. Hij voorzag dat de demografische evolutie Wallonië zou minoriseren tegenover Vlaanderen. "Het kwam er dus op aan de Vlaamse meerderheid in België te minoriseren. Zijn oplossing was visionair. Het parlement zou een wet enkel kunnen goedkeuren met een meerderheid in elke taalgroep." (p. 72-73)

De taalwetten van 1913 (leger) en 1914 (lager onderwijs) toonden duidelijk aan dat de Vlaamse en Waalse socialisten – naast vele gemeenschappelijk standpunten – inzake het communautaire tegenover elkaar bleven staan. De groeiende Waalse bewustwording zorgde dus mee voor een groeiende tegenstelling binnen de socialistische rangen.

Het Vlaamse socialisme van zijn kant evolueerde van zijn oorspronkelijke visie op een tweetalig België naar een streven naar een vernederlandst Vlaanderen met rechten voor de Frans-talige minderheid. Van een vrije taalkeuze was geen sprake meer. Tijdens de Eerste Wereldoorlog zou Camille Huysmans zijn ideeën over culturele autonomie verfijnen en hij dacht zelfs aan aparte cultuurraden. "De contouren van het toekomstige België begonnen zich af te tekenen." (p. 73) En ook de toekomst van de socialistische partij begon zich af te tekenen.

Over het interbellum handelen deel twee en drie. Na De Eerste Wereldoorlog volgde de

invoering van het algemeen enkelvoudig stemrecht. Het leverde de BWP forse stemmenwinst op en in 1926 voor het eerst regeringsdeelname. En geraakten de socialisten verder verdeeld. In maart 1929 kwam in de partij onder impuls van Jules Destrée en Camille Huysmans het 'Compromis des Belges' tot stand. De eenheid van België en de partij bleven voorop staan. De andere bepalingen waren nogal vaag. Een verdere uitwerking van het compromis koos voor eentalige regio's en de facto voor vernederlandsing van het onderwijs in Vlaanderen. Tijdens de jaren dertig kwamen er belangrijke taalwetten tot stand op het gerecht en het onderwijs, met de steun van socialistische partijleden.

In mei 1938 werd Paul-Henri Spaak de eerste socialistische premier. De socialistische fractie in het parlement viel een jaar later echter uiteen in een Vlaams en een Waals Blok naar aanleiding van de stemming van een wetsvoorstel over de invoering van een driedig federalisme. Het was "een zwarte dag voor de eenheid van de partij". (p. 146) De BWP geraakte verwickeld in een interne crisis, mede door de taalspanningen binnen de partij.

De gedachten begonnen vlak voor de oorlog te gaan naar autonomie en federalisering. "Het eerste Vlaamse Socialistische Congres van maart 1937 wordt wel eens beschouwd als het begin van een eigen Vlaamse socialistische partij." (p. 161). En: "De taalkwestie verborg diepere tegenstellingen. (p. 180)." De Tweede Wereldoorlog heeft dit proces richting opsplitsing van de partij alleen maar vertraagd, zoals we nu weten.

De Tweede Wereldoorlog en de collaboratie schudden de machtsverhoudingen in ons land opnieuw dooreen. Ook kwam de Waalse economie in een zware crisis terecht en kende Vlaanderen een economische boom. Het heeft de verhoudingen binnen ons land blijvend veranderd. Binnen het Vlaamse socialisme kwam na de oorlog bovendien een nieuwe generatie aan de macht "die brak met de Vlaamse Beweging en koos voor communautaire inertie." (p. 243) De Luikse federatie werd daarentegen de gangmaker van het federalisme. Maar voorlopig kwam dit er niet.

In 1968 met het compromis Klemskerke-Verviers en met de grondwetsherziening van 1970 werd de kentering ingezet. Het tijdperk van het unitaire België was immers voorgoed voorbij. André Cools zette daarna alles in het werk om een autonoom Waals gewest te realiseren. De Brusselse federatie koos voor die staatshervorming en splitste in twee afdelingen. De nieuwe Vlaamse nationale co-voorzitter Karel Van Miert brak eveneens met de communautaire inertie. In elk deel van het land koos men dus voor de koers vooruit.

In 1978 splitste dan de hele partij zich. De twee landsdelen (en Brussel) waren intussen ver uit elkaar gegroeid. De auteur heeft het dan ook over "een pijnlijke scheiding" (p. 231) Concrete aanleiding waren het omstreden Egmontpact en de gebeurtenissen binnen de Brusselse partijafdeling. Maar de spanningen zaten veel dieper. "De unitaire compromissen remden de Vlaamse en Waalse socialisten in de eigen regio te veel af. De Vlaamse socialisten zagen dat zij voortaan meer op zichzelf aangewezen waren, namen geen genoegen meer met een tweederangsrol en wilden een eigen ook Vlaamsgezinde koers varen." (p. 245)

Kersvers Vlaams partijvoorzitter Karel Van Miert koos voor het zogenaamde Scandinavische model en wees het zuidelijke socialisme af. Het is duidelijk: Vlaamse en Waalse socialisten waren totaal uiteen gegroeid. Vanaf maart 1980 noemde de Vlaamse BSP zich Socialistische Partij (SP). Hier stopt het verhaal.

Harry van Velthoven schreef een inhoudelijk erg rijk en vernieuwend boek, dat een lange periode en een belangrijk stuk Belgische politieke geschiedenis behandelt. Het zet zeker aan tot verder onderzoek naar de boeiende en bewogen partijgeschiedenis van de socialisten. En het is allesbehalve een afgerond relaas, want sinds 1978 ging de geschiedenis uiteraard verder. Het ziet er trouwens naar uit dat de geschiedenis van de Vlaamse socialistische partij inmiddels in een nieuwe fase is beland, maar dit is stof voor een volgende studie.

Sam Van Clemen

Bart Demyttenaere, *Mijn Congo. Een familiegeschiedenis*, Uitg. EPO, Antwerpen, 2018, 419 p.

De schrijver werd geboren in Albertstad/Kalemie, Congo in 1963. Hij vertelt hoe Congo het leven van zijn grootoom (rond 1880), van zijn vader en van hemzelf heeft beïnvloed. Onder Mobutu was hij onderwijzer in Bunia en Lubumbashi (1986-1990). Dit boek schreef hij in de stille benedictijnenabdij van Zevenkerken (Brugge).

In deel I vertelt hij over zijn vader. Die vertrok in het woelige jaar 1959 op zijn 27ste naar Congo als agent van een katoenfirma. Hij leerde snel Kiswahili en voelde zich zeer goed thuis in zijn nieuwe land. De Belgische gezondheidszorg en het basisonderwijs waren er beter dan in de Britse en Franse kolonies, maar de middelbare school en de universiteit werden volgens de schrijver pas na 1955 toegankelijk voor Congolezen. Dat klopt niet: de universiteit van Lovanium, destijds de mooiste van heel Afrika, opende al in 1954: toen waren er dus al genoeg Congolezen afgestudeerd in het middelbaar onderwijs. En er waren al hogescholen, o.a. in Thysstad, het huidige Mbanza Ngungu. In 1960 zaten 763 Congolezen aan de universiteit en waren er maar een paar afgestudeerd (p. 26).

Lumumba en zijn aanhangers zorgden voor onrust bij de onafhankelijkheid. De evacuatie uit Congo verliep voor vele Belgen met doodsangsten. Tijdens die korte periode in Brussel leerde Barts vader zijn toekomstige vrouw kennen. Daarna waagde hij het terug te keren naar Congo, waar volop vermoord werd door allerlei milities. Op 31 december 1961 vielen soldaten van Mobutu binnen in het klooster van Kongolo. 21 van de 23 Belgische paters, die daar scholen hadden, werden vernederd, gefolterd en afgeslacht. In 1962 verergerden de anarchie,

de plunderingen en het geweld. In 1963 werd de schrijver geboren in Albertstad. In 1964 keerde zijn vader met zijn gezin terug naar België, zeer tegen zijn zin.

In deel II beschrijft de auteur zijn ongelukkige jeugd in België en zijn tijd in Congo. Na zijn studie voor onderwijzer, mocht hij in 1986 naar Noordoost-Congo. Hij had er zeer goede contacten met de bevolking, met de pygmeeën en met de Witte Paters, minder goede met de politie en met de militairen. Hij uit veel kritiek op Mobutu, op het slechte openbaar vervoer, op de wegen vol putten, het gemiddelde tempo van 14 km per uur, de corruptie, het totale verval vergeleken met de periode voor 1960. Hij onthult hier ook veel details over de slechte relatie met zijn ouders.

In mei 1990 liet Mobutu in Lubumbashi op betogende studenten schieten: volgens de ene bron vielen er ruim 100 doden, volgens een andere 80, volgens hem welgeteld 1 (p. 198-199). In juni 1990 verbrak Mobutu de relaties met België en moesten alle coöperanten Zaïre verlaten. Dat waren er duizenden, o.a. de auteur. Gevolg: al hun werk viel stil, vele Zaïrezen bleven ontredderd en werkloos achter.

Dan maakt Demyttenaere een sprong in de tijd naar zijn oudoom, die in 1879-1882 in opdracht van Leopold II ervoor zorgde dat Stanley soldaten, wapens en stoomboten had, waardoor deze heel het bekken van de Congostroom kon koloniseren. De schrijver beweert dat Leopold II miljoenen doden veroorzaakte, maar wellicht ligt het juiste cijfer onder 0,5 miljoen en waren er vele doodsoorzaken.

In 2017 reisde hij twee keer terug naar Congo, waar hij de eerste keer o.a. Lubumbashi en enkele missieposten bezocht. Hij toont grote bewondering voor het enorme werk van de missionarissen. De katholieke kerk is het enige instituut dat in Congo nog functioneert. De lagere scholen zijn nu helaas niet meer gratis: de overheid betaalt de leraren niet meer, dus moeten de ouders 100 dollar geven, wat onmogelijk is voor de meesten die slechts 220 \$ per jaar verdienen (p. 272). Het analfabetisme neemt dus snel toe. Overal is er verval. Jongeren die toch een hoog diploma halen, hebben de keuze tussen bedelaar, straatverkoper of taxichauffeur. En dan zijn er de dagelijkse wreedheden in Oost-Congo: ongeboren baby's worden met kapmessen uit de buik van de moeders gehakt, kinderen worden onthoofd, jonge meisjes op wrede wijze verkracht en dan met speren en machetes afgemaakt (p. 274). De auteur noemt de daders niet: ik vermoed dat het ging om allerlei soorten rebellen.

Duurbetaalde medewerkers van Oxfam, Unesco, UNO e.a. kijken toe en doen zo goed als niets voor de arme bevolking. Enkel de hulp via kleine organisaties komt bij hen terecht. De boskap om den brode heeft rampzalige gevolgen voor het regenwoud en het klimaat wereldwijd. President Kabila maakt het internet bewust onmogelijk of onbetaalbaar voor scholen. Die werken dan ook nog met boeken uit 1968 (p.331-334).

Bij zijn tweede reis naar Congo in 2017 had de auteur de bedoeling om samen met Congo-lezen een boek te schrijven 'Congo Voor Beginners', maar daar horen we nadien niets meer

van. Er was weer grote hongersnood in de Kasaï door het vele geweld. In Oost-Congo bezocht hij het Virungapark, sinds 1925 het eerste nationaal park van heel Afrika. Het blijft overeind dank zij de Belgische prins Emmanuel de Merode, die in 2014 door stropers bijna doodgeschoten werd. In 2017 werden 12 van zijn parkwachters vermoord. Demyttenaere ontmoet weer vele toffe Congolezen, maar ook gewetenloze en op geld beluste machthebbers, genadeloze vlooiën en tienduizenden interne vluchtelingen.

Hij heeft een zeer vlotte schrijfstijl en een heel rijke woordenschat. De vooral negatieve omtuilingen over zijn familie had hij misschien beter weggelaten. En hij had zijn verhaal meer chronologisch mogen ordenen, dus beginnen met zijn oudoom. Hij had zich ook wat meer mogen inleven in de Congolese cultuur, maar dat is blijkbaar niet zo eenvoudig. Nu komt hij soms paternalistisch over.

Het boek telt wel een aantal storende druk- of taalfoutjes. Hoewel Stanley een fervent tegenstander was van de Arabische slavenhandel en zich vaak heel positief uitlaat over de Afrikanen, krijgt hij van de auteur het verwijt 'racisme' (p. 216), omdat hij het woord 'neger' gebruikt, maar dat had in 1879 nog lang niet de negatieve bijklank van de laatste decennia. En op p. 231 schrijft de auteur de volgende onzin: 'Uit angst voor een oorlog met de Sovjet-Unie verhuisden honderden Belgen naar Congo en de meesten werden er schatrijk'. Er werden in België wel schuilkelders gebouwd, maar niemand ging uit angst voor een oorlog naar Congo en het aantal dat er schatrijk werd, was in de minderheid. Maar afgezien daarvan is het echt wel een zeer leesbaar boek.

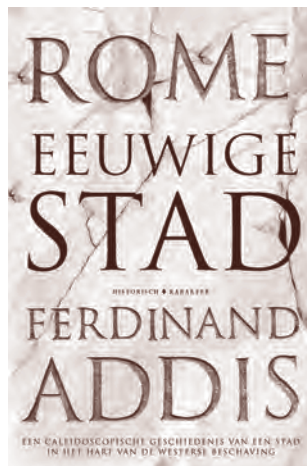
Jef Abbeel

Historische weetjes: wist je dat ...

De koninkrijken van Engeland en Schotland tussen 1678 en 1681 in de greep werden gehouden door een fictieve samenzwering. Ex-priester Tirus Oates bedacht het zogenaamde Popish Plot (Paapse samenzwering) en beschuldigde de jezuiten van een moordcomplot op Karel II. In totaal leidden de beschuldigingen tot maar liefst 22 executies. Oates zelf werd als een notabele behandeld en mocht verblijven in luxueuze privévertrekken van de staat. De *Popish Plot* was tevens de aanleiding voor de Exclusion Bill-crisis: De nieuw gevormde Whig Party greep de problemen aan om op te roepen voor hardere maatregelen tegen de katholieken. Uiteindelijk werd Oates ontmaskerd en veroordeeld wegens meined.

Het eeuwige Rome

Ferdinand Addis, *Rome – Eeuwige Stad. Een caleidoscopische geschiedenis van een stad in het hart van de westerse beschaving*, (Vertaling van 'Rome-Eternal City', door Joost Zwart), Uitgeverij Karakter, Uithoorn; L&M, Antwerpen, 2019, 672 p.

Addis is een jonge Britse classicus, journalist en schrijver. Met veel enthousiasme vertelt hij hier de geschiedenis van Rome vanaf 753 v.C. tot de Jodenvervolging van 1943 (en de naoorlogse films van Fellini). De laatste 75 jaar ontbreken dus helaas, alsof de eeuwige stad ophield te bestaan op 19 oktober 1943, samen met de verschrikkelijke dood van de duizend Italiaanse Joden die toen opgepakt werden. Het verdrag van Rome, waarbij in 1957 de Europese Gemeenschap werd opgericht, komt dus niet ter sprake. En ook niet wat er nadien in Rome en Italië gebeurde. Addis geeft ook geen volledige geschiedenis van de stad: hij pikt er 22 hoogtepunten uit die vaak voorspelbaar zijn.

Overzicht

Zijn verhaal begint dus met de mythische datum van de stichting van Rome: de heuvels, de Tiber, de wolvin, de culturele invloed van de Grieken, het conflict tussen Romulus en Remus, kortom: meer mythes dan geschiedenis. Hfst. 2 maakt meteen een sprong naar de 4e eeuw v.C.: de invallen van de Kelten/Galliërs. In 387/386 v.C. plunderden zij Rome en vertrokken ze met een afkoopsom van 327 kilo goud (nvdr: huidige waarde: 13 miljoen euro). Voor Rome was dit een vernedering. Maar zo volgden er nog.

Hfst. 3 gaat over de Punische oorlogen en over het Grieks en Romeins theater. De Eerste Punische oorlog wordt nauwelijks vermeld, de Derde helemaal niet. Over de Tweede vertelt Addis alsof hij er zelf bij was en hij doet dit aan de hand van 'Poenuilus', de kleine Carthager, een komedie van tijdgenoot Plautus (251-184 v.C.).

In hfst. 4 worden de Gracchen (133-121 v.C.) geprezen. Zij werden allebei vermoord omwille van hun inzet voor het volk. Ook hier lijkt het alsof Addis getuige was van hun optreden en van de moordpartijen. En ook hier lezen we een boeiend verhaal, voorzien van veel drama, empathie en pittige details.

In hfst. 5 krijgen we weer veel drama: de samenzwering van Catilina, de moord op Caesar die in geuren en kleuren beschreven wordt, het einde van de republiek.

Hfst. 6 gaat over Augustus, maar dan wel met een kleine omweg: de dichter Ovidius en zijn *Ars Amatoria*/de kunst van het beminnen. Addis noemt Vergilius de grootste Romeinse dichter, maar zegt niet waarom hij toch voor Ovidius kiest. Wellicht omdat zijn leven pittiger, lossler en minder conformistisch was en omdat hij door Augustus verbannen werd, wellicht om zijn zedeloos gedrag en zijn *Ars Amatoria*, alsof Augustus zich wel zedig gedroeg.

Nero is de held van hfst. 7, waarin ook het Jodendom en christendom ter sprake komen. Verder komen aan bod: Nero's *Domus Aurea*, een gouden paleis en zijn muzikale ambities. Hij dwong zijn leermeester Seneca tot zelfmoord. De wrede vervolging van de christenen neemt meer plaats in dan de brand van 64 n.C.

De inwijding van het Colosseum in 80 n.C. is het thema van hfst. 8. Dit is het grootste amfitheater ter wereld. Addis beschrijft hoe het gebouwd en nagevolgd werd, waar men de dieren haalde, hoe dieren en mensen genadeloos afgeslacht werden, hoe succesvolle gladiatoren door vrouwen bewonderd werden.

In hfst. 9 maakt Addis een sprong van de 1e naar de 3e eeuw: naar de excentrieke keizer Elagabalus, beter bekend als Heliogabalus (218-222). Op zijn 14e werd hij al keizer. Door zijn losbandig leven werd hij snel gehaat en vermoord. In 193 waren er vijf keizers, een nieuw record en nog meer dan de vier van 69 n.C. Ook mensen uit Noord-Afrika (Libië) en Klein-Azië (Syrië) konden keizer en keizerin worden.

Met hfst. 10 zitten we al in de 4e eeuw: de slag bij de Milvische brug (312 n.C.). Sinds 271 werd het Romeinse Rijk bedreigd door Goten, Vandalen, Franken, Bourgondiërs en Alemannen. Meerdere keizers werden door hun eigen soldaten vermoord. Diocletianus verdeelde het rijk onder vier keizers. Twee van hen, Constantijn en Maxentius, vochten aan de Tiber om de macht in het Westen. Maxentius verloor en kwam om in de Tiber.

De auteur maakt hier een sprong terug in de tijd naar de 1e eeuw (de apostel Paulus) en naar de christenvervolging tijdens de 2e en 3e eeuw. Constantijn maakte een einde aan deze vervolgingen na zijn overwinning van 312.

In hfst. 11 zitten we al in de 6e eeuw, met een terugblik op de Hunnen, Ostrogoten, Visigoten, Vandalen en Germanen die het Romeinse Rijk verder vernietigd hadden. In 537 werd in Rome hevig gevochten tussen de invallende Goten en Belisarius, generaal van Justinianus. Belisarius won, heroverde tijdelijk gans Italië, maar Rome was definitief in verval en werd tien jaar later toch door de Goten ingenomen.

Met hfst. 12 zitten we al in de 8e-10de eeuw. De Arabieren hebben dan een groot deel van het vroegere Romeinse Rijk in handen en islamitisch gemaakt. In 732 werd hun opmars stopgezet door de Franken (Karel Martel) bij Tours en Poitiers. In 800 liet Karel de Grote zich keizer kronen in de Sint-Pieter: het westen had weer een keizer, maar een Frankische. Van Rome bleven slechts ruïnes over. De pausen gedroegen zich decadent. Duitse koningen trokken nog wel naar Rome om er gezalfd te worden tot keizer van het Heilig Roomse Rijk.

Hfst. 13 gaat over pelgrims uit heel West-Europa in de 13e eeuw, zelfs uit IJsland. En over processies waarbij de pausen geld uitdeelden aan de armen. Het Kerkelijk Recht nam definitief zijn vorm aan en de macht van de paus nam toe.

Met de dichter Petrarca belanden we in hfst. 14 en in de 14e eeuw. Paus Clemens V was in 1309 uitgeweken naar Avignon, waar het Palais des Papes, het grootste gotische gebouw uit de Middeleeuwen, nog aan deze tijd herinnert. Petrarca riep hem tevergeefs op om terug te keren en van Rome weer de hoofdstad van de wereld (caput mundi) te maken. In 1348 stierf de helft van de Europese bevolking aan de pest, die door een schip met ratten en vlooiën overgebracht was van de Zwarte Zee. Bovendien werd Rome in 1349 getroffen door een zware aardbeving. De stad zou nooit meer de heerser van de wereld zijn.

De Borgia's zorgen voor amusement in hfst. 15. Rome krioelde in de 15-16e eeuw van de prostituties. Er woonden genoeg mannen zonder vrouw: pelgrims, diplomaten, juristen, priesters, soldaten. De Borgia's, afkomstig uit Catalonië, leverden kardinalen en pausen, die vrouwen en kinderen hadden en hun kinderen al op hun 15e tot bisschop benoemden. In Rome werd veel gefeest, maar ook veel gemoord.

In hfst. 16 zitten we bij Michelangelo. Napels was toen met 200.000 inwoners vier keer zo groot als Rome. Milaan, Firenze en zelfs Palermo telden ook meer inwoners. Maar Rome had meer ruïnes en meer kunstenaars, onder wie Michelangelo, die van Firenze naar Rome was verhuisd en daar o.a. het indrukwekkende plafond van de Sixtijnse kapel schilderde en in 1506 toevallig aanwezig was bij de opgraving van de Laocoön-groep, één van de grootste meesterwerken uit de oudheid.

De plundering van Rome in 1527 is het hoofdthema van hfst. 17, waarin de auteur ook vertelt over Luther, de bitsige strijd tussen Frans I van Frankrijk en keizer Karel V, o.a. om Milaan. De Medici-paus had zijn sympathie betuigd voor Frans I en werd daarvoor bestraft: barbaarse troepen van de keizer trokken plunderend, moordend en verkrachtend door Rome. Van de ca. 90.000 inwoners bleef er slechts 30.000 over. Het was erger dan bij de Goten of Vandalen.

Bernini is de centrale figuur van hfst. 18. Hij maakte in Rome prachtige beelden en ook de colonnades van de Sint-Pieter, in 1629 het duurste bouwproject van Europa. Ook de fontein op de Piazza Navona is van hem (1651).

Met hfst. 19 zitten we in de 18-19e eeuw. Toeristen en historici uit vele landen bezochten en beschreven de stad en hadden vooral oog voor ... de Cloaca Maxima, de grote, overdekte riolering. Enkele namen: Gibbon, Winckelmann, Goethe, Lord Byron, Shelley. Addis citeert fragmenten van hen.

Garibaldi (hfst. 20) mocht niet ontbreken. Ook nu is zijn naam nog aanwezig in straten en pleinen van elke gemeente in Italië, net zoals die van zijn medestanders Mazzini, Cavour en Vittorio Emanuele II. Zij droomden van een eengemaakt Italië en verwezenlijkten dat ook tussen 1860 en 1870.

Hfst. 21 gaat over Mussolini. Zijn naam is niet meer te vinden in de straten en pleinen, enkel nog in zijn mausoleum in Predappio. Addis heeft het hier opnieuw over de Joden, die sinds 63 v.C. in Italië woonden. De Joodse Margherita Sarfatti was de favoriete minnares van de Duce en had lange tijd veel invloed op hem. Zowel Mussolini als de pausen kozen Joden als hun arts. Vele minnaressen passeren de revue, o.m. Clara Petacci: zij was 21, hij 50. Op 16 oktober 1943, na de val van de Duce (25 juli 1943), vond een razzia plaats, waarbij duizend Joden opgepakt en nadien gedood werden. 15.000 Joden konden ontsnappen in schuilplaatsen van paus Pius XII, nog eens duizenden zaten elders ondergedoken.

Fellini en zijn films mogen het boek afsluiten. Dit hfst. 22 begint met het einde van Mussolini en van het fascisme. De armoede na de oorlog ging gepaard met de opbloei van de Italiaanse film, die deels met Marshallhulp gefinancierd werd. Addis bespreekt de schoonheid van de films van Fellini en hun achtergronden. De laatste, *La Dolce Vita*, is van 1960. In dat jaar eindigt het boek dus helaas. Er volgt nog een uitgebreide bibliografie en een register.

Beoordeling

Addis heeft knap en veelzijdig werk geleverd. Hij kent niet enkel de geschiedenis van Rome door en door, maar ook de literatuur, de kunst, het dagelijks leven, de zeden etc. Hij schrijft een meeslepend barok epos, prachtig proza met veel literaire omwegen zoals de komedie van Plautus om over Hannibal te vertellen en de subversieve liefdesgedichten van Ovidius om Augustus te beschrijven. Het is geen exhaustieve historiografie, maar een selectie en zeker zozeer een boek voor liefhebbers van literatuur en poëzie als voor historici: die vinden te veel lacunes en onvoldoende structuur. De chronologische volgorde wordt geregeld doorbroken door sprongen terug in de tijd: bij de Gracchen bv. gaat het ook over gebeurtenissen en fabels van 400 jaar eerder. De lezer moet dus soepel kunnen omspringen met deze schrijfstijl en heeft best al wat voorkennis over de geschiedenis van Rome.

In de bibliografie mis ik Matthew Kneale, 'Rome. Een geschiedenis van de stad in zeven plunderingen'. Ik mis ook een kaart met de vele plaatsnamen van de veldslagen: de lezer moet er zijn historische atlas bij nemen. De foto's zijn heel mooi, maar in de tekst wordt er niet naar verwezen. Het woord 'taal' is in de meeste talen vrouwelijk, dus niet 'hij' (p. 25). Hier en daar staat een drukfout: vertelde(n) de bondgenoten (p. 456), verwelkomende (p. 463) i.p.v. verwelkomden. En als Rome in 1506 maar 50.000 inwoners telde, kon het er in 1527 geen 90.000 hebben.

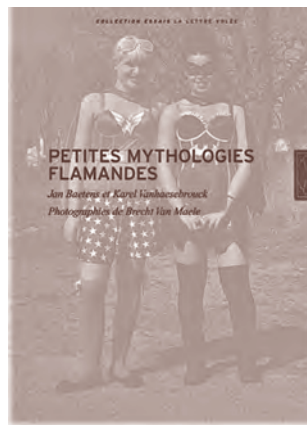
Jef Abbeel

Vlaanderen in het dagelijks leven

Jan Baetens en Karel Vanhaesebrouck, *Petites Mythologies flamandes*, Uitg. La Lettre Volée, Brussel, 2019, 174 p. (Vertaling van *Kleine Vlaamse Mythologieën* door Monique Nagielkopf).

De Franstaligen in België kennen hun Vlaamse buren onvoldoende en omgekeerd is het niet beter. Dit boekje wil daar iets aan doen. Met 'Mythologies' bedoelen de auteurs dan niet de grote mythen, maar de kleine gewoontes waardoor vele Vlamingen zich onderscheiden van de Walen (en van hun Nederlandse buren): lintbebouwing, een gemeenschappelijke taal die gelijkt op, maar toch verschilt van het Nederlands, zeer verzorgde tuinen etc. Het boekje kan dus dienen als hulpmiddel voor Waalse en andere lezers en toeristen die Vlaanderen bezoeken.

Het begint met de vraag die Vlamingen stellen wanneer ze mekaar in binnen- of buitenland ontmoeten: van waar ben je? Dat is trouwens geen uniek Vlaams fenomeen. Een ander thema is de verkiezing in 2005 van de grootste Vlaming: ze kozen niet voor Eddy Merckx, want die noemt zich Belg (en trouwde in het Frans, nvdr), maar voor pater Damiaan, die enkel bekend is in Vlaanderen. De weekblaadjes 'Story' en 'Dag Allemaal', de 'boekskes', spelen blijkbaar een verbindende rol. Dat was ook zo voor de stripverhalen van 'De Rode Ridder', 'Nero' e.a. En voor 's Lands Glorie, een serie boeken die verkrijgbaar waren met de punten van Artis en Historia.

Hoewel sinds Prudens Van Duyse (1804-1859) de spreuk bestaat "De taal is gans het volk", gebruikt Bart De Wever, de gekendste Vlaamse politicus, graag het Latijn (en gelukkig niet het Antwerps, nvdr). De cafés dan: rond 1900 was blijkbaar 1 huis op 6 een café of 1 café per 35 inwoners. De arme Vlaming kon daar zijn miserie vergeten. In de voorbije 50 jaar steeg de welvaart zodanig dat de meeste cafés verdwenen. De Vlaming verzorgt zijn tuin en zijn gazon tot in de puntjes: het verschil met Wallonië (en Frankrijk, Italië, ...) is zeer groot. Bij dat effen grasperk hoort vaak een 'fermette', een huis in de stijl van een boerderijtje, liefst gebouwd door de eigenaar zelf, want de meeste Vlamingen worden geboren met een baksteen in hun maag. In het verleden bouwden ze graag 'zonevreemd', in gebieden waar dat eigenlijk niet mocht, maar sinds decennia zijn de bouwvergunningen strenger gereguleerd. Nu bouwen ze graag in verkavelingen, waar het verkeer enkel bedoeld is voor de bewoners en waar de kinderen kunnen spelen, als ze nog niet verslaafd zijn aan hun smartphone.

Elk gezin beschikte decennialang over 'Ons kookboek', dat sinds 1927 uitgegeven werd door de Boerinnenbond. Sinds een paar decennia is er veel concurrentie en zijn er bijna evenveel kookboeken op de markt als mensen die dagelijks koken. En 'topchefs' verdienen een bom geld met tv-programma's waarin ze hun kookkunsten tonen. Het woord 'top' wordt trouwens te pas en te onpas gebruikt: er zijn topmodellen, topsporters, topjobs, topsalarissen etc. Niet minder dan 337 VIA-projecten, Vlaanderen-in-Actie, zorgen sinds 2006 dat Vlaanderen in 2020 een top-regio moet zijn. Maar de verhoopte resultaten bleven uit: 38% kreeg een positieve beoordeling, 33% kreeg de kwalificatie 'stagnerend', 29% werd negatief beoordeeld. Bij dit laatste hoort o.a. het onderwijs, dat 20 jaar geleden nog bij de top van de wereld stond en nu bij elk PISA-onderzoek achteruit gaat (nvdr).

De Ronde van Vlaanderen en Parijs-Roubaix zijn de wedstrijden waar de 'Flandrien' alles uit de kast haalt om te winnen. De kenmerken van die Flandrien (p. 122) zijn niet flatterend: zonder elegantie en zonder verstand vecht hij tegen de wind, het slijk, de kasseien. Enkel de benen tellen daarbij. Na zijn carrière wordt hij cafébaas, fietsenverkoper of chauffeur in de Ronde van Frankrijk. Ook de Waal Philippe Gilbert en de viertalige en intelligente Zwitser Fabian Cancellara worden hier beschouwd en verwelkomd als Flandriens. Stevig fietsen is nu ook hip bij managers en politici.

De Vlaamse film is sterk veranderd in de 80 jaar tussen 'De Witte van Zichem' (1934) en 'Boerensalm' (1935) enerzijds en 'Rundskop' (2011) anderzijds: het leven op het platteland is minder romantisch en veel zakelijker geworden. Sekspecialiste Goede Liekens mocht blijkbaar niet ontbreken. Niet alleen in Vlaanderen maar tot in China ging ze uitleggen hoe het allemaal moet. De auteurs noemen ze 'jong' (p. 144), maar ze is wel 56 en helemaal omgebouwd, en ze vergeten te vertellen dat ze door haar boeken en tv-programma's nu tot de 'Rijkste Belgen' behoort met een vermogen van 25 miljoen euro. In mei 2019 werd ze ook nog Kamerlid. Hierna volgt dan een hoofdstuk over porno in Vlaanderen. En over de duivensport, die helaas geen aandacht meer krijgt op de radio, maar des te meer bij rijke Chinezen, die 400.000 à 1,25 miljoen euro neertellen voor onze beste duiven.

Het boek eindigt met enkele schrijvers uit het verleden die over het land van Bruegel in het Frans schreven. Het boek telt veel zwart-witfoto's, maar die staan helemaal los van de tek-

sten, er is geen enkele onderlinge verwijzing en er staat ook geen uitleg bij: de lezer mag dus zelf bedenken wat ermee bedoeld wordt. Het is nuttig voor Franstaligen en toeristen om de Vlamingen beter te leren kennen en voor de Vlamingen om hun kennis van het Frans te onderhouden en om zichzelf te relativieren.

Leuven in het derde millennium

In dit blad is al veel geschreven over het studentenleven te Leuven in de late 20ste eeuw, doorgaans met de nodige nostalgie. Maar hoe verliep eigenlijk het studentenleven na 2000? Ruben Donvil en Frederik Maertens hebben de ban gebroken en brengen het kleurrijk verhaal van de jaren 2005 tot 2010.

Inleiding

Frederik en Ruben: Ons eerste academiejaar 2005 ligt nu veertien jaar achter ons. Het is bijgevolg gemakkelijk om te onthouden hoe lang we elkaar al kennen. Na de studentenjaren werd de afstand tussen ons letterlijk weer groter door onze woonplaatsen (Assebroek bij Brugge versus Bunsbeek bij Tienen), maar contact en vriendschap hebben we nauw onderhouden. Tegenwoordig roepen we zowel privé als professioneel elkaars expertise in.

Ruben: De herinneringen beginnen vager en vager te worden. Dat is jammer, want men zegt dat het de mooiste tijd van je leven is. Ik ben het daar niet meer mee eens. Volgens mij levert je gezin toch meer plezier op. Dat idee over de studententijd heeft misschien wel te maken met het feit dat het de laatste periode in je leven is waarbij verantwoordelijkheid nog grotendeels ontbreekt. Uitgaan, een houten kop de volgende dag, vetzig eten om drie uur 's nachts ... het zijn zaken die je eens in het werkleven gerold niet meer meemaakt. Uitzonderingen bevestigen vanzelfsprekend de regel.

De start van het studentenleven

Ruben: De eerste kennismaking met elkaar en met Leuven begon op de vooravond van de start van het academiejaar in onze eerste bachelor – we waren het tweede jaar van het bachelor-master-systeem – waarbij de praesidiumleden in groepjes de stad en haar studentengeheimen blootlegden. Dat was soms wat overweldigend en desoriënterend. De volgende dagen merkten we regelmatig op dat we diezelfde gebouwen tegenkwamen op onverwachte locaties. Na een allereerste drankje in een rij van velen in de Fak vertrokken we voor jaren aan herinneringen.

De auteurs Frederik en Ruben aan de start van een fuif in 2005.

Frederik: We zaten in hetzelfde groepje voor de wandeling en leerden elkaar samen met de kleurrijke figuren Leander Van Reeth en Karen De Windt (voormalig voorzitzer van VHL) kennen, die verder in dit artikel nog af en toe opduiken. Karen had wel bij Ruben in de klas gezeten in het middelbaar dus zij kenden elkaar al heel goed. De dag nadien volgde de eerste

les, waarbij iedereen al snel belandde bij de mensen die ze de dag voordien hadden leren kennen. Uiteraard bleven vele van deze groepjes jaren meegaan, tot spijt van mensen die rustig naar de colleges wilden luisteren. We waren echt nog maar net van het middelbaar weg.

Ruben: Ik zie vanuit mijn ervaring als leerkracht veel gelijkenissen met vierde-, vijfde- en zesdejaars. Op achttien jaar is niet iedereen even volwassen. Echte denkvakken zoals Filosofie in het eerste jaar zouden daarom misschien beter wat later in de studentencarrière geplaatst mogen worden. Het zou het vak en de student ten goede komen.

Frederik: Het eerste jaar was zoals voor zovelen nog een jaar van zoeken, in het diverse bronnenmateriaal maar ook doorheen het dagelijks leven. Hoe krijg je alles gestudeerd en opgezocht in een jaar? Hoe vind je een evenwicht tussen lessen en uitgaan? Hoe zorgt een mens voor zichzelf? Hoe ga ik al die dialecten kunnen verstaan? Het bleek allemaal toch vlotter te gaan dan gedacht. En zo konden vele avonturen beginnen.

Historia had in ons eerste jaar 2005-2006 een zeer actief en jong praesidium. Een groot deel van de leden bestond uit tweedejaars, onder wie praeses Niels Matheve, en die wilden een nieuwe wind doen waaien en zoveel mogelijk activiteiten organiseren. De fuiven en fakavonden bleven vaste waarden, maar er kwamen ook quizzen, cultuuruitstappen, sportevenementen, buitenlandse reizen etc. bij. Dit was dus ideaal voor de nieuwkomers om veel volk te leren kennen. Hiervoor moest er wel af en toe slaapplaats geregeld worden, want onze vriendenkring bestond ook deels uit pendelaars zoals Ruben en Karen. Het jaar nadien werd dit euvel wel goed gemaakt en gingen ook zij op kot. Een mooi bewijs dat de tijden drastisch kunnen veranderen: ik die mijn kot vaak openstelde voor pendelaars, logeer zo nu en dan zelf bij anderen als ik nog eens naar Leuven (of bij Ruben thuis in Bunsbeek) kom. Soms doe ik dat zelfs bij mensen die ik tien jaar eerder onderdak verleende.

In het eerste jaar waren we nog zeer brave studenten die praktisch alle lessen meemaakten. Slechts eenmaal kwam de rebel in ons naar boven. Faculteit Letteren had toen het lumineuze idee dat de studenten hun examens zelf konden plannen door zich via Toledo in te schrijven. Zo konden ze zelf kiezen wanneer ze hun examen gingen doen. De inschrijvingen gingen op een avond open voor alle jaren en richtingen binnen Letteren tegelijk. Moet het gezegd worden dat alles crashte? Het duurde voor velen tot ver na middernacht om voor alle examens ingeschreven te zijn. Onze onderwijscoördinator Lieven Corneille riep iedereen op om de vijfde verdieping te bezetten om dit systeem te veranderen. Dit hebben we uiteraard braaf gedaan, en het secretariaat liet al snel weten dat ze het inschrijfsysteem gingen aanpassen. Tot zover onze lichte rebellie. Dat de eerder genoemde Lieven later voor de vakbond ging werken, was waarschijnlijk puur toeval.

Van de vele activiteiten uit dat jaar blijft er wel één echt hangen. Er had iemand binnen het praesidium het lumineuze idee om een wedstrijd volksspelen tussen teams te houden. Met enkele eerstejaars stelden we spontaan een team samen. We hadden ook een thema: we

deden mee als Schotse strijders genaamd de Historia Highlanders. Geschminkt zoals in *Braveheart* en met een kilt aan, gemaakt door teamgenote Annette Hoeijmans, deden we mee onder de luide kreet *Freedom!!!* We zijn uiteindelijk tijdens de spelen zelfs tweede geworden. Jammer genoeg werd de wedstrijd wel voortijdig gestaakt omdat de buurtbewoners klaagden over nachtlawaai. Oeps!

Ruben: Om de één of andere reden hebben Frederik en ik ons in het eerste jaar niet laten dopen. De reden is samen met enkele andere herinneringen weggeëbd. In het derde jaar besloten we alleszins samen met een groot deel van de vriendenkring (Wouter Wolfs, Sam Vandevorst, Karen ...) toch om ondergedompeld te worden in het studentenleven en in de bijbehorende lookshampoo of met boterhammen met choco op het hoofd het kringlied in de stad uit te kelen. Of we ons achteraf meer studenten voelden, is onzeker, maar we voelden wel de vriendschap en de smurriesolidariteit tijdens de doop.

De Historia Highlanders in 2006: Joke Vantongerloo, Frederik (weggedoken), Sylvie Van Kets, Roy Ceustermans en Annette Hoeijmans.

De eerste proffen

Ruben: Tijden de allereerste les ooit kwamen we in contact met Aerts, E. We leerden bij hem in zijn typerende directe stijl over de bibliografische referentie die er tot op heden ingedramd blijft (ik gebruik ze nu nog op school). Zijn naam werd niet voor niets tot zijn eigen vak herleid. Dat de proffen graag een schifting leken te willen doorvoeren – en dat was nog voor de echte democratisering van het hoger onderwijs – werd duidelijk toen hij ons vroeg om naar de persoon links van ons en vervolgens de persoon rechts van ons te kijken. Wie zou er volgend academiejaar nog zijn? Volgens de statistieken die hij aanhaalde één op drie ...

Erik Aerts, of zoals we hem leerden kennen "Aerts, E.".

Voor een onderdompeling in de historische wetenschap zorgde Jean Goossens. De soorten historiografie doorheen de tijd, de bewijzen die afgerammeld moesten kunnen worden op het examen en de heldencultus rond Leopold von Ranke vallen bij het schrijven van deze alinea allemaal terug te binnen. Zo'n blijvende indruk kan tellen. Naast van bibliografische hield hij ook van dubbele verwijzingen. Hij sprak ooit de gevleugelde woorden: "Colofon, dat betekent sluitsteen. Dat komt van het Griekse woord 'colofon' en betekent 'sluitsteen'." We leerden ook van hem dat 'historici mensen met beperkingen zijn' (GOOSSENS, J., *Inleiding tot de historische wetenschap*, Cursus, Katholieke Universiteit Leuven, departement geschiedenis, 2005, 6). Zijn doceerstijl was volledig in overeenstemming met zijn karakter. We

herinneren hem alleszins als een zachtaardige en droge man bij wie een eenmalige uitval ontglipte tegen een groepje niet al te stille studenten, waartoe uw dienaars zeker niet behoorden ... Wie het tegendeel beweert, zal met harde bewijzen op de proppen moeten komen.

Frederik: De lessen Griekenland en Rome van Leon Mooren waren legendarisch. Hij was een historicus in hart en nieren die de trein naar de digitalisering gemist had en met grote schoolkaarten het Romeinse Rijk visueel maakte. In zijn typische tongval was vooral het zinnetje 'En die Romeinen, die bouwden grote burchten' bekend. Elk charmant kenmerk van zijn uitspraak verdwijnt helaas eens deze woorden uitgetypt worden. Tijdens zijn laatste college voor zijn emeritaat klaarde hij de klus om een Leffe voor een overvolle aula ad fundum te drinken. Hij had namelijk ooit gezegd dat hij dat kon, en voor ons als kritische historici moest dat gecontroleerd worden. Mooren verdween niet na zijn emeritaat. Ook nadien bleef hij de vloer van het Letterengebouw platlopen, tot aan zijn overlijden in 2015.

Het mondelinge examen bij Mooren was voor velen een zware test. Zo hadden twee medestudenten, die voor hun eigen bestwil naamloos willen blijven, wat moeite met hun voorbereiding toen de prof even koffie gingen halen. Toen bleek dat ze allebei het antwoord op één van hun eigen vragen niet goed wisten maar wel dat van de ander, hebben ze die info maar even snel uitgewisseld. De ware uitdaging op het examen bestond echter uit de kaartvragen. De professor vroeg namelijk een hele reeks locaties op de kaart aan te duiden en hij ging door tot je in de fout ging. Eenmaal dacht een student slimmer te zijn dan Mooren. Bij de vraag om Alexandrië aan te duiden vroeg de student welk Alexandrië de prof bedoelde, waarop hij het antwoord kreeg dat hij ze allemaal mocht aanduiden. Het is ons niet bekend hoeveel van de 18 steden hij correct kon lokaliseren.

Nieuwe Tijd werd toen gedoceerd door Jan Roegiers. De cursustekst die we daar kregen was zeer uitgebreid, wat er jammer genoeg in resulteerde dat hij weinig meer deed in de lessen dan zijn cursus bijna letterlijk vertellen. Enkel bij kerkelijke geschiedenis week hij wel eens af (één van zijn stokpaardjes). Voor de capita selecta na de gewone les leefde hij dan weer op, en daar kon hij zijn eruditie tentoonspreiden. Jan Rogiers was een zeer geleerd man, en stilaan kwamen we te weten dat hij de drijvende kracht was achter de universiteitsbibliotheek, het archief en de kunst- en

Leon Mooren tijdens zijn laatste les, met opgedronken Leffe en zijn beroemde kaart (2005).

Jan Roegiers op de receptie voor 75 jaar Historische Kring (2009)

erfgoedcollectie van de KU Leuven. Hoewel dit allemaal nogal droge materie lijkt, was Roegiers zeker in voor gezelligheid en af en toe een grapje. Het was vooral frappant dat hij op het examen grapjes maakte, terwijl je als student daar toch nogal zenuwachtig zat. Zo heb ik toen geleerd dat de onderverdeling van Australië door de koloniale machten niet zozeer gebaseerd was op verdragen en grondstoffen, maar eerder op het vermijden van moerassen en krokodillen. Het serieuze antwoord werd gelukkig ook goed gerekend. Tijdens zijn laatste les in 2009 zijn we dan ook als deel van een hele groep studenten naar de aula getrokken, waar we op het einde het zelfgeschreven 'Jan Roegiers de professor' (op de melodie van 'Jan Klaassen de trompetter') hebben gezongen. Hij was merkbaar ontroerd hierdoor. Het is ook duidelijk dat veel studenten geschokt waren toen we in 2013 zijn plotse overlijden vernamen. We zijn wel gelukkig dat hij de gepaste eer heeft gekregen toen de leeszaal van de Centrale Bib naar hem werd vernoemd.

Het artikel is te beperkt om alle proffen die de revue passeerden in ons eerste jaar uitgebreid te bespreken, maar een aantal zijn toch nog het vermelden waard. Professor Brigitte Meijns bijvoorbeeld, die toen nog als postdoc het vak 'Geschiedenis van de Middeleeuwen' gaf in plaats van professor Trio. Zij gaf op een zeer gestructureerde manier les, met altijd zeer boeiende capita selecta, en werd later meermaals verkozen tot beste prof. Zij behoorde ook tot de moderne generatie zonder afkeer van computers, en haar lessen stonden al op voorhand op Toledo. Hierdoor kon iedereen zich goed voorbereiden, zoals zich wat opkleden voor de capita selecta rond het thema vikingen. Foto's van de medestudenten die dit deden hebben we wel niet meer (het tijdperk van vóór de smartphone).

Nieuwste Tijd werd dan weer gegeven door Leen Van Molle. Zij kweet zich goed van haar taak en benadrukte vooral sociale geschiedenis. Dat resulteerde soms wel in vreemde voorvallen. Zo hebben we op een gegeven moment heel uitgebreid de periode vóór 1914 gezien en daarna de periode na 1918. Wat er van 1914 tot en met 1918 gebeurde, hebben we zelf moeten uitzoeken. Ruben heeft er dan maar zijn thesis over gemaakt.

Lessen in latere jaren

Frederik: In het tweede jaar gingen we wel deels onze eigen weg. Er moest namelijk een keuze gemaakt worden voor een specifiek tijdvak. Ruben ging naar Nieuwste Tijd, terwijl ik voor Oudheid koos. Enkele jaren vroeger zou ik dus een Klioot geweest zijn. Op enkele keuzevakken na zou ik dus alleen maar vakken van Oude Geschiedenis volgen.

Bij Oudheid kreeg je vaak dezelfde proffen jaar in jaar uit. Daarbij passeerde vooral Katelijin Vandorpe veel de revue. Zij leek de zware taak geërfd te hebben om de vakken over te nemen van de proffen die op emeritaat vertrokken, waaronder de eerder genoemde Leon Mooren. Zij werd voor velen van ons dan ook het kalme en goedlachse gezicht van de zesde verdieping. Gelukkig kreeg ze later nog extra hulp van nieuwe proffen en assistenten, en bleken heel wat emeriti nog les te geven (soms nog heden ten dage volgens de website). Eén van

hen is Guido Schepens, de enige man die mij ooit echt angst heeft ingeboezemd op een examen. Ik was namelijk niet veel in de les 'Historiografie van de Oudheid' geweest op vrijdagochtend, en dit omdat ik donderdag Fakbar letteren meestal afsloot als fakverantwoordelijke. Schepens heeft daar toch fijntjes en met een glimlach op gewezen met een tekst die hij in een les had besproken, maar die niet in de cursus zat. Maar hij was wel eerlijk geweest op het examen, en ik heb een 16 gekregen omdat ik de materie wel kende.

Oudheid kan niet vermeld worden zonder professor Hans Hauben. De man/de legende kwam uit dezelfde stal als Leon Mooren: een erudiet man die hoge eisen stelde aan zichzelf en de studenten. Hij vertelde in een hele reeks vakken op een vaak zeer passionele manier hoe het leven in de Oudheid was. Ik heb me af en toe afgevraagd of hij de Klassieke Wereld liever had dan de moderne tijden. Het was vaak een wonder dat hij door bijna heel de cursus raakte, want hij kon enorm uitweiden over praktisch alles dat hij tegenkwam. En dat noteerde je best, want zijn zijsprongen kwamen op het examen wel eens voor. Het examen was alleszins een uitdaging te noemen. Je voorbereiding duurde soms meer dan een uur, maar het examen ook. Je kreeg meestal een zeer uitgebreide vraag, in de aard van 'Bespreek Rome en de Kelten', en mocht dan een gesprek voeren tot hij vond dat je genoeg wist. Dan kon je nog kort en bondig je tweede 'bijvraag' beantwoorden. Een bijvraag kon dan 'Marcus Antonius' zijn, wat bij andere proffen een hoofdvraag zou zijn. Na een vak van Hauben gevolgd te hebben kon je niet ontkennen dat je toch iets opgestoken had.

Ruben: We hadden bijna geen gemeenschappelijke vakken meer na de opsplitsing, maar zorgden ervoor dat we elkaar voldoende 's avonds in de Fak zagen. Hoewel donderdagavond voor studenten dé uitgaansavond bij uitstek was, was dat voor trouwe fakbezoekers niet het geval. Zij waren vrijwel elke avond op post en dat had ook invloed op onze lessen. Nieuwste tijd-historici hielden bijvoorbeeld van de stijl van politicoloog Bart Kerremans en misschien nog meer van de inhoud van zijn vakken 'Geschiedenis van de internationale betrekkingen 1815-1945', 'Instellingen en beleid van de VSA' en 'Internationale politiek sinds 1945', waar de geschiedenisfeiten en anekdotes ervan afdropen. Des te meer weten Nieuwste Tijders nog

Hans Hauben op zijn emeritaatsviering (2009).

Bart Kerremans

dat hij zijn lessen niet om 9 uur maar om 8.30 uur begon. Zonder compassie stak Kerremans, slurpend aan zijn koffie, van wal. Wie het moeilijk had, beet door. De humor maakte het de moeite waard. De lijst van proffen kan nog serieus uitgebreid worden met elk vak dat we hadden, maar we laten het er voorlopig even bij.

Muzikale en andere intermezzo's

Ruben: Proffen zijn van vele markten thuis. We hebben een aantal onder hen leren kennen op een andere manier en dat is altijd leuk. Zo werd om de een of andere reden (helaas door herinneringen als gatenkaas) tijdens het vak Paleografie aan Eduard Van Ermen gevraagd om zijn befaamde *rebel yell* uit te roepen. Als een volleerde cowboy liet hij de *jjiiiiiiiiiii-eeeeeeeeeeeeehaaaaaa* door de aula Gaston Eyskens galmen.

Louis Vos op de tentoonstelling 75 jaar Historische Kring (2010)

Louis Vos gaf ons het vak Eigentijdse Geschiedenis in de prachtige aula in het STUK met de houten banken, de perfecte encensering voor de periode van de tweede helft van de 20ste eeuw waarover zijn vak ging. Hij stond erop om naar jaarlijkse traditie het lied 'Little Boxes' te zingen. Het lied klaagt de druk aan van de middenklasse om weg te trekken uit de buitenwijken en een ander leven te starten in nieuwbouwhuizen rondom een winkelcentrum. Louis Vos beperkte zich echter niet tot strofe één en refrein, maar zong wel degelijk het hele lied. Ergens is het wel verwonderlijk dat hij geen lied gekozen had over Mei '68, zijn stokpaardje (na Polen en het Sint-Romboutscollege te Mechelen).

Gerd Van Riel van 'Inleiding tot de wijsbegeerte' speelde af en toe tijdens de pauze van Filosofie op de buffetpiano die in de Grote Aula stond en Frederik en ik deden ook ons muzikale deel. Samen met Leander brachten we tijdens de pauze van Nieuwste Tijd van Leen Van Molle van op de lesbanken een driestemmige versie van Bohemian Rhapsody die niet onaardig klonk ... of toch vanuit ons standpunt.

Extra-muros

Frederik: In tegenstelling tot vele andere decennia was het begin van het derde millennium geen onrustige periode. Ondanks vele veranderingen – verandering naar Bachelor-Mastersysteem, leerkrediet, de val van rector Vervenne, etc. – zijn de studenten amper op straat gekomen in grote betogingen. De discussie rond de tweejarige master kon misschien protesten oproepen, maar is toen niet doorgevoerd. Deze is pas nu na tien jaar de eerste pasjes aan het zetten. Over het lange voortraject daarvan kan u zeker bij mij (onderwijscoördinator

2009-2010) en professor Johan Verberckmoes terecht, die er minstens de helft van zijn grijze haren aan te danken heeft.

Om terug te komen op protesten: tweemaal heeft Leuven op zijn kop gestaan in die periode en tweemaal was het hetzelfde. In 2005 en in 2009 vond er een betoging van NSV (het Nationalistisch Studentenverbond) plaats, tegelijk met deze van de COMAC (de marxistische studenten). Dat deze niet vreedzaam verliepen, zal wel niet verbazen. Je kon ook voor geen van de partijen iets goeds doen. In 2005 werden we belaagd door NSV omdat enkelen onder ons lang haar hadden en/of alternatief gekleed waren. In 2009 kregen we problemen met de COMAC, want aangezien we niet aan het betogen waren, stonden we zagezeggd aan extreemrechtse zijde. En dat terwijl we gewoon terugkwamen van een voetbalmatch tegen de assistenten in Heverlee.

Een leuke herinnering aan de proffen is het bezoek van Sinterklaas met zijn Zwarte Pieten (er toen nog uitzierend zoals de naam doet vermoeden). Ruben en Alexander Noë (die later praeses werd) gingen in de aula's als Zwarte Piet mee met Leander – Heilig Man – Van Reeth om een leuk of minder leuk college op te vrolijken. Er waren dat jaar geen stoute kinderen! Bij sommige proffen lasen ze hun Sinterklaasbrief voor, waarvoor de studenten soms hun collega's op voorhand gepolst hadden. Zo was professor Clarysse zeer verbaasd dat de Sint alle namen van zijn kleinkinderen wist, maar deze waren ingefluisterd door professor Vandorpe.

Sinterklaasbezoek bij Letteren: Ruben Donvil, Leander Van Reeth en Alexander Noë.

Ruben: Na elk Sintbezoek snelden we naar ons kot om zo veel mogelijk van het roet te verwijderen. Wie al eens aan dit soort evenement deelgenomen heeft, weet dat dit niet 100% lukt op korte tijd. Dat we vervolgens naar onze eigen les gingen (voor mij toevallig een plaatsbezoek aan de kaartenafdeling in de Centrale Bibliotheek voor het vak Historische Cartografie met Jan Roegiers), deed omstaanders inclusief prof vreemd opkijken van mijn gelaat. Andere nevenactiviteiten waren bijvoorbeeld de spelletjesnamiddagen 'Brood en Spelen' in de Perma (Historia-permanentie op het eerste verdiep), verkleedfeestjes of het racen met go-carts door de Letterentuin, georganiseerd door de overkoepelende kringorganisatie KOCO Letteren (onder voorzitterschap van Karen toen).

Frederik: Het is duidelijk dat we nogal actief betrokken waren bij Kring Historia. We hebben dan ook zeer actieve jaren gehad met goede praesidia die tal van activiteiten organiseerden. We zeggen dat niet enkel en alleen omdat we zelf in het praesidium gezeten hebben. Ikzelf ben twee jaar lang fakverantwoordelijke geweest, onder andere met Karen De Windt, en nog

een jaar Onderwijscoördinator. Ruben verzorgde dan weer één jaar lang de cursusdienst op de perma.

Frederik en Ruben: Een enorm uit de hand gelopen grap na een aantal fakavonden en een cantus werd tot verbijstering van velen door Wouter Wolfs, Sam Vandevorst en onszelf uitgewerkt tot een clubje gebaseerd op het abdijleven: de Broederschap der Donkere Leffe. Op de Oude Markt schreven we

onze absurde maar soms taalkundig hoogstaande statuten op een servet van de McDonalds en gebruikten een dinoknuffel – gewonnen op een quiz – als mascotte. Gestart met vier onnozelaars en geëindigd met een ledenlijst van bijna veertig Leffeleden ... We maakten een eigen wapenschild, hadden lidkaarten en een tiental Leffespreuken, lieten voor een zacht prijsje t-shirts printen bij De Raaf (ook zij vonden ons concept wel iets hebben) en organiseerden activiteiten. De leukste waren een Leffepicknick, een Leffedegustatie en zelfs een fakbartocht, waarvoor schabtbewaarder Frederik (de abt-woordspeling van de penningmeester) korting kon bedingen in een aantal fakbars. Wouter was dan weer scribabt (secretaris) en Sam en Ruben als bedenkers de abten (co-voorzitters). Bierliefhebber zijn was geen voorwaarde voor het lidmaatschap. In de Broederschap stond het kameraadschap centraal. Wie geen bier dronk, werd andersdrinkende. Iedereen was welkom. Onze leukste leuze bestond uit zelfbedachte en toepasselijke trappen van vergelijking: 'Leven, Lever, Leffe!'

De jarige kring

Frederik: In 2010 bestond de Historische Kring 75 jaar. De coördinatie van de evenementen hierrond was in handen van Annette Hoeijmans, wat ervoor zorgde dat we af en toe als goede vrienden mochten opdraven om haar te helpen. Het was wel de moeite waard en we hebben toen Historia echt mooi op de kaart gezet. Er is zelfs een boekje geschreven met de hele

Praesidium 2008-2009 o.l.v. praeses Gerwin De Roy (midden eerste rij). Ruben zit op eerste rij, 2de van rechts. Frederik op 3derij, 2de van rechts.

Het bestuur van Broederschap van de Donkere Leffe: Frederik, Ruben, Sam Vandevorst en Wouter Wolfs. Mascotte Leffe zit op de schoot van Ruben en Sam.

geschiedenis van de Historische Kring (*Tempus Fugit, Historia Manet*). Hoe ik toen onder de vleugels van professor Hauben de hele geschiedenis van Klio heb kunnen schrijven, is mij nog steeds een raadsel. Alsof een thesis schrijven in dat jaar nog niet genoeg was. Ruben en ik waren dat jaar trouwens samen met Alexander Noë betrokken bij het maken van de jubileumvideo van de kring. Ik verzorgde de contacten met de proffen en deed de regie, terwijl Ruben door en Alexander in de lens keek.

Ruben: De jeugd van nu zou ons omwille van ons materiaal in ons gezicht uitlachen. Een oude videocamera (ja ja, nog VHS), de beelden omzetten naar een digitaal bestand en dan monteren op de computer, zij doen alles van op het scherm in de hand. De tijden veranderen. Leuk aan dit filmpje was dat we zowel de proffen als het monitaaraat ingeschakeld gekregen hebben. Het Historia-kringlied werd uit volle borst gezongen, al dan niet op de gewenste tonen. Wie wou, kon bovendien met de ver-
eeuwiging op beeld zijn verhaal kwijt.

Annette Hoeijmans tijdens de opening van de tentoonstelling 75 jaar Historische Kring.

Tot slot

Frederik en Ruben: Na de bijzonder leuke vraag van Tijdingen om onze ervaringen uit te schrijven, mag het wel duidelijk zijn dat deze periode veel voor ons betekend heeft. De professoren leerden ons om als kritische mensen in het leven staan, maar ook alle nevenactiviteiten maakten ons tot wat wij nu zijn. Al het bovenstaande neerpennen ging niet van een leien dakje. Af en toe moesten we bij mensen te rade over details en de juiste gang van zaken. Sommige gebeurtenissen vielen ons traag maar gestaag terug te binnen. We hebben de cursussen uitgelopen op zoek naar anekdotes en leuke citaten (zie bijvoorbeeld hierboven over Jean Goossens), waardoor we eventjes erg nostalgisch werden. We kunnen trouwens vaststellen dat veel van de feiten en andere leerstof ons tegenwoordig niet meer nuttig lijkt. Maar net als de leerlingen van Ruben bij elke start van het schooljaar van hem te horen krijgen: 'De geschiedenis en haar historische feiten zijn geen doel op zich om puur uit het hoofd te leren, maar wel een middel om een kritische geest te leren ontwikkelen.'

Verba (et memoriae) volant, historia manet!

*Ruben Donvil: leerkracht geschiedenis
Frederik Maertens: projectadviseur Europese subsidiëring EFRO-fonds Vlaamse Overheid*

Camino historici: Athene

nze vaste redacteur, Goedele Mafrans, is een groot reizigster en leidt de lezers deze keer rond in Athene, de bakermat van de westerse geschiedenis.

De Griekse hoofdstad

Dat Athene, stad van de oude Grieken en goden, een cultureel hoogtepunt is, staat vast. Meer dan drieduizend jaar fascinerende geschiedenis leidt ons door deze metropool. Wie van terrasjes en lekker eten houdt, komt er ook aan zijn trekken. Dankzij de Olympische spelen in Athene in 2004 is de stad volledig vernieuwd en beschikt het over een nieuwe luchthaven en een uitgewerkt metronetwerk. Het centrum van de stad is beperkt, maar mispakt je niet: het is er heuvelachtig.

De absolute trekpleister van de Griekse hoofdstad blijft de Acropolis. Vermoedelijk vestigden de eerste bewoners zich rond 3500 v.C. op deze heuvel. De naam Acropolis betekent trouwens in het Grieks het hoogste punt van de stad en werd ten tijde van de poleis gegeven aan de stadsburcht. Op de 156 meter hoge heuvel staan nu nog o.a. het Parthenon (bouw tussen 448-432 v.C.), de Propyleeën (437-433 v.C.), de tempel van Nikè (427-424 v.C.) en het Erechtheion (421-407 v.C.). Hoewel de kariatidentribune van deze laatste een kopie is (de echte beelden bevinden zich in het Akropolismuseum en in het British museum in Londen), blijft het toch de moeite om tot boven te gaan. Probeer zo vroeg mogelijk te gaan, want het is er heel druk.

Een kleine tip: voor 30 euro kan je een combiticket voor de belangrijkste archeologische sites vinden, koop je dit ticket in een van de kleinere sites dan bespaart je dat al de aanschuifrij aan de kassa van de Acropolis. Andere sites zijn de bibliotheek van Hadrianus, de begraafplaats Kerameikos, de Romeinse en de Griekse agora.

In de oudheid was deze marktplaats het centrum van de stad. Naast handelszaken was het ook de plaats voor religieuze feesten, theaterstukken of sportwedstrijden. Het plein werd in het begin van de 6e eeuw v.C. aangelegd, maar kreeg zijn definitieve

Zicht op Athene met bibliotheek van Hadrianus en Acropolis in de verte.

uitzicht zo'n 400 jaar later. De belangrijkste overblijfselen zijn de Stoa van Attalus (125-122 v.C.), een schitterende zuilengalerij met etage van 116 m lang en 20 m breed en het Hephaisteion. Deze statische Dorische tempel (ook tempel van Thissio genoemd) is gewijd aan Athena en haar broer Hephaistos, god van de metaalbewerking.

De kariatiden van het Erechtheion

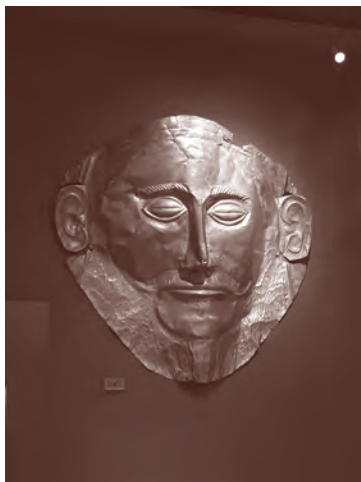
Een dagje natuur

Wie geen schrik heeft van een beetje wandelen, kan de Filopappouheuvel beklimmen, een van de aangenaamste stukjes natuur in de stad. Vanaf de straat Dionysiou-Areopagitou, waar de hoofdingang van de Acropolis ligt, wandel je de heuvel op en start je langs de mooie kapel Agiuous Dimitrios Limbaridiaris. Verder volgt een pad de oude stadsmuur (5e eeuw v.C.) om uit te komen bij een aantal oude grotwoningen. De legende gaat dat een daarvan de gevangenis van Socrates was. Op de top vind je het monument van Filopappou en krijg je een adembenemend uitzicht op de Akropolis. Aan de andere kant van de heuvel ligt de bakermat van de democratie, de Pnyx. In dit natuurlijk amfiteater werden de eerste volksvergaderingen gehouden (6e-4e eeuw v.C.). Voor meer natuur kan je ook terecht in het Nationaal park!

Wie zich verder wil verdiepen in de oudste geschiedenis van Athene kan terecht in het Acropolismuseum en het nationaal archeologisch museum. Het museum bespreekt de kunst van het neolithicum tot de Romeinse tijd. Enkele van de belangrijkste topstukken zijn het masker van Agamemnon (Myceense tijd), de ruiter van Artemision (2e eeuw v.C.), het bronzen beeld Poseidon van Artemision, het mechanisme van Antikythera (de eerste analoge computer om de positie van de sterren te bepalen 3e-1e eeuw v.C.) en de fresco's van Akrotiri, al deze voorwerpen werden op de site van de cycladische stad op Santorini gevonden.

Van wijk naar wijk

Naast al deze geschiedkundige pracht is de stad zelf heel aangenaam om in rond te wandelen. De

Masker van Agamemnon

parlementsgebouwen vind je aan het Syntagmaplein. Voor het gebouw houden enkele *Evzone-wachters* in traditionele uniformen de 'wacht'. Het moderne centrum van de stad is het Omonia(eendracht)-plein. Hier ligt tevens de drukste metrohalte. Wie de straat aan de noordkant neemt, gaat richting het Archeologische museum. Ga je richting het oosten, kom je in de wijk Plaka, de oude volksbuurt. Het is een van de gezelligste wijken vol restaurantjes en kleine winkeltjes. Ook de bibliotheek van Hadrianus en de Romeinse agora vind je in deze wijk.

Loop je van het Omoniaplein naar het zuiden, dan passeer je de centrale markthal en kruis je vervolgens de Ermoustraat. Dit is de grootste winkelstraat van de stad. Daarna kom je in Monastiraki (kloostertje) terecht. Het is een levendig plein waar zich de Pantanassa-kerk en de voormalige Tzisdarakis-moskee of Tzami bevinden. Op de vele rooftopbars kan je lekkere cocktails drinken met een uitzicht over de hele stad (wij gingen voor de 360°-bar, een aanrader).

Een andere wijk, die zeker niet aan je reis mag ontbreken, is Anafiotika: een oase van rust midden in de drukte. De wijk werd in de 19e eeuw gebouwd door bewoners van het eiland Anafi, die in Athene kwamen werken. Het is een volledig witgeschilderd buurtje met gietijzeren blauwe deuren. Je waant je even op een authentiek Grieks eilandje.

Dagje uit

Vanuit de haven Piraeus, waar je vlot met de metro geraakt, kan je de boot nemen naar echte eilanden zoals Aegina of Hydra. Op Aegina, amper 40 minuten varen, vind je de tempel van Apollo en de tempel van Aphaia. Maar je kan er ook genieten van het uitzicht over de zee of in het water springen. Pas op voor de vissen, ze bijten.

Aegina

Enkele tips

Wil je in de stad eens iets anders doen, probeer dan zeker een escaperoom mee te pikken. Wij gingen voor "The perfect Crime"-kamer van Great Escapes (Lepenioutou 12). Vlakbij kan je ook een pannenkoek eten in ware Mary Poppinsstijl (17 Karaiskaki Georgiou). Wie het liever bij de Griekse keuken houdt, kan gaan voor de mezze van To Kafeneio (Epicharmou 1), laat de ober zelf de specialiteiten kiezen.

In memoriam

Sedert het vorige nummer overleden vier historici van wie we een korte biografie mochten ontvangen: Chantal Vancoppenolle (10 april), Luc Vansteenkiste (4 september), Maurice Lannoye (7 september) en Lieven Baekelandt (22 september). De redactie biedt familieleden en vrienden haar oprechte blijken van medeleven aan.

Chantal Vancoppenolle (1963-2019)

Op 10 april 2019 overleed historica Chantal Vancoppenolle na een moedig gedragen slepende ziekte.

Studies

Chantal werd geboren in Diksmuide op 11 september 1963 en groeide op in de nabijgelegen landelijke deelgemeente Leke. Na de basisschool die ze vermoedelijk dicht bij huis doorliep, ging ze vervolgens naar Oostende, waar ze met veel succes in de periode 1975-1981 de afdeling Latijn-Wetenschappen volgde aan het Sint-Andreaslyceum. Chantal was verstandig en leergierig en besloot verder te studeren aan de Katholieke Universiteit Leuven. Zij koos voor de richting Geschiedenis en dat bleek een schot in de roos. Ze doorliep de eerste cyclus (kandidatuur) en de 2de cyclus (licentiaat) op schitterende wijze: ze behaalde driemaal onderscheiding en sloot in juni 1986 haar opleiding af met een grote onderscheiding. Als onderwerp voor haar licentiaatsverhandeling had ze *Het stalinisme-debat tussen dogma en wetenschap. Proeve van synthese* gekozen. In het tijdschrift *Streven* publiceerde ze later nog twee bijdragen over het stalinisme.¹

UFSIA

In 1989 werd ze (halftijds) assistente voor Economische Geschiedenis aan de Faculteit Toegepaste Economische Wetenschappen aan de toenmalige UFSIA (Universitaire Faculteiten Sint-Ignatius). En zo leerde ik haar kennen. De samenwerking verliep vlot en aangenaam – Chantal was erg vriendelijk en collegiaal in de omgang – en in zekere zin waren we complementair. Chantal focuste voornamelijk op sociale aspecten, terwijl ik me meer op de

(1) CH. VANCOPPENOLLE, 'Niet-marxistische visies op het Stalinisme. Van een politiek-ideologische naar een sociaal-historische verklaring', in *Streven*, 56/10 (1988-1989), pp. 927-938.
CH. VANCOPPENOLLE, 'Marxistische interpretaties van het stalinisme. Disputen over klasse-karakter', in: *Streven*, 56/11 (1988-1989), pp. 1027-1037.

economische richtte. Zij bereidde een doctoraat voor over het sociaal ondernemersgedrag van de Nederlandse familie Honig, die in de Zaanstreek een familiebedrijf uitbaatte. Haar promotor was de inmiddels betreunde professor dr. Harry Van den Eerenbeemt (1930-2008) bij wie ze in 1993 aan de Katholieke Universiteit Brabant (nu Tilburg University) promoveerde tot doctor in de Geschiedenis. Haar promotie die met de in Nederland gebruikelijke plechtstatigheden plaatsvond, verliep vlot en werd afgerond met een gemoedelijk feestje waarop velen waren uitgenodigd. Chantal en haar man Erik Vanpoucke, lieten anderen immers graag in hun vreugde delen. Haar studie verscheen in de NEHA-series.²

Bedrijfsarchieven

Na haar promotie verlegde Chantal haar belangstelling van de academische naar de archiefwereld. Zij ging aan het werk bij de vzw Centrum voor Documentatie over Archiefkunde (1991-2002), waar ze beslist een waardevolle inbreng had dankzij haar inmiddels opgebouwde expertise inzake bedrijfsgeschiedenis en bedrijfsarchieven. In 1996 werd ze stagiair-archivaris bij het Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën: de start van een verdere schitterende loopbaan als archivaris.

Als archivaris heeft Chantal Vancoppenolle beslist haar sporen verdiend. In de lijn van haar doctoraatsthesis legde ze zich aanvankelijk toe op bedrijfsarchieven. Samen met collega's-archivarisissen spoorde ze bedrijfsarchieven op, ontsloot en valoriseerde ze de bestanden. In eerste instantie ging haar aandacht uit naar de archieven van Belgische mijnbouwbedrijven, waarvan er intussen vele gesloten waren. Zo publiceerde ze onder meer in de uitgaven van het Algemeen Rijksarchief, respectievelijk in 1998, 2000 en nogmaals 2000, *Archief van de mijnzetel Eisden, van NV Kolenmijnen Limburg-Maas en NV Kempense Steenkolenmijnen (KS), 1902-1988; Inventaris van de archieven van de mijnen van Beringen, Houthalen en Eisden uitgebaat door de Kolenmijnen van Beringen N.V., Kolenmijnen van Houthalen N.V., Kolenmijnen van Limburg-Maas N.V. en Kempense Steenkolenmijnen N.V., 1907-1992; Inventaris van het archief van de kolenmijnen van Zolder uitgebaat door de N.V. Kolenmijnen van Helchteren-Zolder en Houthalen, voorheen de N.V. Kolenmijnen van Helchteren en Zolder en door de N.V. Kempense Steenkolenmijnen KS (1903-1993).*

Ook organisaties die in verband stonden met de mijnindustrie genoten haar aandacht, zoals bijvoorbeeld *Cobechar – Comptoir belge des charbons S.C. – Belgisch Kolenbureau S.V.*, waarvan ze de archieven ordende en inventariseerde (volume 29 van de Inventarissen- Rijksarchief Hasselt, Algemeen Rijksarchief 1998). Haar archivalische kennis en bedrijvigheid droegen er zo toe bij dat het archivalisch patrimonium van een ooit zo belangrijke Belgische industrie-sector als de mijnbouw voor het nageslacht bewaard blijft.

(2) CH. VANCOPPENOLLE, *Tussen paternalistische zorg en zakelijk management: C.J. Honig als eindpunt van persoonsgericht sociaal ondernemersgedrag in een Zaanse familiebedrijf (1930-1957)*. (NEHA-series 3), Amsterdam, Vereniging Het Nederlandsch Economisch-Historisch Archief, 1993, 471 pp.

Maar Chantal Vancoppenolle richtte haar blik ook op ander archivalisch erfgoed. Zij inventariseerde onder meer – al dan niet in samenwerking met collega’s-archivarissen – archieven van de *Fédération des sociétés commerciales pharmaceutiques. Federa c.v.-s.c.* (1934-1967, van de *Noordstar en Boerhaave n.v.*, 1919-1984, van het leerbewerkingsbedrijf *Tanneries de Saventhem S.A.*, 1920-1969 en – beslist heel belangrijk – Sekwesterarchieven. Samen met Dries Vandaele publiceerde ze in 2008 in de reeks inventarissen – Rijksarchief Beveren *Inventarissen van de archieven gevormd in het kader van het sekwester door het Parket van de Procureur des Konings van Antwerpen (1918-1960)*, door de *Dienst van het sekwester van het bestuur der Registratie en Domeinen (1918-1964)* en van *archieff van onder sekwester geplaatste bedrijven (1887-1939)*.

Bedrijfsgechiedenis en bedrijfsarchieven boeiden haar uitermate en Chantal Vancoppenolle stond erop dat bedrijfsgechiedenis op een wetenschappelijke manier werd beoefend. Zij gaf in 2002 dan ook een handleiding uit voor het schrijven van een bedrijfsgechiedenis, waaraan verschillende auteurs hun medewerking verleenden.³

Afdelingshoofd Oost-Vlaanderen

Toch zou ze zich na verloop van tijd minder met het inventariseren inlaten. Zij werd namelijk aangeduid om eerst in het Rijksarchief van Beveren en vervolgens – vanaf 2006 – als Afdelingshoofd Oost-Vlaanderen een leidende en coördinerende rol op te nemen voor de Rijksarchieven van Beveren, Gent en Ronse. Zij was voortaan werkzaam in Gent, waar ze zich toelegde op het verwerven en ontsluiten van diverse archieven, onder meer vele kerkelijke archieven. Ook de digitalisering van oude toegangen en inventarissen trachtte ze te verwezenlijken, alsmede de digitalisering van de rijke collectie kaarten en plannen die het Gentse Rijksarchief bewaart. En uiteraard trachtte Chantal Vancoppenolle door contacten te leggen en samenwerkingsverbanden te smeden, zoals met de Vakgroep Geschiedenis van de Universiteit Gent en met het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen, het archivalisch erfgoed zo goed en zo doordacht mogelijk voor de toekomst te bewaren. Dat gebeurde, wat Oost-Vlaanderen betreft, tot 2014 in de burcht Geeraart de Duivelsteen, waar het Rijksarchief al sedert 1904 archieven bewaarde.

Dit in oorsprong dertiende-eeuws gebouw beantwoordde niet langer aan de eisen die een modern archiefbeheer stelt. Een verhuis naar een nieuwbouw in de Bagattenstraat 43 drong zich dan ook op; de voorbereiding daarvan en de zorg om de collecties zo goed mogelijk over te brengen werd één van de belangrijke taken van Chantal Vancoppenolle. Haar inzet en toewijding werden beloond, want in 2013 werd ze Operationeel directeur van de Vlaamse Rijksarchieven in de Provinciën. Die aanstelling was beslist de kroon op haar werk.

(3) CH. VANCOPPENOLLE (ed.), *Een succesvolle onderneming: handleiding voor het schrijven van een bedrijfsgechiedenis*. (Studia, 95), Brussel, Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën, 2002, 376 pp; heruitgave in 2005 als volume 104 van de reeks Studia, 406 pp.

Voor zover ik haar kende zou Chantal Vancoppenolle in verband met vrouwenrechten niet op de barricaden gaan staan, maar ze was wel ambitieus en vond terecht dat vrouwen evenveel carrièrekansen moesten hebben als hun mannelijke collega's. Ze stond zelf in elk geval haar mannetje en ontplooidde heuse managementkwaliteiten, maar vergat daarbij niet haar collega's en medewerkers een warm hart toe te dragen en vertrouwen in te boezemen.

Ziekte

Jammer genoeg heeft ze niet lang mogen en kunnen genieten van haar mooie carrière-evolutie. In 2014 werd ze ernstig ziek. Er werd kanker vastgesteld: een donderslag bij heldere hemel. Kanker bepaalde haar leven als vijftiger, zo verwoorde Chantal Vancoppenolle wat haar overkwam, maar zij had karakter en persoonlijkheid en besloot dapper de strijd met haar ziekte aan te gaan. Ook al zal haar frustratie groot geweest zijn, toch liet ze die naar de buitenwereld niet merken. Zij zocht bij zichzelf een soort mentale kracht om met de ziekte om te gaan, ook al moest zij zware heelkundige ingrepen ondergaan en telkens opnieuw een revalidatieperiode opstarten. Gedreven als zij was, zocht ze geluk en schoonheid rondom zich en genoot ze dankbaar van de steun die haar man, haar kinderen, haar familie en vrienden haar trachtten te geven.

Op 1 maart 2017 nam ze om gezondheidsredenen eervol afscheid van het Rijksarchief. Ze werd door velen gemist, maar ze trachtte zoveel mogelijk contact te houden en verzamelde 'in archiefdozen' de vele bemoedigende steunkaartjes die ze ontving. Ze begon ook een boek over haar leven te schrijven.⁴ Het is me niet bekend hoever ze daarmee is geraakt, want de ziekte was helaas meedogenloos, maar ik vermoed dat ze daarin vooral herinneringen aan mooie momenten optekende. Ze hield veel van kunst, van schoonheid in het algemeen, ze genoot van museumbezoeken, van reizen, van literatuur ... Schoonheid had voor haar 'helende kracht'.

Met vertrouwen en dankbaar voor het leven, de liefde, de genegenheid en vriendschap van velen, overleed Chantal Vancoppenolle in het Centrum voor Palliatieve Zorg Sint-Camillus in Wilrijk. De uitvaart vond plaats in de – overvolle – grote Sint-Norbertuskerk in Antwerpen op 16 april 2019. Jammer genoeg konden mijn man (ooit nog haar collega in het Rijksarchief) en ik daar niet aanwezig zijn, doordat we toen in het buitenland vertoefden. Vrienden vertelden me nadien dat de plechtigheid mooi en aangrijpend was en dat de warme getuigenissen van haar man, haar kinderen en één van haar vriendinnen het indrukwekkende bewijs leverden dat Chantal een grote dame was, een lieve echtgenote en een gelukkige, zorgende mama van Quinten en van de tweelingzusjes Adèle en Esmée.

Helma Houtman-De Smedt
Em. prof. Universiteit Antwerpen

(4) Zie haar getuigenis in *Plusmagazine*, 343 (december 2017), pp. 54-55.

Luc Vansteenkiste (1940-2019)

Op woensdag 4 september 2019 is historicus en ex-politicus Luc Vansteenkiste op 79-jarige leeftijd aan de gevolgen van een slepende ziekte overleden op de palliatieve afdeling van AZ Delta te Roeselare. Luc werd op 12 april 1940 in Lendeledede geboren en zou zijn hele leven verknocht blijven aan West-Vlaanderen.

Luc begon zijn studies moderne geschiedenis aan de 'Vlaamse leergangen' van de Leuvense universiteit in het academiejaar 1959-1960 en doorliep probleemloos de kandidatuur- en licentiaatsjaren. Hij behaalde in 1964 zijn licentiaatsdiploma met de verhandeling '*Hospitaalstatuten in de bisdommen Doornik en Terwaan (1188-1598)*'.

Luc was het voorbeeld van de soms wat 'stugge' westvlaming, tenminste voor wie geen westvlaming was. Luc was heel vlaamsgezind, wat onder meer bleek uit zijn activiteiten, tijdens zijn studies, bij de Volksunie-jongeren en in de Vlaamse volksbeweging.

Luc nam ook actief deel aan de activiteiten van de Historische kring, zoals blijkt uit de aanwezigheidslijsten van vergaderingen, (kerst)feesten e.a. Hij was niet actief in de leiding van de kring, daarvoor namen zijn andere activiteiten teveel van zijn tijd in beslag.

Na zijn studies gaf Luc een tijdlang les aan het Sint-Aloysiuscollege te Menen en werd hij voorzitter van de Volksunie in Kortrijk, wat in 1968 leidde tot zijn verkiezing als volksvertegenwoordiger voor dezelfde partij. Hij bleef kamerlid tot eind 1978. Omwille van het zogenoeten 'dubbelmandaat' (nationaal en regionaal) werd hij vanaf 7 december 1971 ook lid van de Nederlandse Cultuurraad, het cultuurparlement dat later zou uitgroeien tot het huidige Vlaams Parlement. In de Cultuurraad ging zijn belangstelling vooral uit naar de commissies mediabeleid en radio en TV. Hij bleef actief tot in 1979, toen hij uit onvrede met het Egmontpact uit de politiek stapte. Tussen 1979 en 1992 was hij regionaal directeur van de sociale diensten bij het Vlaams Economisch Verbond.

Luc was gehuwd met Mieke Couwenberg die in december 1993 overleed. Zij kregen met Jo, Frank, Luk, Mieke en An vijf kinderen. In 1996 hertrouwde Luc met Lieve Pynket, de weduwe van zijn broer Jaak. Achter dit zakelijk verwoorde In Memoriam voor Luc mag U vele flanden herinnering en een vleugje weemoed vermoeden.

*Kris Van Esbroeck
Praeses Historische Kring 1961-1962*

Maurice Lannoye (1945-2019)

Op zaterdag 7 september 2019 overleed Maurice Lannoye, oud-leraar geschiedenis van het Sint-Rita-college Kontich en jarenlang lid van de inrichtende macht van de school. Een kleurrijke man die heel wat leerlingen inspireerde om kritisch na te denken over onze eigen tijd vanuit een kennis van het verleden.

Maurice is een kind van de zee. Hij wordt in het laatste oorlogsjaar geboren (27 augustus 1945) en brengt heel zijn jeugd door in Den Haan-aan-Zee, volgens hem het mooiste dorp aan onze Belgische kust. Zijn vader is schoolhoofd in Klemskerke, het lesgeven is hem dus met de paplepel ingegeven. De parochie van Den Haan wordt geleid door de paters Augustijnen, Maurice is er misdienaar. Hij had al sneller banden met zijn latere Kontichse school kunnen aanhalen door naar het juvenaat in Kontich te gaan, maar hij en zijn ouders kozen dan nog voor het college in Oostende.

Na zijn middelbare studies in Oostende trekt Maurice naar Heverlee, naar het klooster van de Augustijnen, waar hij theologische en filosofische studies doet ter voorbereiding van het priesterschap. Maurice combineert zijn priesteropleiding met de studie geschiedenis aan de Leuvense universiteit tussen 1969 en 1973. Zijn thesis maakte hij over de strijd van priester Adolf Daens met de conservatieve katholieken in Aalst. Dit onderzoek sterkte de sociaalvoelende rebel in Maurice.

Maurice wordt in 1973 naar Kontich gezonden om er geschiedenis te gaan geven. Hij zal 35 jaar lang verder mee vorm geven aan deze school en aan de geschiedenislessen die hier gegeven worden. Maurice is Augustijn. Als hij in het klooster in Kontich zijn intrek neemt, is het nog een bloeiende gemeenschap, met meer dan tien paters en enkele broeders. Verscheidene confraters zullen nog jarenlang met hem lesgeven in het college. Vooral in de laatste periode is hij samen met pater Toon Van Damme, de econoom van de Belgische Augustijnen, de drijvende kracht van de Kontichse gemeenschap. Acht jaar is hij prior van het klooster.

Binnen, maar ook buiten de schooluren zet Maurice zich voortdurend in voor jongeren. Hij wordt scheidsrechter, later ook voorzitter van Riko, de voetbalclub verbonden aan de school, en maakt deze club mee groot. Iedere leerling die maar een beetje tegen een bal kon stampen, werd aangesproken en aangemoedigd om Riko te versterken. Als de school vanaf 1985 geleidelijk gemengd wordt, is dit voor heel wat mannelijke leerkrachten even wennen geblazen. Niet voor Maurice. Zijn ervaring met jongeren binnen de jeugdvakanties van CM en familievakanties van Intersoc als aalmoezenier maakt dat hij met beide voeten in de veranderende maatschappij stond en vele vernieuwingen kon omarmen.

Als geschiedenisleerkracht is Maurice een geboren verteller. Maar hij doet meer dan alleen

maar de belangstelling voor het verleden opwekken. Hij laat zijn leerlingen verbanden leggen in het verhaal van de geschiedenis, toont hen aan dat de mens ook een product is van zijn tijd en zijn omgeving, actualiseert de historische gebeurtenissen, verwacht van zijn leerlingen ook een degelijke kennis van de actualiteit, brengt hen studeermethode bij, leert hen werken met syllabussen en lessamenvattingen, benadrukt het belang van motivatie en zelfsturing. Als klasleraar is hij een ideale mentor, die zijn leerlingen weet te motiveren tot prestaties waar ze zelf van versted staan. Een kleurrijk figuur die heel wat mensen op zijn weg geïnspireerd heeft om de, volgens hem, hoogste studierichting te kiezen: Geschiedenis.

Sinds 1989 is Maurice secretaris en afgevaardigd bestuurder van de inrichtende macht van het Sint-Rita college. Zo gaat hij mee de confrontatie aan met de Guimardstraat, het bisdom en gans het katholiek onderwijs, als het voortbestaan van de Latijnse studierichtingen bedreigd wordt. Legendarisch zijn de verslagen die hij als secretaris maakt van vergaderingen, korter dan de uitnodigingen.

Wanneer Maurice in 2006 na meer dan dertig jaar Sint-Rita op pensioen gaat, is de cirkel rond. De kleine school waar hij in 1973 begon, is mee door hem een groot college geworden. Maurice verlaat Kontich en keert terug naar zijn geliefd zeeje. Maurice kiest ervoor om een jong gezin met twee kleine kinderen te ondersteunen. De twee kinderen mogen genieten van de warmte, de opvoedingsvaardigheden, de kennis die hij in zich draagt. Zij beschouwen hem als een opa. Vrij snel na zijn pensioen wordt Maurice ziek. Alle leden van dit gezin zullen Maurice tot zijn einde met alle warmte die ze in zich dragen, verzorgen.

Dank je wel, Compagnon-de-route! Dank voor je kritische blik, voor de kansen en het samen-op-weg-gaan!

*Gonda Van Dijk
(10 jaar vakcollega geschiedenis van Maurice in het Sint-Rita college,
afgestudeerd in Leuven in 1994)*

Lieven Baekelandt (1937-2019)

Lieven Baekelandt werd geboren in Gullegem op 4 april 1937. Hij volgde de Grieks-Latijnse humaniora aan het Sint-Amandscollege in Kortrijk en studeerde daarna filosofie en theologie aan het Brugse diocesane seminarie en werd priester gewijd op 18 april 1963. Daarna voltooide hij zijn studies in de Moderne Geschiedenis en behaalde het licentiaatsdiploma met een verhandeling getiteld: *Kapelanen en kapelaniewezen van het Sint-Pieterskapittel te Rijsel vanaf de oorsprong tot 1500* (Leuven 1965). Hij was tevens kandidaat in de Oosterse Filologie en Geschiedenis.

In september 1965 benoemde de Brugse bisschop hem tot leraar retorica aan het Sint-Amandscollege in Kortrijk waar hij in de hogere cyclus de vakken godsdienst, geschiedenis en Latijn doceerde. Daar was hij ook actief als proost van de jeugdfanfare Groeninghe en van de Chiro. Op 4 januari 1974 volgde zijn benoeming tot directeur van het Sint-Stanislascollege in Poperinge, een functie die hij bleef uitoefenen tot 1997. Toen hij op het college kwam, stond hij meteen voor een moeilijke opdracht: een stuurloos schip op de correcte koers weten te zetten. Bijna geruisloos slaagde hij daar in. Zo leerde de Stanislasgemeenschap hem vlug kennen als een verstandig en heel zacht man.

Dat hij ook een financieel manager was, kan niemand ontkennen. Hij dempte een miljoenenschuld in een recordtijd, een prestatie waarop hij –terecht – fier was. Hij hield niet van opgezwollen, aanstellerige pedagogische-ministeriële bemoeienis en wou zijn korps niet belasten met te veel onnodige administratieve rompslomp. Hij drong erop aan op een menselijke manier te delibereren. Hij leerde de leerkrachten het belang van de leerlingen te dienen, en niet het prestige van de afdelingen. Tijdens zijn ambtsperiode veranderde hij het vroegere jeugdheem in een sfeervolle school voor het BLO en de grasmat van de groene zone lag er altijd piekfijn bij dankzij de mini-zitmaaier die hij aankocht.

Af en toe nam hij even tijd om stoom af te blazen. Gehuld in zwarte jekker en dito helm, genoot hij op zijn moto van het landschap en de mooie natuur in de Westhoek. Die motorritten gaven hem een gevoel van rust en vrijheid. Al was hij geen echte Bourgondiër aan een goed voorziene dis, toch had hij de reputatie een goed wijnkenner te zijn. Met een sigaret tussen de geblakerde vingertoppen en een asbak naast zijn bord kon hij op feestelijke momenten genieten van zijn gezelschap.

Op 2 juli 1997 werd hij benoemd tot pastoor en moderator van de federatie Vleteren (Westvleteren, Oostvleteren, Woesten). Op 23 mei 2012 kreeg hij eervol ontslag als moderator van de federatie Vleteren. Hij bleef er pastoor tot 19 mei 2015. Na een moedig gedragen ziekte overleed hij op 22 september 2019 in Poperinge.

*Herman Bertier
Oud-leraar en medewerker van het schoolarchief*

Afzender:
Vereniging Historici Lovanienses
Patrijzenlaan 12/502
3010 Kessel-Lo

PB-PP | P708841
BELGIE(N)-BELGIQUE

Verkeerd adres?

Stuur ons, indien bekend, de juiste adresgegevens door van deze afgestudeerde.
Hartelijk bedankt!

Vereniging Historici Lovanienses
Patrijzenlaan 12/502
B-3010 Kessel-Lo
E-mail: info@vhl-alumni.be
Website: www.vhl-alumni.be